

Rijksbegroting 2024 en de gevolgen voor gemeenten

Bijzondere ledenbrief

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1 Gemeentefinanciën	5
2 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	11
3 Justitie en Veiligheid	26
4 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	33
5 Infrastructuur en Waterstaat	38
6 Economische Zaken en Klimaat	45
7 Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	53
8 Sociale Zaken en Werkgelegenheid	57
9 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	68
10 Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking	72

Voorwoord

Met deze ledenbrief geeft de VNG u een overzicht van de voor gemeenten belangrijke kabinetsvoornemens in de Rijksbegroting 2024 en de betekenis daarvan voor u als gemeente.

Door de val van het kabinet, legt het demissionaire kabinet een beleidsarme begroting voor aan de kamer. Deze demissionaire status geldt niet voor Brussel. Daarom wordt er ook stil gestaan bij Europa en op relevante dossiers een koppeling gemaakt. Van belang voor onze inwoners is dat gemeenten door kunnen blijven gaan met de grote maatschappelijke opgaven, zoals bestaanszekerheid, kansengelijkheid en het woondossier.

In de Troonrede werd expliciet aandacht besteed aan de rol en positie van gemeenten. Zo werd benadrukt dat goede samenwerking van het rijk met gemeenten noodzakelijk is. Ook werd duidelijk dat het rijk belang hecht aan het tijdig betrekken van gemeenten bij de totstandkoming van beleid en de uitvoerbaarheid daarvan. Dat is broodnodig omdat contact van inwoners met de overheid vaak via gemeenten, de eerste overheid, verlopen.

Gemeenten staan voor grote opgaven, maar om als gemeenten een stap naar voren te kunnen zetten zijn ook voldoende financiële middelen nodig. In het advies op de Miljoenennota 2024 roept de Raad van State het kabinet hier ook toe op. De Raad van State adviseert daarnaast bij de start van een nieuw kabinet meteen een nieuwe manier van bekostigen van gemeenten in te voeren. Op dat moment moet ook duidelijkheid aan gemeenten worden geboden over de opschalingskorting.

Hierover blijven we in gesprek met kabinet en parlement. Ook straks, als tijdens de kabinetsformatie een nieuw regeerakkoord wordt opgesteld.

Leonard Geluk
Algemeen directeur

1 Gemeentefinanciën

Stabiel en voorspelbaar accres 2023-2025

Wat wil het kabinet?

De algemene uitkering van het gemeentefonds wordt jaarlijks geïndexeerd voor het opvangen van de stijgende kosten van gemeenten als gevolg van hogere prijzen voor de inkoop, hogere lonen, inwonergroei en hogere standaarden voor publieke voorzieningen als gevolg van meer welvaart. Dit indexeringspercentage, het accres, wordt afgeleid van de groei van de netto rijksuitgaven. Doordat de zorgkosten op de rijksbegroting groeien (vanwege de vergrijzing) krijgen gemeenten via het accres ook een hogere vergoeding voor het opvangen van hun groeiende zorgkosten. Dat is de filosofie achter de 'trap op, trap af'-systematiek. Het accres zelf is te splitsen in een accres voor de loon- en prijsontwikkeling (lpo-accres) en een accres voor volumegroei (volume-accres).

Voor de periode 2022-2025 heeft het kabinet met ons de afspraak gemaakt het volume-accres, dat volgt uit de 'trap op, trap af'-systematiek, te bevriezen op de stand Voorjaarsnota 2022. Het lpo-accres wordt wel blijvend geactualiseerd. Dit aan de hand van de ramingen door het Centraal Planbureau van de prijsontwikkeling loonvoet overheid (60%), de prijsontwikkeling materiele overheidsconsumptie (20%) en de prijsontwikkeling bruto overheidsinvesteringen (20%). De wegingspercentages van deze indices voor het berekenen van het lpo-accres staan tussen haakjes genoemd.

De hoogte van het lpo-accres voor het lopende jaar wordt definitief vastgezet op basis van de raming in maart van het Centraal Economisch Plan (CEP). Dit plan bevat ook de ramingen voor de toekomstige jaren. Met de Macro-Economische-Verkenning (MEV) bij de Miljoenennota 2024 wordt de raming voor het komende jaar en latere jaren bijgesteld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Tabel 1.1 geeft de bedragen van de volume-accresen, die dus niet meer wijzigen. Het volume-accres voor het jaar 2023 is daarbij exclusief de uitname voor stimulering van de woningbouw met 2 specifieke uitkeringen.

Tabel 1.1 Volume-accresen 2023-2025

Jaar	2023	2024	2025
Volume-accres (x € mln.)	971	1.135	921
Uitname woningbouw	250		

Het lpo-accres voor het jaar 2023 is met de meicirculaire 2023 vast komen te staan op 4,54% en wijzigt met de nieuwe ramingen uit de MEV 2024 ook niet meer. Ernaast vond in 2023 nog een nacalculatie plaats voor het lpo-accres 2022 door een eenmalige extra bijstelling van 0,36%. De lpo-accresen voor de jaren 2024 en 2025 zijn bijgesteld aan de hand van de nieuwe ramingen uit de MEV 2024. Het lpo-accres voor het jaar 2024 valt daarbij met 1,10% flink hoger uit dan de raming in de meicirculaire 2023.

Tabel 1.2 Opeenvolgende ramingen van het mengpercentage voor het lpo-accres 23-25

Jaar	2023	2024	2025
CEP 2022	3,12%	3,38%	3,30%
MEV 2023	4,12%	3,38%	3,30%
CEP 2023	4,54%	4,22%	4,18%
MEV 2024	4,78%	5,32%	3,96%
LPO-accres (x € mln.)	1.598	2.026	1.557

Tabel 1.2 geeft de opeenvolgende ramingen van het mengpercentage voor het lpo-accres van de algemene uitkering. Daarbij geven de rode percentages het actuele lpo-accres dat van toepassing is. Op de onderste regel staat het bedrag aan lpo-accres. Het mag duidelijk zijn dat de opeenvolgende ramingen voor de loon- en prijsontwikkeling voor grote schommelingen van het accres zorgen. Maar dit is wel een *gewenste* instabiliteit, omdat de ramingen van de gemeentelijke uitgaven een vergelijkbare ontwikkeling laten zien.

Nieuwe financieringsystematiek gemeentefonds is controversieel verklaard

Wat wil het kabinet?

Het huidige demissionaire kabinet wil vanaf 2026 afstappen van de huidige normeringssystematiek. In hun ogen zorgt een andere normering voor het gemeentefonds voor meer stabiliteit. De Tweede Kamer verklaarde dit onderwerp op 12 september controversieel.

Dit is echter nog niet geland in de Miljoenennota 2024 met bijlagen, de begroting Gemeentefonds en de Septembercirculaire gemeentefonds. Op bladzijde 102 staat bijvoorbeeld dat de mogelijkheden voor modernisering en uitbreiding van het eigen belastinggebied gezien worden.

Om hierop voor te sorteren heeft het kabinet:

Het restant van de opschalingskorting van structureel € 675 miljoen in 2026 weer opgevoerd. Een deel van het volume-accres 22-25 ter hoogte van structureel € 1.272 miljoen (= inclusief verzachting met structureel € 924 miljoen uit de Miljoenennota 23 en Voorjaarsnota 24) weer uitgenomen.

Vanaf 2026 de huidige normering volgens de 'trap op, trap af'-systematiek stopgezet en voor het jaar 2026 alleen een lpo-accres toegekend. Voor 2026 ontbreekt dus een volume-accres.

Voorstellen voor een uitbreiding van het lokale belastinggebied bevat het Belastingplan 2024 niet en een grootscheepse opschaling van alle gemeenten naar 100.000+ gemeenten door herindeling heeft nooit plaatsgevonden. Daarmee zijn de 3 bovengenoemde kortingen niet-taakgebonden kortingen op het gemeentefonds. Oftewel grepen uit de kas.

Het demissionaire kabinet introduceert in de Miljoenennota 2024 met ingang van 2027 op eigen houtje, zonder instemming van ons, een nieuwe systematiek voor de jaarlijkse indexering van de algemene uitkering. Die wordt vanaf dat jaar gebaseerd op de gerealiseerde ontwikkeling van de volumegroei bbp in de achterliggende 8 jaar (t-2 t/m t-9) en de raming van het prijspeil bbp in het lopende jaar.

Daarnaast past het demissionaire kabinet vanaf 2026 een andere berekeningsmethode voor de accessen toe, waardoor de tranches lpo-accres uit de voorgaande jaren vanaf 2026 neerwaarts schommelen. Met stabiliteit heeft het allemaal weinig te maken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Tabel 1.3 geeft de accessen gemeentefonds vanaf het jaar 2026 inclusief de niet-taakgebonden kortingen en inclusief de verzachting ervan in de Miljoenennota 2023 en de Voorjaarsnota 2024. Zonder een gewijzigde meerjarenbegroting van het gemeentefonds is er in 2026 nog steeds sprake van een financieel gat van structureel € 3 miljard voor gemeenten. Dit naast de oploop van de ombuigingsopgave van de hervormingsagenda Jeugd na 2025 met € 643 miljoen.

Tabel 1.3 Accressen vanaf ravijnjaar 2026

Jaar	2026	2027	2028
a. Prijs-accres (in 2026 nog lpo-accres) (x € mln.)	1.365	1.117	997
b. Aftrek schommeling lpo-accres voorgaande jaren	-/- 407	-/- 61	-/- 18
c. Accres prijsindexatie werkelijk (x € mln.) (a+b)	958	1.056	979
d. Reëel accres (x € mln.)	-/- 2.196	706	667
e. Rijksbijdrage MN 2023 & VN 2024 (x € mln.)	924		
f. Opschalingskorting (x € mln.)	-/- 675		
Accres (x € mln.) (c + d + e + f)	-/-989	1.762	1.646

Met de huidige trap-op-trap-af-systematiek krijgen gemeenten voor de hogere groei van hun zorgkosten een hoger accres, omdat de zorgkosten op de rijksbegroting ook een hogere groei kennen. Met de overstap voor de normering naar de nominale ontwikkeling bbp, valt dit weg. De (potentiële) reële groei van het bbp (dus geschoond voor inflatie) bedraagt de komende kabinetsperiode gemiddeld 1,5%, terwijl het aantal ouderen door vergrijzing (67+) met gemiddeld 2,48% per jaar (bron: CBS) toeneemt en de reële lonen de komende jaren met gemiddeld 2,12% per jaar (bron: MEV 2024) stijgen. De reële groei van de gemeentelijke zorgkosten die uit het gemeentefonds worden betaald, ligt daarmee veel hoger. Daarmee diept het financiële gat van € 3 miljard in 2026 in de jaren erna snel uit.

Gemeenten hebben voor het opstellen van hun meerjarenbegroting 2024-2027 een reëel beeld van de inkomsten nodig. Daarvoor is vanuit de fondsbeheerders nog dit jaar een gewijzigde meerjarenbegroting van het gemeentefonds en nieuwe circulaire gemeentefonds nodig die recht doet aan het controversieel verklaren van dit dossier door de Tweede Kamer. Dat is dan wat ons betreft een meerjarenbegroting zonder niet-taakgebonden kortingen en volgens de aloude trap-op-trap-af-systematiek.

Raming vrijval btw-compensatiefonds aan de algemene uitkering

Wat wil het kabinet?

Gemeenten kunnen hun betaalde btw op de inkoop voor overheidstaken terugvorderen op het Btw-compensatiefonds (BCF). Het BCF groeit sinds 2015 jaarlijks met hetzelfde accrespercentage als het gemeentefonds. Daarnaast wordt het BCF bijgesteld voor de btw-component van taakmutaties. Als gemeenten in een jaar minder declareren op het BCF dan er aan middelen in zit, wordt het restant aan de algemene uitkering van het gemeentefonds toegevoegd. Declareren gemeenten meer op het BCF dan erin zit, dan wordt het tekort aangevuld uit de algemene uitkering. Tot nu toe valt sinds deze afspraak ieder jaar geld uit het BCF vrij aan de algemene uitkering.

Voor het jaar 2023 wordt de vrijval aan de algemene uitkering voorlopig geraamd op € 359,4 miljoen. Volgend jaar volgt het definitieve cijfer. In de meicirculaire 2023 viel de definitieve afrekening voor het jaar 2022 € 2,9 miljoen lager uit dan in de septembercirculaire 2022 werd geraamd. De totale vrijval over het jaar 2022 is uitgekomen op € 318 miljoen (in 2021 bedroeg de vrijval € 335,1 miljoen).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een gemeente mag voor haar begroting 2024 en elke jaarschijf van de meerjarenraming 2025-2027 uitgaan van maximaal haar aandeel in de definitief gerealiseerde vrijval uit het BCF over het jaar 2022 van € 318 miljoen. Een gemeente kan er ook voor kiezen om van lagere bedragen uit te gaan. Door de raming van de vrijval juist flink lager vast te stellen, bijvoorbeeld op nul, creëert een gemeente als het ware een behoedzaamheidsreserve voor tegenvallers. Het is de vraag of dit voor de komende jaren wel wijs is.

Terugdringen wildgroei specifieke uitkeringen

Wat wil het kabinet?

Het aantal specifieke uitkeringen nam de afgelopen jaren sterk toe. Het kabinet zegt dat bekostiging via specifieke uitkeringen ten koste gaat van gemeentelijke autonomie en ze daarom het uitkeringsstelsel voor overdrachten aan gemeenten gaat aanpassen. Met de wijzigingen willen ze het aantal specifieke uitkeringen beperken. Daarnaast wil het kabinet de bestaande uitkeringsvormen ook geschikt maken voor de bekostiging van interbestuurlijke samenwerking.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De fondsbeheerders werken aan een wijziging van de Financiële verhoudingswet. Hoe de bestaande uitkeringsvormen geschikt worden gemaakt voor interbestuurlijke samenwerking, is voor ons onduidelijk. Het voorstel voor het wijzigen van de wet is nog niet ingediend bij de Tweede Kamer. Daarom merken gemeenten volgend jaar weinig van het terugdringen van het aantal specifieke uitkeringen.

Doordecentralisatie Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis op de tocht

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil een transitie van Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis bevorderen. Daarvoor stuurde zij begin 2023 een wetsvoorstel voor aanpassing van het woonplaatsbeginsel voor Beschermd Wonen naar de Tweede Kamer. De streefdatum voor invoering van de aanpassing is 1 januari 2025. Dit heeft dus nog geen invloed op de financiële middelen die de centrumgemeenten in 2024 voor Beschermd Wonen krijgen.

Het kabinet wil echter de gebruikelijk volume-compensatie voor de Integratie-uitkering Beschermd wonen in 2024 achterwege laten. Het gaat om een bedrag van € 45 miljoen. Het argument van het kabinet luidt: 'Er is geen volume-groei door openstelling van Wet langdurige zorg (Wlz)'.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De wijziging van het woonplaatsbeginsel voor beschermd wonen is gekoppeld aan de invoering van de doordecentralisatie, waarbij alle gemeenten middelen ontvangen voor Beschermd Wonen. Dit met een nieuw objectief verdeelmodel dat al een tijdje op de planken ligt te wachten. Gemeenten bereiden zich al langere tijd voor op de invoering ervan.

Het kabinet roept gemeenten op de voorbereidingen en transitie van Beschermd Wonen naar een Beschermd Thuis voort te zetten. Maar dit wordt nu bemoeilijkt door het kabinet, omdat gemeenten in 2024 € 45 miljoen mislopen voor Beschermd Wonen of het inzetten van ambulante ondersteuning thuis. Daarbij heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel voor wijziging van het woonplaatsbeginsel controversieel verklaard.

Bezwaar en beroep WOZ-beschikkingen door no-cure-no-paybureaus wordt aangepakt

Wat wil het kabinet?

Het kabinet heeft met het Belastingplan 2024 het wetsvoorstel Wet herwaardering proceskostenvergoedingen WOZ en bpm ingediend. Het voorstel wijzigt onder meer de Wet WOZ door een verlaging van de proceskostenvergoeding voor beroepsmatige verleende rechtsbijstand bij bezwaar, beroep, hoger beroep en cassatie tegen de WOZ-beschikking en door een verlaging van de vergoeding van immateriële schade wegens overschrijding van de redelijke termijn.

Aanleiding voor het wetsvoorstel is de toenemende druk van no-cure-no-paybureaus op de uitvoering van de Wet WOZ. Door uitwassen komt bij sommige gemeenten en hun samenwerkingsverbanden een verantwoorde uitvoering van de Wet WOZ in gevaar. De proceskostenvergoedingen die gemeenten hebben uitbetaald aan no-cure-no-paybureaus, bedroegen in 2022 € 20 miljoen. Dit bedrag is dus exclusief de bijkomende uitvoeringslasten van gemeenten. Wij hebben daarom het kabinet gevraagd iets te doen aan deze uitwassen van no-cure-no-payconstructies.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De maatregelen uit het wetsvoorstel moeten de financiële prikkel wegnemen om voor een belanghebbende een bezwaarprocedure te starten of door te procederen met als doel een proceskostenvergoeding of een vergoeding te incasseren van immateriële schade wegens overschrijding van de redelijke termijn. Daardoor wordt naar verwachting een betere afweging gemaakt voordat bezwaar en beroep tegen een WOZ-beschikking wordt ingesteld.

Op verzoek van het ministerie van Financiën hebben we samen met een aantal gemeenten en samenwerkingsverbanden een uitvoeringsscan gedaan naar de gevolgen van het wetsvoorstel voor de uitvoering van de Wet WOZ. Daaruit bleek dat de maatregelen uitvoerbaar zijn.

Het wetsvoorstel zelf bevat de volgende bepalingen:

1. De vergoeding voor tegemoetkoming in de kosten voor door een derde beroepsmatig verleende rechtsbijstand (waaronder no-cure-no-paybureaus) wordt in de bezwaarfase vermenigvuldigd met 0,25 als de WOZ-beschikking wordt vernietigd of gewijzigd.
2. Deze vergoeding wordt in de fase van beroep, hoger beroep of cassatie vermenigvuldigd met 0,25 als de WOZ-beschikking wordt vernietigd of gewijzigd en vermenigvuldigd met 0,10 in de overige gevallen.
3. De vergoeding voor immateriële schade die verschuldigd is indien de redelijke termijn waarbinnen een bezwaar- of beroepsprocedure moet worden behandeld, is overschreden, wordt beperkt tot € 50 per half jaar (in plaats van de € 500) waarmee de redelijke termijn is overschreden.
4. Vergoedingen mogen uitsluitend worden uitbetaald op een bankrekening die staat op naam van de belanghebbende zelf, en dus niet meer aan de gemachtigde.
5. De beoogde inwerkingtreding is 1 januari 2024 (met overgangsrecht).

Financiën en de EU

Wat wil het kabinet?

Binnen de EU wordt gesproken over het aanpassen van de Europese begrotingsregels waar lidstaten aan moeten voldoen. Lidstaten en het Europees Parlement streven ernaar de onderhandelingen over deze wetgevende voorstellen in 2023 af te ronden. Als dit lukt, staat 2024 in het teken van het vertalen en toepassen van de nieuwe regels, zowel Europees als nationaal.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De Europese begrotingsregels zijn in Nederland vertaald naar de wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet HOF). De regels van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) stellen een norm van 60% bpp aan de overheidsschuld en een norm van 3% bbp aan financieringstekort. De normen zien toe op de totale overheidsfinanciën inclusief die van gemeenten.

In de Wet HOF is de laatstgenoemde norm vertaald naar een aandeel voor gemeenten in deze ruimte voor een jaarlijks financieringstekort. Omdat gemeenten voornamelijk lenen voor investeringen heeft de norm direct dan wel indirect via de overdachten van het rijk gevolg voor de investeringsruimte van gemeenten.

Gemeenten staan echter al onder nationaal begrotingstoezicht en hebben daarom geen hoge schulden. Dit geldt ook voor gemeenten in de andere lidstaten. Bij de onderhandelingen over de wetgevende voorstellen zal VNG zich inzetten voor een uitzondering van decentrale overheden voor het Europese begrotingstoezicht, zodat de investeringsruimte van gemeenten minder lijdt onder deze regels.

Herstel en Veerkrachtplan (EU-herstelfonds)

Wat wil het kabinet?

In 2022 is het Nederlandse Herstel- en Veerkrachtplan (HVP) met een bedrag van € 5,4 miljard goedgekeurd om fors in te zetten op de groene en digitale transitie. Het kabinet werkt momenteel hard aan de implementatie van het Herstel- en Veerkrachtplan (HVP), waarin 49 maatregelen worden uitgewerkt die over de verschillende departementale begrotingen zijn verdeeld. Nederland is

voornemens eind 2023 het eerste betalingsverzoek ter waarde van € 1,4 miljard in te dienen bij de Europese Commissie, gevolgd door een tweede betalingsverzoek volgend jaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is belangrijk dat het HVP ook maatregelen bevat die op gemeenten kunnen zien. Dit zijn op zich nationale beleidsopgaven die vanuit de rijksbegroting worden gefinancierd. Echter, Nederland gebruikt het HVP om deze kosten te "declareren" in Brussel (via BZ-begroting). VNG is niet betrokken geweest bij de selectie van de maatregelen. We moeten ervoor moeten waken dat de systematiek van het HVP wordt toegepast ook op andere EU-fondsen, waardoor er een meer centraal beheer ontstaat. Wanneer Nederland een mijlpaal of doelstelling van het HVP niet haalt, kan de Europese Commissie Nederland geheel of gedeeltelijk korten op de uitbetaling van de in totaal € 5,4 mld. uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit. Het niet tijdig of volledig invoeren van in het HVP afgesproken hervormingen heeft dus aanzienlijke budgettaire gevolgen. Dit is een risico voor het rijk en zal mogelijk hierdoor gemeenten kunnen raken. Daarom is het zo belangrijk dat we een vinger aan de pols houden bij de uitvoerende ministeries.

Reiskostenvergoeding

Wat wil het kabinet?

Het kabinet stelt voor om het maximale onbelaste bedrag per 1 januari 2024 te verhogen naar € 0,23 per zakelijke kilometer (nu € 0,21). Om het uitvoerbaar te houden blijft deze maximale onbelaste kilometervergoeding gelden voor alle vervoersmodaliteiten (lopen, fietsen, met de auto, enzovoort).

Een ov-kaart kan onbelast worden vergoed of verstrekt zolang de werknemer de kaart ook voor zakelijke reizen (waaronder woon-werkverkeer) gebruikt. Dit is een vereenvoudiging ten opzichte van de huidige situatie. Zolang de werkgever aannemelijk maakt dat sprake is van zakelijk gebruik hoeft een werkgever geen registratie van privé- en zakelijk gebruik meer bij te houden om in aanmerking te komen voor de vrijstelling. De voorgestelde vrijstelling voor ov-kaarten is een gerichte vrijstelling in de werkkostenregeling (WKR).

Wat betekent het voor gemeenten

Voor gemeenten die een reiskostenregeling woon-werkverkeer hebben betekent dit dat zij eventueel hun reiskostenvergoeding kunnen verhogen. Gemeenten zijn daartoe niet verplicht. De nieuwe regels rondom de ov-kaart betekenen een administratieve lastenverlichting voor werkgevers.

De VNG, WSGO en de vakbonden hebben begin 2023 afspraken gemaakt om onderzoek te doen naar duurzame mobiliteit. Onderdeel daarvan is hoe een eventuele sectorale afspraak kan bijdragen aan CO2-reductie.

2 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

OPENBAAR BESTUUR EN DEMOCRATIE

Herstel verbinding samenleving

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil een overheid die responsief, dienstbaar en dichtbij is. Om de stabiliteit van onze democratische rechtsstaat te waarborgen is het noodzakelijk dat de overheid vanuit deze waarden werkt. Gemeenten spelen hierbij een cruciale rol, omdat ze vaak het eerste contact met de overheid zijn. Het kabinet heeft verschillende wetsvoorstellen in voorbereiding met als doel gemeenten te ondersteunen bij deze dienstverlenende rol en samen op te trekken bij de uitwerking. Een van die wetsvoorstellen is de Wet versterking waarborgfunctie Algemene wet bestuursrecht (Awb).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het wetsvoorstel Wet versterking waarborgfunctie Awb beoogt het persoonlijk contact tussen overheid en burgers te bevorderen en meer oog te hebben voor wat mensen echt nodig hebben. Daarvoor wordt een flink aantal aanpassingen in de Awb gedaan die relevant zijn voor alle domeinen waarop gemeenten besluiten nemen. Beoogde wijzigingen zijn onder meer:

- De introductie van een dienstbaarheidsbeginsel;
- Een uitbreiding van de evenredigheidstoets;
- De verplichting tot begrijpelijk motiveren van besluiten;
- Een verruiming van bezwaartermijnen;
- Een hoorplicht voor burgers bij financiële beschikkingen.

De VNG heeft een eerste inventarisatie gedaan naar aanleiding van de preconsultatie versie (april 2023). Deze inventarisatie laat zien dat het wetsvoorstel consequenties kan hebben tot in de haarvaten van de gemeentelijke organisatie en veel processen en medewerkers kan raken. De wijzigingen hebben gevolgen voor alle medewerkers die betrokken zijn bij besluitvorming en dienstverlening. De beoogde inwerkingtredingsdatum is nog niet bekend.

Wat wil het kabinet?

Goed interbestuurlijk samenwerken met oog voor verschillen in het land en maatwerk.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De volgende ambities zijn hierbij voor gemeenten van belang:

Regiodeals om interbestuurlijk en vanuit meerdere departementen samen met ondernemers, kennisinstututen, culturele instellingen en maatschappelijke organisaties de kwaliteit van leven, wonen en werken in een regio vergroten. Bij nieuw beleid moet ook het effect op de regio worden getoetst;

Inwoners meer betrekken en waar mogelijk inspraak geven op keuzes en vragen rond urgente maatschappelijke transitie. Dat kan ook een bijdrage leveren aan meer vertrouwen en dus minder maatschappelijke onrust. Op lokaal niveau deze vernieuwing van de democratie stimuleren met het wetsvoorstel Versterking participatie op decentraal niveau.

Sterke en weerbare democratische rechtsstaat

Wat wil het kabinet?

Een goed functionerend openbaar bestuur.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De volgende ambities zijn hierbij voor gemeenten van belang:

- De aantrekkelijkheid van politieke ambten binnen gemeentebesturen bevorderen door in te zetten op adequate ondersteuning van de volksvertegenwoordiging. De griffie(r) kan hierbij ondersteunen door te stimuleren dat politieke ambtsdragers gebruik maken van scholing en opleiding;
- De bestuurlijke integriteit bevorderen door preventieve maatregelen, zoals de screening van kandidaat-bestuurders op decentraal niveau en zowel tussen bestuurders als tussen ambtenaren gesprekken en trainingen organiseren over het thema integriteit;
- Via de Actieagenda Sterk Bestuur zorgen voor een betere verdeling van taken en bevoegdheden over de verschillende overheden (beleidskader decentraal bestuur) en een betere balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoering (Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden).

Wat wil het kabinet?

Een overheid die samenwerkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De volgende ambities zijn hierbij voor gemeenten van belang:

- Niet langer uitgaan van New Public Management waarbij de focus is gericht op verkokerde sturing en de prestaties van de eigen organisatie, maar werken vanuit het toevoegen van publieke waarde ('public value');
- De maatschappelijke opgave en de dienende functie van de overheid ten opzichte van de samenleving zijn de uitgangspunten. Hierbij luistert de overheid naar wat er leeft en zorgt dat signalen over wat er wel of niet goed gaat haar bereiken;
- De overheid zorgt dat er ruimte is voor oplossingen in de gevallen waarin beleid en wetgeving niet heeft voorzien of die onbedoelde onevenredige uitkomsten hebben. De overheden werken daarbij samen, over grenzen van organisaties heen.

Wat wil het kabinet?

Het kabinet bereidt zich onder meer voor op de verkiezingen voor het Europees Parlement in juni 2024. In enkele gemeenten kan dan worden geëxperimenteerd met een nieuw model stembiljet.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Per 1 januari 2023 is de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen van kracht. De wezenlijke veranderingen in de procedure van het (her)tellen van de stemmen en controleren van uitslagen hebben, naast andere oorzaken, in een aantal gemeenten tot problemen geleid. Het ministerie van BZK werkt samen met de VNG, de Kiesraad en de NVVB aan aanpassingen in de verkiezingsprocedure. Zowel op de korte als op de lange termijn, om in de toekomst de uitvoerbaarheid te verbeteren.

De minister is voornemens om bij de Europees Parlementsverkiezingen te gaan experimenteren met het nieuwe stembiljet. De eerste experimenten zullen in vier kleinere gemeenten plaatsvinden. Het Wetsvoorstel programmatuur verkiezingsuitslagen regelt wie de verantwoordelijkheden en bevoegdheden krijgen voor het beheer, de aansluiting en het gebruik van de programmatuur die wordt gebruikt bij het berekenen en vaststellen van de verkiezingsuitslagen. Dit is ook voor gemeenten van belang.

In het kader van de Verkiezingsagenda 2030 zal de Kiesraad voorstellen uitwerken voor de digitale ondersteuning van verbeteringen in de kandidaatstellingsprocedure en voor de verdere ontsluiting van verkiezingsuitslagen. Daarnaast wordt de Kiesraad verantwoordelijk voor het beheer en de beveiliging van de programmatuur die in de hele verkiezingsketen wordt gebruikt bij het berekenen en vaststellen van verkiezingsuitslagen. Hiervoor is het wetsvoorstel Programmatuur verkiezingsuitslagen in procedure.

Ook in 2024 werken wij, samen met het ministerie van BZK, de NVVB en Kiesraad verder aan de toegankelijkheid van de verkiezingen. Dit doen we door in de landelijke publiekscampagne ook in te zetten op communicatie voor kiezers met een beperking en laaggeletterde kiezers. Daarnaast worden verdere stappen gezet om te kunnen experimenteren met hulp in het stemhokje.

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil een goed functionerend, betrouwbaar en weerbaar openbaar bestuur. Overheidsorganisaties hebben steeds vaker te maken met agressie, intimidatie en ondermijnende invloeden. Politieke ambtsdragers en ambtenaren moeten zonder oneigenlijke druk van buitenaf hun ambt kunnen vervullen. Het kabinet zet meer in op een breed integriteitsbeleid, weerbaarheid en veiligheid van decentrale politieke ambtsdragers en de ambtelijke organisaties.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Met het Netwerk Weerbaar Bestuur wordt ingezet op het verhogen van de bewustwording van risico's door onderzoek in beeld te brengen van de kwetsbaarheden van de gemeentelijke processen die vatbaar zijn voor ondermijning.

De huidige regeling preventieve beveiligingsmaatregelen uit 2021 ten behoeve van woningen van decentrale bestuurders wordt uitgebreid. Het ministerie van BZK is voornemens om binnen het programma Weerbaar Bestuur via de septembercirculaire van het gemeentefonds een structurele financiële tegemoetkoming van € 2,4 miljoen aan gemeenten te verstrekken. Decentrale bestuurders hebben tijdens de uitoefening van hun ambt immers steeds meer te maken met bedreiging, intimidatie en agressie, ook bij hun woning. Met deze bijdrage van het rijk kunnen decentrale overheden de preventieve beveiligingsmaatregelen voor hun decentrale bestuurders voor een groot deel bekostigen. Deze uitkering loopt tot 2026. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) ondersteunt bij de uitvoering van de regeling preventieve beveiligingsmaatregelen ten behoeve van woningen van decentrale bestuurders.

Er worden ook maatregelen genomen voor de digitale veiligheid en het verhogen van de meldings- en aangiftebereidheid onder zowel decentrale politieke ambtsdragers als ambtenaren.

De aantrekkelijkheid van politieke ambten binnen de gemeenten wordt bevorderd door in te zetten op adequate ondersteuning van de volksvertegenwoordigingen zoals de griffie(r). Politieke ambtsdragers worden gestimuleerd om gebruik te maken van bestaande scholing en opleidingen.

Om de bestuurlijke integriteit te bevorderen wordt ingezet op preventieve maatregelen zoals het screenen van kandidaat-bestuurders en gesprekken en trainingen stimuleren over integriteit, zowel tussen bestuurders als tussen ambtenaren.

Daar waar bovengenoemde ambities en voorgenomen maatregelen de rechtspositie van politieke ambtsdragers raken, treedt de VNG, via de adviescommissie rechtspositie politieke ambtsdragers, in overleg met het ministerie van BZK.

Desinformatie

Wat wil het kabinet?

Desinformatie, die wordt verspreid om het publieke debat te beïnvloeden, kan ernstige gevolgen hebben: het kan de democratie ondermijnen, het vertrouwen in de democratische rechtsstaat verminderen, maatschappelijke onrust en polarisatie aanwakkeren en het verloop van vrije en eerlijke verkiezingen verstoren. Daarom moeten het kabinet optreden tegen de verspreiding van desinformatie. Het kabinet werkt samen met andere betrokken partijen om de invloed van desinformatie te verminderen. Hierbij richt zij zich op maatregelen afhankelijk van de inhoud van desinformatie, de producent of verspreider, de verantwoordelijkheden van traditionele en sociale media en op kennisontwikkeling.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Er worden subsidies verstrekt om de bewustwording en de weerbaarheid van burgers rondom de verspreiding van online desinformatie te vergroten. Het rijk werkt samen met andere betrokken partijen zoals de gemeenten, om de invloed van desinformatie te verminderen. Hierbij richten we ons op maatregelen afhankelijk van de inhoud van desinformatie, de producent of verspreider, de verantwoordelijkheden van traditionele en sociale media en op kennisontwikkeling.

Digitale weerbaarheid (publieke) bestuurders

Wat wil het kabinet?

Het kabinet verhoogt de digitale weerbaarheid voor (publieke) bestuurders in het kader van de toenemende dreigingen. Ook versterkt het kabinet de weerbaarheid verder door dit te borgen in de vernieuwde rijksbrede architectuur en via *red-teaming*.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Er worden maatregelen genomen voor de digitale veiligheid en het verhogen van de meldings- en aangiftebereidheid onder zowel decentrale politieke ambtsdragers als ambtenaren.

WONEN EN RUIMTELIJKE ORDENING

Ruimtelijke ordening en grondbeleid

Wat wil het kabinet?

Het beleid is gericht op de realisatie van een veilige, gezonde en aantrekkelijke woon- en leefomgeving en efficiënt ruimtegebruik, nu en in de toekomst. Beter beschermen en herstellen van de natuur is hier onderdeel van (zie ook begroting LNV). Water en bodem is sturend, onder meer in de vorm van een ruimtelijk afwegingskader voor klimaatadaptieve gebouwde omgeving, dat samen met I&W is ontwikkeld (zie begroting I&W). In het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) zijn onder andere de rijksprojecten en rijksprogramma's opgenomen, waarmee wordt gewerkt aan de bereikbaarheid, veiligheid en ruimtelijke inrichting van Nederland (zie ook begroting I&W). De minister van BZK heeft een regiefunctie voor wat betreft de opgaven in de fysieke leefomgeving.

Het rijk werkt concreet aan:

- Een nieuwe Nota Ruimte, die de Nationale Omgevingsvisie uit 2020 vervangt;
- 9 handreikingen vanuit het Programma Mooi Nederland voor opdrachtgevers (publiek/privaat) om ruimtelijke kwaliteit in concrete project- en gebiedsontwikkelingen te realiseren;
- Het Actieprogramma Ruimtelijk Ontwerp 2021-2024 met een subsidieregeling;
- Het programma Groen in en om de stad;
- Een interdepartementale strategie voor de inzet van Rijksgrond
- De versterking van actief grondbeleid door gemeenten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De nieuwe Nota Ruimte zal een grondslag vormen voor nieuwe wet- en regelgeving in het ruimtelijk domein, vanuit de gedachte om meer regie te nemen. Het wordt een samenhangende visie op de leefomgeving met keuzes voor 2030, richtinggevende uitspraken voor 2050 en een doorkijk naar 2100. Water en bodem is hierbij sturend. Gemeenten moeten hiermee in hun ruimtelijk beleid rekening mee houden.

Middels de handreikingen en het actieprogramma Ruimtelijk Ontwerp kunnen gemeenten steun ontvangen voor lokale en regionale initiatieven om ontwerpkracht te benutten in ruimtelijke planvorming.

De stappen die het rijk zet op nationaal grondbeleid kunnen gemeenten helpen gemakkelijker grond beschikbaar te krijgen voor realisatie van maatschappelijke opgaven zoals woningbouw.

Het rijk onderzoekt of er landelijk eisen kunnen worden gesteld aan de aanleg van natuur in stedelijke gebieden en hoe gemeenten en provincies kunnen worden ondersteund met richtlijnen, financiering en andere instrumenten.

Omgevingswet

Wat wil het kabinet?

De Omgevingswet treedt per 1 januari 2024 in werking en dit geldt ook voor de Wet kwaliteitsborging bouw. De Omgevingswet zorgt voor een meer samenhangende aanpak van de leefomgeving. De wet leidt tot het eerder betrekken van inwoners, bedrijven en andere belanghebbenden bij besluitvorming over de leefomgeving. De wet biedt ook handvatten voor overheden tot het nemen van regie bij het maken van (beleids-)keuzes over de inrichting van ons land. De wetgeving over de leefomgeving is daarmee niet af, continue aanpassing aan de actualiteit is voorzien. De Omgevingswet draagt, als nieuw stelsel voor de wetgeving van de leefomgeving, bij aan het bieden van oplossingen en aanpakken van de opgaven waar ons land voor staat in de leefomgeving en ruimtelijke inrichting.

De activiteiten die de uitvoering en invoering van de Omgevingswet ondersteunen, zoals afbouw, beheer en doorontwikkeling en uitbouw van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en invoeringsondersteuning lopen in 2024 verder door. De nog te verstrekken middelen voor compensatie van extra kosten bij gemeenten (de zogenaamde coalitieakkoordreeks) voor de jaren 2022 tot en met 2025 zijn in de begroting verwerkt. Deze compensatie voor bevoegde gezagen is in 2023 uitgekeerd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024 is een tussenstap in de transitie van het omgaan met initiatieven in de leefomgeving. Het geeft gemeenten duidelijkheid over het inzetten van mensen en middelen en over de benodigde besluitvorming. Tegelijkertijd vraagt de inwerkingtreding veel van gemeenten vanwege andere werkwijzen, procedures en systemen. En als gevolg van een naar verwachting hoger aantal vragen vanuit burgers, ondernemers en andere betrokken organisaties. De beschikbaar gemaakte compensatiegelden voor 2024 geven enige financiële ruimte om de implementatie door te zetten en de dienstverlening zoveel mogelijk op peil te houden. De compensatie voor bevoegde gezagen is in 2022 uitgekeerd en het bedrag voor 2023 wordt via de decembercirculaire van 2023 uitgekeerd.

Woonlasten

Wat wil het kabinet?

Als onderdeel van de maatregelen om de koopkracht te verbeteren (totaal € 2 miljard) verhoogt het kabinet het huurtoeslagbudget met € 703,4 miljoen. De eigen bijdrage voor huurders kan daardoor structureel met € 34 per maand worden verlaagd. Vanaf 2025 gaat de eigen bijdrage structureel weer iets omhoog ter dekking van extra overheidsuitgaven als gevolg van de Wet versterking regie op de volkshuisvesting (Wvrv) en de Wet betaalbare huur (Wbh). De verhoging van het huurtoeslagbudget is de grootste nieuwe uitgave van het kabinet in relatie tot de woningmarkt.

Om starters te helpen een betaalbare koopwoning op de markt te vinden gaat het kabinet een Nationaal Fonds Betaalbare Koopwoningen inrichten met een budget van € 40 miljoen. Indien gemeenten gebruik willen maken van dit fonds moeten zij een evenredige bijdrage leveren. De ontwikkeling van dit fonds is vertraagd en de start is daarmee verschoven naar 2024.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De verhoging van het budget voor huurtoeslag draagt bij aan de bestaanszekerheid van de laagste inkomensgroepen en kan gezien worden als een stap in de goede richting. Het zorgt ervoor dat woningzoekenden een betere toegang hebben tot de woningmarkt en meer zekerheid hebben dat ze in een betaalbare woning kunnen blijven wonen. Dit heeft indirect gevolgen voor het gemeentelijk beleid ten aanzien van de lokale woningmarkt en het beleid rondom bestaanszekerheid. Tegelijkertijd geeft het kabinet ook aan op de lange termijn te bezuinigen op het huurtoeslagbudget om middelen vrij te maken voor nieuwe gemeentelijke taken in het kader van de Wvrv en de Wbh.

De exacte invulling van het Nationaal Fonds Betaalbare koopwoningen is pas in 2024 bekend. Pas vanaf dat moment kunnen gemeenten, indien zij een evenredige bijdrage leveren, gebruik gaan maken van dit fonds om koopstarters in hun gemeente te helpen.

Woondeals en woningbouwafspraken

Wat wil het kabinet?

Via de regionale versnellingstafels en de landelijke versnellingstafel wil het kabinet knelpunten bij de uitvoering van de woondeals identificeren en aanpakken. Voor locaties die vertragen, moeten alternatieve locaties worden gezocht of moeten bestaande locaties worden versneld. Het kabinet gaat samen met de regio's kijken welke plekken nog meer geschikt zijn om grootschalig te ontwikkelen en noemt Oosterwold en de Gnephoek als voorbeelden daarvan.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Er komt € 4,5 miljoen aan middelen beschikbaar voor uitvoering van de Woondeals. Daarmee kunnen provincies en gemeenten capaciteit inhuren voor uitvoering van de woondealafspraken. Daarnaast is er in het kader van de flexpools ruim € 42 miljoen beschikbaar gesteld voor medeoverheden om extra personeel in te huren of om regionale samenwerkingsverbanden op te zetten.

De regeling betreft een bijdrage voor ondersteuning in capaciteit en expertise voor woningbouw- en herstructureringsprojecten en het opstellen van regionale/lokale integrale woonzorgvisies. De bijdrage zal overgemaakt worden aan provincies zodat zij de middelen weer kunnen verdelen onder andere medeoverheden. Het kabinet versterkt zelf ook de ambtelijke capaciteit van het rijk: € 26,6 miljoen vanuit de woningbouwimpuls wordt ingezet voor uitvoeringskracht binnen het woningbouw domein, Uitvoeringsorganisatie Versnelling Tijdelijke Huisvesting en extra capaciteit woningbouw domein.

Woningbouwsubsidies

Wat wil het kabinet?

De startbouwimpuls (SBI) is bedoeld voor projecten die planologisch ver genoeg zijn om uiterlijk in 2024/2025 te starten met bouwen, maar door de veranderde economische omstandigheden de business case niet meer kunnen rond rekenen en daardoor dreigen te vertragen of stilgezet te worden. Bovenop de eerder in de voorjaarsnota gereserveerde € 250 miljoen wordt met deze begroting € 50 miljoen toegevoegd. In 2024 start een zesde en voorlopig laatste tranche voor de Woningbouwimpuls (WBI) van € 300 miljoen. Deze middelen waren al in het coalitieakkoord vrijgemaakt via een uitname uit het Gemeentefonds van € 1 miljard. Totaal was er in deze kabinetsperiode € 1,25 miljard beschikbaar voor de WBI.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen tot 13 oktober 2023 aanvragen indienen voor de SBI. Op basis van indicaties van gemeenten bleek al dat het budget overvraagd zou gaan worden. Het kabinet verhoogt het budget met € 50 miljoen. Dit zal nog steeds niet voldoende zijn om alle aanvragen te honoreren. Voor de zesde tranche van de WBI kunnen gemeenten in 2024 een aanvraag indienen.

Energietransitie gebouwde omgeving en bouwkwaliteit

Wat wil het kabinet?

Om Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te hebben ingericht, wordt in de Nationale Aanpak Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving gewerkt aan een aantal actielijnen. Een daarvan is het minder vrijblijvend maken van klimaatadaptief bouwen en inrichten. Hiertoe is de landelijke maatlat groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving in het voorjaar van 2023 gepubliceerd. Het Kabinet voert een verkenning naar juridisch borging van de maatlat en de financiële consequenties. Met de Nationale aanpak wil het kabinet de klimaatadaptatie-aanpak in de gebouwde omgeving versnellen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Klimaatadaptatie lukt niet zonder samenwerking van verschillende overheden, inwoners en bedrijven. Gemeenten leveren een belangrijke bijdrage aan het inrichten van een klimaatbestendige Nederland.

Wij zien de maatlat als een handvat voor gemeenten om de lokale ambities te realiseren en hierdoor een bijdrage te leveren aan de nationale klimaatopgave.

Wij vinden het belangrijk dat naast de inhoudelijke ambitie ook goed gekeken wordt naar het ondersteunen van gemeenten om de ambities in de maatlat te realiseren. De financiële verkenning is hierbij van essentieel belang. Bij de verkenning naar juridische borging vinden we het belangrijk dat gekeken wordt naar hoe dit gemeenten kan ondersteunen. We blijven daarbij uitgaan van 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De minister houdt de Tweede Kamer eind 2023 met de jaarlijkse brief over de Nationale aanpak klimaatadaptatie gebouwde omgeving op de hoogte van de voortgang.

Interdepartementaal beleidsonderzoek Breder instrumentarium woningbouw en grond

Wat wil het kabinet?

Het kabinet heeft opdracht gegeven het overheidsinstrumentarium rondom woningbouw en grondbeleid door te lichten. Het doel van dit interdepartementaal beleidsonderzoek is om in kaart te brengen welke bestaande en mogelijk nieuwe instrumenten er bestaan voor een goed functionerende aanbodkant van de woningmarkt. Op basis hiervan wordt geïnventariseerd wat mogelijke concrete beleidsopties en pakketten zijn om het woningaanbod te stimuleren. Het onderzoek moet rond de jaarwisseling afgerond zijn.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In de opdracht staat dat stakeholders op gepaste wijze betrokken moeten worden. Daaronder vallen ook gemeenten. De beleidsopties die gepresenteerd worden, zullen betrokken worden bij een nieuw coalitieakkoord en dan te maken keuzes. Dit zal mogelijk doorwerken in het gemeentelijke instrumentarium op het gebied van woningbouw en grondbeleid.

Isolatie en soortenmanagement

Wat wil het kabinet?

Het kabinet trekt veel middelen uit voor de lokale aanpak van het Nationaal Isolatieprogramma. Hiermee kunnen gemeenten woningeigenaren met slechte energielabels en een laag inkomen (financieel) ontzorgen bij isolatie. Alleen lopen woningeigenaren hierbij aan tegen de Wet natuurbescherming. Bij de na-isolatie van gebouwen moet rekening worden gehouden met beschermde vogels en vleermuizen. Gebouweigenaren moeten hiervoor in veel gevallen een ontheffing aanvragen op de Wet natuurbescherming. Het aanvragen van deze ontheffing is zeer kostbaar en tijdrovend. Een oplossing hiervoor is om als gemeente op gebiedsniveau een ontheffing aan te vragen en maatregelen te nemen via een soortenmanagementplan (SMP). Het rijk zet daarom in op een landelijke uitrol van SMP's.

Vanuit het klimaatfonds zijn hiervoor middelen beschikbaar gesteld voor de jaren 2024 (€ 3,94 miljoen) en 2025 (€ 4,43 miljoen). Deze middelen worden aan de provincies met een specifieke uitkering uitgekeerd. Het is mogelijk om daarmee het natuurinclusief isoleren te versnellen, specifiek gericht op het opstellen van gemeentelijke soortenmanagementplannen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een landelijke uitrol van SMP's kan een doorbraak betekenen voor de haalbaarheid van de nationale isolatieopgave. De middelen die nu beschikbaar worden gesteld voor 2024 (€ 3,94 miljoen) en 2025 (€ 4,43 miljoen) vormen een aanvulling op het budget van 2023 (€ 44 miljoen), maar bieden geen oplossing voor de huidige impasse rondom natuurinclusief na-isoleren.

Het is onduidelijk waar de budgetten voor 2024 en 2025 precies voor zijn bestemd. Duidelijk is wel dat deze ontoereikend zijn voor een landsdekkende uitrol van SMP's en/of de voortzetting van de 'Specifieke Uitkering versnelling natuurinclusief isoleren'. Deze uitkering voorziet nu slechts in ondersteuning van ten hoogste 50% van het aantal gemeenten binnen een provincie.

De onderliggende begroting geeft dus geen invulling aan de ontwikkeling van een tweede tranche die in de ontwerpregeling is aangekondigd. Dit zorgt mogelijk voor een flinke impasse van de

isolatieopgave. Middelen die voor isolatie beschikbaar zijn gesteld kunnen mogelijk niet ingezet worden, omdat soortenbescherming onvoldoende is geborgd. Dit heeft grote gevolgen voor de mogelijkheid om de energielasten voor kwetsbare huishoudens structureel te verlagen.

Een thuis voor iedereen en flexwonen

Wat wil het kabinet?

De zes koploperregio's ronden in 2024 hun woonzorgvisies af. In de overige regio's wordt in 2024 verder gewerkt aan de woonzorgvisies. De woondeals worden vanaf 2024 geactualiseerd met de huisvestingsopgave voor aandachtsgroepen die volgt uit de woonzorgvisies. De in 2023 opgezette brede ondersteuningsstructuur blijft provincies, gemeenten en woningcorporaties in 2024 ondersteuning bieden bij het opstellen van de woonzorgvisies en andere acties uit het programma Een Thuis voor iedereen.

Het rijk stimuleert de bouw van flexwoningen voor onder andere statushouders en Oekraïense ontheemden. Het kabinet heeft in de Voorjaarsnota 2023 € 302 miljoen extra vrij gemaakt om de bouw van flexwoningen meerjarig te kunnen ondersteunen en daarnaast een herplaatsingsgarantie gepresenteerd. Het kabinet zegt opnieuw middelen beschikbaar te stellen voor de Regeling huisvesting aandachtsgroepen en de Regeling grote gezinnen. Echter uit de begroting valt alleen op te maken dat er meerjarig € 12 miljoen voor de Regeling grote gezinnen wordt gereserveerd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Dit onderdeel bevat geen koerswijzigingen ten opzichte van de afgelopen jaren. Gemeenten moeten woonzorgvisies opstellen. De daarbij benodigde landelijke ondersteuning blijft intact, met uitzondering van de Regeling huisvesting aandachtsgroepen. Bovendien zet het kabinet volop in op de realisatie van flexwoningen. Gemeenten kunnen hiervoor subsidieaanvragen indienen via de Stimuleringsregeling Flex- en Transformatiewoningen. Daarnaast kunnen gemeenten subsidie blijven aanvragen om objecten geschikt te maken voor de huisvesting van grote gezinnen vanwege hun taakstelling huisvesting statushouders.

Arbeidsmigranten vormen één van de aandachtsgroepen voor huisvesting, en in omvang een aanzienlijke. De prognose is dat het aantal arbeidsmigranten in 2030 kan stijgen van nu 800 duizend naar 1,2 miljoen arbeidsmigranten. Voor gemeenten is het nu vaak niet mogelijk om een goed beeld te krijgen bij de opgave voor huisvesting van arbeidsmigranten, zowel lokaal als regionaal. Dit bemoeilijkt het voor gemeenten om in brede zin na te denken over lokale en regionale inzet op arbeidsmigranten, waaronder de huisvestingsopgave.

Volkshuisvestingsfonds en kwetsbare wijken

Wat wil het kabinet?

Met het Volkshuisvestingsfonds kunnen gemeenten investeren in de verbetering van woonkwaliteit, leefomgeving en verduurzaming in kwetsbare gebieden. Deze kabinetsperiode is voor deze regeling € 600 miljoen geserveerd (via een uitname uit het Gemeentefonds). De resterende middelen in het fonds zijn bestemd voor 2024. Dit is ruim € 280 miljoen voor een volgende tranche. De specifieke uitkering (SPUK) Kansrijke Wijk is een voorstel voor een interdepartementale SPUK die gericht is op de 20 focusgebieden binnen het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). De looptijd van de SPUK is van 2023 tot en met 2025. Voor 2024 wordt € 92 miljoen gereserveerd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In 2024 kunnen gemeenten opnieuw aanvragen indienen voor het Volkshuisvestingsfonds voor nieuwe projecten. De gemeenten met een focusgebied in het kader van het NPLV voeren in het kader van dit programma overleg met het rijk over de toekenning van de SPUK.

Wet betaalbare huur (Wbh) en Wet versterking regie op de volkshuisvesting (Wvrv)

Wat wil het kabinet?

Met de Wbh reguleert het kabinet de aanvangshuurprijzen voor mensen met een middeninkomen. Ook wordt het woningwaarderingsstelsel dwingend gemaakt. Met de Wvrv verankert de regering de volkshuisvestelijke taak van alle overheden in de regelgeving. De minister voor VRO gaat door met de voorbereidingen van beide wetsvoorstellen waarvan de inwerkingtreding voorzien is in 2024. Met ingang van 2024 worden, via een verlaging van het budget voor de huurtoeslag, budgetten vrijgemaakt voor de uitvoering van beide wetten (€ 132,8 miljoen voor 2024).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Beide wetten zorgen voor een taakuitbreiding voor gemeenten. De Wvrv regelt onder andere dat alle gemeenten vanaf 2024 aan de slag gaan met het maken van een huisvestingsverordening met daarin een urgentieregeling voor specifiek in de wet aangeduide aandachtsgroepen. In het kader van de Wbh krijgen gemeenten een handhavende taak op huren die niet conform het woningwaarderingsstelsel zijn. Gemeenten worden via het Gemeentefonds gecompenseerd voor deze nieuwe taken.

KONINKRIJKSRELATIES

Bestaanszekerheid Caribisch gebied

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil een verbetering van de koopkracht en vermindering van armoede in Caribisch Nederland. Hiervoor maakt het kabinet komend jaar € 30 miljoen vrij. Vanaf 2025 wordt dit verder verhoogd naar structureel € 32 miljoen per jaar.

Inwoners van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (BES) moeten, net als in Europees Nederland, kunnen voorzien in de noodzakelijke kosten voor levensonderhoud. Daarom is het kabinet van plan in 2024 verschillende uitkeringen en de kinderbijslag in Caribisch Nederland te verhogen. Ook worden de middelen gebruikt voor openbaar vervoer en voor voedselbanken. Daarnaast worden in 2024 een aantal incidentele maatregelen genomen om de kosten voor water en energie te verminderen.

Een deel van de middelen is gereserveerd om na 2024 een volgende stap te zetten op basis van het aanstaande advies van de Commissie Sociaal Minimum Caribisch Nederland. Ook is er aandacht voor de arbeidsmarkt in Caribisch Nederland met daarin speciale aandacht voor de positie van jongeren en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Met het wetsvoorstel Kinderopvang BES draagt SZW daarnaast bij aan het verlagen van de kosten voor levensonderhoud. Het wetsvoorstel heeft als doel het verbeteren van de kwaliteit en het verhogen van de financiële toegankelijkheid van de kinderopvang in Caribisch Nederland. Het wetsvoorstel met inwerkingtreding voorzien voor 2024 is aangeboden aan het parlement.

Het kabinet wil het huidige belastingstelsel van Caribisch Nederland aanpassen. De maatregelen moeten nog langs de Eerste en Tweede Kamer. Ook wil het kabinet de draagkracht van lage inkomens vergroten. Zo is in 2023 de belastingvrije som verhoogd van \$ 12.200 naar \$ 17.300. Het kabinet wil in 2024 de belastingvrije som verder verhogen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De aangekondigde maatregelen zijn een stap in de goede richting voor de BES-eilanden. Wij vinden het van groot belang dat de bestaanszekerheid structureel geborgd wordt, ook in Caribisch Nederland. Het zijn eerste stappen in het fundamenteel bieden van zekerheid en perspectief die ook de inwoners van Caribisch Nederland nodig hebben. Wij vinden het belangrijk dat een nieuw kabinet werk maakt van het structureel borgen van bestaanszekerheid en het opvolgen van de Commissie Sociaal Minimum Caribisch Nederland (Thodé). Een sociaal minimum kan een einde maken aan de langdurige armoede waaronder een groot deel van de bevolking van Caribisch Nederland gebukt gaat.

Versterking uitvoeringskracht in het Caribisch deel van het koninkrijk

Wat wil het kabinet?

Het ministerie van BZK zet zich in om het bestuur en de uitvoeringskracht op de BES-eilanden en de Landen binnen het Koninkrijk (Curaçao, Aruba en Sint-Maarten) te versterken. Er wordt daarom geïnvesteerd in het versterken van onder meer het ambtelijk apparaat. Zo wordt onder meer het Caribisch uitwisselingsnetwerk van de VNG in 2024 voortgezet. Via de landspakketten blijft het rijk met de landen samenwerken aan hervormingen en het versterken van de economie.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Via het Caribisch uitwisselingsnetwerk kunnen de openbare lichamen en de landen verzoeken voor ondersteuning indienen, waarna kennis en expertise uit Europees Nederlandse gemeenten gezocht wordt. Zo kunnen de openbare lichamen, de landen en gemeenten in Europees Nederland kennis uitwisselen en elkaar versterken.

Daarnaast blijven de openbare lichamen zich hard maken voor een structurele verhoging van de vrije uitkering voor een structurele verbetering van de uitvoeringskracht en versterking van de organisaties van de eilanden.

DIGITALISERING

Digitale Rijksoverheid, overheidsdienstverlening en informatiebeleid

Wat wil het kabinet?

In 2024 wordt verder uitvoering gegeven aan de realisatie van de I-strategie 2021-2025. De focus ligt daarbij op het verder professionaliseren van de informatiehuishouding en het digitaal vakmanschap en het scherper meenemen van security-by-design en securitystandaarden bij inkooptrajecten.

In de begroting van het ministerie van BZK is een budget van € 102 miljoen opgenomen voor de Rijksorganisatie voor Ontwikkeling, Digitalisering en Innovatie.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betreffen dit opdrachten op het gebied van publieke waarden, de Interbestuurlijke Datastrategie en informatieveiligheid. Verder worden opdrachten verstrekt op het gebied van de Code Kinderrechten Online, desinformatie en het anticiperen op nieuwe digitale technologie.

In 2024 en verder worden subsidies verstrekt op het gebied van digitale inclusie, AI en Publieke Waarden. De VNG ontvangt een subsidie voor het project gemeentelijke statuur van de uitvoering. Dit project heeft betrekking op het toekomstbestendig maken van gemeentelijke dienstverlening. Daarnaast wordt in het kader van Werk aan Uitvoering (WaU) een subsidie verstrekt voor de herinzet van digitale apparaten.

Waardengedreven digitale samenleving

Wat wil het kabinet?

Vanuit de Werkagenda Waardengedreven Digitalisering (WWD) zet BZK, samen met medeoverheden, verder in op het gebruik maken van de kansen en het verminderen van negatieve kanten van digitalisering. De WWD maakt het mogelijk voor iedereen om mee te doen, om regie te nemen over zijn (digitale) leven en om de digitale wereld te vertrouwen. Daarnaast bouwt het kabinet aan een waardengedreven digitale overheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is positief dat het kabinet hun beleid om publieke waarden en grondrechten in de digitale samenleving te borgen voortzet met de Werkagenda Waardengedreven Digitalisering. Sinds de komst van de Staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering klinkt er een steviger geluid op dit onderwerp. Gemeenten hebben een sterke behoefte aan één aanspreekpunt op het gebied van digitalisering en de aanstelling van de Staatssecretaris van Digitalisering is daar een eerste stap in.

De WWD krijgt in het najaar van 2023 een update en gemeenten zitten goed aan tafel bij deze evaluatie, benadrukken het interbestuurlijke karakter van de maatschappelijke opgave waar we als overheden voor staan en dragen bovendien bij aan de uitvoering van de gezamenlijke ambities.

Inclusieve dienstverlening

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil iedereen de mogelijkheid bieden om mee te doen in het digitale tijdperk door de publieke dienstverlening zo in te richten dat deze meer recht doet aan de persoonlijke omstandigheden van mensen. Een versterkte loketfunctie van de overheid zorgt voor eenduidige en makkelijke toegang tot informatie en publieke dienstverlening. Er wordt ingezet op de inrichting van een landelijke informatievoorziening, omnichannel strategie, Informatiepunten Digitale overheid (IDO's) en de inrichting van overheidsbrede loketten.

Daarnaast wordt ingezet op proactieve dienstverlening: publieke dienstverlening die (automatisch) wordt aangeboden aan burgers en ondernemers. Verder wordt eraan gewerkt om de dienstverlening van de overheid meer in te richten rondom levensgebeurtenissen en standaarden voor publieke dienstverlening. Ook wordt er gewerkt aan een begrijpelijke, (voor mensen met een beperking) digitaal toegankelijke en gebruikersvriendelijke overheid. Plannen om de toegankelijkheid van overheidswebsites en apps te vergroten en de gebruiksvriendelijkheid van digitale systemen met het NL Design System te ondersteunen worden gefinancierd. De Stichting Allemaal Digitaal die gedoneerde digitale apparaten gebruiksklaar maakt en ter beschikking stelt aan kwetsbare mensen wordt ondersteund.

Tot slot wordt de implementatie van de Single Digital Gateway (SDG) verordening bevorderd om grensoverschrijdende dienstverlening mogelijk te maken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG ontwikkelt het programma Omnichannel MijnZaken (track en trace publieke sector) en andere generieke services met koplopergemeenten en leveranciers. Daarbij wordt ook de implementatie van de digitale vereisten uit de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) ondersteund. Er worden bijvoorbeeld generieke componenten voor digitale formulieren uit het NLDS ontwikkeld. De aanpak voor een landelijke informatievoorziening van AZ start dit najaar. Verder werkt BZK via experimenten aan de realisatie van een overheidsbrede loketfunctie. Met deze loketfunctie worden directe lijnen tussen professionals en uitvoeringsorganisaties opgezet om kwetsbare burgers beter te helpen. Gemeenten die aan deze programma's, gericht op de loketfunctie, een actieve bijdrage willen leveren kunnen zich daarbij aansluiten.

Gemeenten ontvangen sinds 2023 via de SPUK Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) € 17,1 miljoen voor realisatie van de IDO's. In 2024 ligt de aandacht van het landelijke programma bij de vraag hoe gemeenten het netwerk van (maatschappelijke) organisaties rondom het IDO beter kunnen inzetten om burgers te ondersteunen. De VNG ontwikkelt samen met de Alliantie Digitaal Samenleven en koplopergemeenten een methode voor een zogenoemde lokale ketenaanpak. Eén onderdeel vormt het beschikbaar stellen van apparaten aan burgers die dat nodig hebben.

Vanuit het BZK-programma proactieve dienstverlening worden innovatieve instrumenten ontwikkeld. Zo wordt er gewerkt aan een regelingenoverzicht dat op de persoon toegesneden inzicht biedt. Daarmee kunnen gemeenten straks een instrument bieden om burgers en ondernemers beter te bedienen.

Om te voldoen aan de vereisten van het Besluit digitale toegankelijkheid overheid (BDTO) moeten gemeenten alle websites en apps invoeren in een landelijk register. Ook moeten ze een plan schrijven over de manier waarop ze zich verder conformeren aan de vereisten van het BDTO. Gemeenten ontvangen daarbij ondersteuning vanuit het VNG-Aanjaagteam en met kennis door het ICTU en Logius.

Op 12 december 2023 treden annex II en III van de SDG in werking. Daarmee zijn gemeenten verplicht om een aantal burgerzaken en ondernemersprocedures voor Europeanen open te stellen en gebruik te maken van het (door Europa nog niet beschikbare) Once Only Technical System (OOTS) voor

gegevenswisseling. De deadline blijkt moeilijk haalbaar voor de lidstaten, zo ook Nederland. Om de wetgeving te kunnen implementeren moeten er digitale aanvraagformulieren worden ingericht. Vanuit het VNG-project SDG zoeken we naar collectieve oplossingen in samenwerking met gemeenten en leveranciers. Veder wordt de impact van OOTS in beeld gebracht. Ook wordt vanuit het project overleg gevoerd met de Berichtenbox voor Bedrijven om te komen tot een centrale ingang voor de Europese ondernemer in het kader van SDG in de loop van 2024.

Werken aan Uitvoering

Wat wil het kabinet?

Ook in 2024 zal het ministerie van BZK-subsidies verstrekken voor activiteiten in opvolging van de Kabinetsreactie op de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK). Het gaat dan bijvoorbeeld om het vergroten van de uitvoeringskracht bij gemeenten voor de ondersteuning van inwoners in kwetsbare posities en het ophalen van signalen uit de praktijk (inrichten van een feedbackloop). Er is een lerend stelsel binnen de gemeentelijke uitvoering ingericht waarbij de aanpak van multiproblematiek centraal staat. Het doel is om vanuit de uitvoeringspraktijk te leren wat goed gaat en wat beter kan. Plus te bekijken wat door de uitvoering zelf kan worden opgepakt en waar een beleids- of stelselwijziging voor nodig is. Dit lerend stelsel wordt in 2024 verder uitgebouwd en loopt door tot 2025.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het kabinet heeft eerder structureel € 150 miljoen beschikbaar gesteld voor de versterking van dienstverlening. Deze middelen worden voor een groot deel via het Gemeentefonds uitgekeerd aan de gemeenten en zijn overgeboekt tot en met 2027. De middelen vanaf 2028 en verder moeten nog worden overgeboekt naar het gemeentefonds. Uiterlijk in 2027 is een evaluatie van de inzet van de middelen afgerond. Dit kan leiden tot een herziening van het budget of een aanpassing in de verdeling.

De VNG ontvangt € 8 miljoen subsidie voor het project 'Gemeentelijke statuur van de uitvoering'. Dit project heeft betrekking op het toekomstbestendig maken van gemeentelijke dienstverlening door de aanpak van de arbeidsmarktproblematiek. Gemeenten kunnen meedoen aan pilots die vanuit het project een bijdrage kunnen ontvangen. Driekwart van de middelen is daarvoor bestemd.

Iedereen kan de digitale wereld vertrouwen

Wat wil het kabinet?

Omdat het belangrijk is dat iedereen de digitale wereld kan vertrouwen, implementeert het kabinet in 2024 de Digital Services Act. Voor het versterken van kinderrechten worden een Kinderrechten Impact Assessment, Gamewijzer en Code Kinderrechten Online (door)ontwikkeld. Daarnaast blijft het kabinet in gesprek met de grote internationale social media platformen over hun apps (incl. het gebruik hiervan op devices van ambtenaren). De Nederlandse aanpak richting internationale Big-Tech bedrijven, onder andere gebaseerd op het inzetten van Data Protection en Human Rights Impact Assessments, krijgt ondertussen internationaal bijval en wordt voortgezet. Het kabinet geeft in 2024, mede in het licht van de AI-act, concreet uitvoering aan een visie en strategie voor de omgang met Generatieve AI.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het bestaande beleid uit de Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren wordt voortgezet. In 2024 worden er opdrachten verstrekt op het gebied van de Code Kinderrechten Online en het anticiperen op nieuwe digitale technologie. Net als opdrachten op het gebied van digitale inclusie en digitaal bewustzijn.

Daarnaast worden er instrumenten ontwikkeld om mensenrechten bij digitalisering te borgen. Ook voor gemeenten is het belangrijk dat kinderen online beter beschermd worden en er instrumentarium ontwikkeld wordt dat gebruikt kan worden om mensenrechten te beschermen. Gemeenten zitten goed aan tafel bij de ontwikkeling van de visie en strategie voor de omgang met Generatieve AI,

waarmee beoogd wordt om randvoorwaarden te scheppen voor het gebruik van deze technologie en tegelijkertijd de kansen te benutten.

Iedereen heeft regie over hun eigen digitale leven

Wat wil het kabinet?

Om mensen de regie over hun eigen digitale leven te geven, verleent het kabinet burgers het recht om overheidsgegevens digitaal te ontvangen en stimuleert zij overheden om aan te sluiten op het gebruik van de Europese Digitale Identiteit en Wallet. Daarnaast versterkt het kabinet de rol en slagkracht van de algoritmetoezichthouder en wordt het algoritmeregister verder gevuld. Er wordt geïnvesteerd in het Stelsel Toegang waardoor een burger zich digitaal kan identificeren voor zichzelf, voor een ander of voor een bedrijf. Ook gaat het om het authenticeren bij overheidsinstanties met goedgekeurde publieke of private inlogmiddelen. In 2024 worden er opdrachten verleend op het gebied van publieke waarden, de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS) en AI.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het bestaande beleid uit de Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren wordt voortgezet. Vanuit het BZK-programma Regie op Gegevens (RoG) wordt gewerkt aan een algemeen overzicht van gegevens die worden gebruikt bij het nemen van besluiten door de overheid, waaronder gemeenten, via overheid.nl.

Daarnaast wordt er een verkenning gedaan naar het verlenen van gepersonaliseerde inzage. Wij dringen aan op een haalbare en betaalbare aanpak en zullen een uitvoeringstoets opstellen. Gemeenten hebben behoefte aan verdere kaderstelling op het gebied van algoritmen, zodat zij deze technologie transparant, verantwoord en zorgvuldig kunnen inzetten om maatschappelijke opgaven aan te pakken.

Generieke Digitale Infrastructuur (GDI)

Wat wil het kabinet

In de begroting wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van een Nederlandse publieke open source wallet. Er wordt vermeld dat - om mensen de regie over hun eigen digitale leven te geven - het belangrijk is dat burgers het recht hebben om overheidsgegevens digitaal te ontvangen en dat overheden worden gestimuleerd om aan te sluiten op het gebruik van de Europese Digitale Identiteit en Wallet. Daarnaast zet het kabinet in op doorontwikkeling en innovatie van de Generieke Digitale Infrastructuur. Daartoe zet het ook de dienstverlening vanuit Logius voort.

Wat betekent dit voor gemeenten

Het beheer en de doorontwikkeling van de GDI is vastgelegd in een centrale financiering. Gemeenten dragen hier via het gemeentefonds structureel aan bij. De Europese Digitale Identiteit en Wallet hebben op verschillende manieren impact op gemeenten, bijvoorbeeld op:

- De eisen die gesteld worden aan de informatiehuishouding
- De wijze waarop inwoners toegang krijgen tot digitale diensten en/of informatie
- Het ontstaan van de rol van leverancier van digitale attributen (bv. rijbewijzen) in de wallets van inwoners.

Vernieuwingen van het fundament van Logius zorgen voor vertraging van die innovatie. De Migratie naar het stelsel Toegang vergt aanpassingen van gemeentelijke processen rondom identificatie en vertegenwoordigen. Het rijk geeft nog niet voldoende duidelijkheid aan gemeenten over hoe gemeenten kunnen aansluiten.

Open overheidsinformatie

Wat wil het kabinet?

Het ministerie van BZK is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet Open Overheid (Woo) en de actieplannen ter verbetering van de informatiehuishouding. Logius biedt ondersteuning aan overheidsorganisaties om te voldoen aan de wettelijke taken op het gebied van publicatie en het

actief openbaar maken van overheidsinformatie. Dit najaar wordt een invoeringstoets met betrekking tot Woo opgesteld dat knelpunten in beeld brengt. In 2024 ontvangt de Tweede Kamer de resultaten van de invoeringstoets met concrete aanbevelingen.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

De invoeringstoets zal zich toespitsen op het succes van de passieve openbaarmaking (Woo-verzoeken). In het najaar van 2023 moet de landelijke verwijsindex met zoekmachine beschikbaar komen voor de ontsluiting van de door gemeenten actief openbaargemaakte en vindbare informatiecategorieën uit de Woo. Daarnaast moeten maatregelen worden getroffen om de duurzame toegankelijkheid van digitale informatie te borgen en de informatie op orde brengen. De gemeenten worden ondersteund bij de implementatie van de Woo door het VNG-programma Grip op informatie. De gemeenten ontvangen een bijdrage van het Rijk via het gemeentefonds oplopend tot € 164 miljoen in 2027.

Burgerzaken

Wat wil het kabinet?

De minister van BZK faciliteert het juiste gebruik van persoons- en adresgegevens door andere overheidsinstanties. Het tegengaan van fraude met, en het corrigeren van fouten van, persoons- en adresgegevens en reisdocumenten vormt een integraal onderdeel. Adresgegevens zijn belangrijk voor de correcte uitvoering van publieke taken van overheidsdiensten. BZK heeft met de inwerkingtreding van de wetwijziging BRP op 15 mei 2023 het kwaliteitsinstrument Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA) structureel geborgd.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Gemeenten hebben de taak om de adreskwaliteit hoog te houden en verwerken risicosignalen (twijfel aan de adreskwaliteit). Onderdeel van de signaalafhandeling is in vele gevallen het starten van een onderzoek. Door middel van een huisbezoek is het mogelijk om de feitelijke situatie vast te kunnen stellen. Met de wetwijziging van 15 mei 2023 is het uitvoeren van een huisbezoek naar aanleiding van een ontvangen LAA-signaal verplicht gesteld.

Niet alleen BZK investeert in digitalisering. BZK trekt hierbij nadrukkelijk op met partners. Deze inzet op digitalisering is ook terug te vinden in de begrotingen van andere departementen:

- IenW investeert in de Digitale Infrastructuur Logistiek (DIL), het Digitaal stelsel mobiliteitsdata, betere datadeling voor Water & Bodem Sturend, digitale veiligheid van kritieke infrastructuur en de verbinding tussen mobiliteit, ruimte en verduurzaming via het programma Dutch Metropolitan Innovation (DMI);
- OCW zet in op kritische digitale vaardigheden in het onderwijs, het Nationaal OnderwijsLab Artificiële Intelligentie (NOLAI) en de digitale transformatie in de culturele en creatieve sector;
- Vanuit Buitenlandse Zaken en AZ wordt nadrukkelijk aangesloten op de ontwikkelingen vanuit Europa gekoppeld aan de groene en digitale transitie. Buitenlandse Zaken ontwikkelt door vanuit een eigen digitaliseringsvisie;
- LNV investeert in digitalisering bij de transitie naar duurzame landbouw. Via de Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied wordt ingezet op een Digitale Data Faciliteit;
- Binnen het eigen departement investeert BZK in een datagedreven aanpak voor de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en monitoring van de woonopgave;
- JenV heeft volop aandacht voor digitale veiligheid, een sterke digitale rechtstaat en digitaliseerde criminaliteit. Daarbij is in de begroting van de politie ook nadrukkelijk aandacht voor fysiek en digitaal politiewerk;
- Defensie zet informatiegestuurd werken en optreden centraal met veel aandacht voor digitale weerbaarheid;
- In de begroting van EZK is veel aandacht voor de digitale economie. Daarnaast wordt jaarlijks extra geïnvesteerd in de Versterking Informatie Voorziening Energie Transitie (VIVET);
- SZW investeert in een landelijke monitor armoede en schulden, en het verder op orde brengen van de informatiehuishouding;

- VWS investeert in goede en veilige gegevensuitwisseling aansluitend op de European Health Data Space. Daarnaast is er aandacht voor de ontwikkeling van digitaal/hybride zorg waar dat passend is.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Vanuit de verschillende departementen wordt meer en meer geïnvesteerd in digitalisering. Dat raakt het werkveld van de verschillende beleidsterreinen binnen gemeenten steeds vaker.

Gemeenten zitten goed aan tafel bij deze 'Coalities voor de Digitale Samenleving' en pakken hun rol in de interbestuurlijke samenwerking rondom digitalisering en maatschappelijke opgaven. Deze samenwerking versterkt de slagkracht van gemeenten om samen de nodige randvoorwaarden te ontwikkelen, en tegelijkertijd de kansen van nieuwe technologieën te benutten. Het biedt een platform voor het delen van innovatie en best practices.

Kortom, de coalities versterken de positie van gemeenten als sleutelspelers in de vorming van een ethische, inclusieve en duurzame digitale samenleving.

3 Justitie en Veiligheid

Asiel en Migratie incl. Opvang Oekraïense ontheemden

Wat wil het kabinet?

Het kabinet geeft aan dat het van belang is dat er een duurzaam opvanglandschap ontstaat, zoals opgenomen in de eerder gemaakte afspraken rondom de Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen. Onderdeel hiervan is de spreidingswet, en het kabinet geeft aan dat voor het structureel oplossen van het vraagstuk meer nodig is. Het kabinet zet in op het wegnemen van knelpunten op het gebied van onderwijs, zorg en huisvesting. En er wordt ingezet op zowel preventie, als op een harde aanpak van overlast en criminaliteit. Daarnaast worden de werkvoorraden in de asielketen aangepakt, zodat asielzoekers die mogen blijven snel met hun integratie kunnen starten. En er wordt gewerkt aan een stabiele financiering van de migratieketen (onder andere meer middelen voor capaciteit bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA).

Het kabinet geeft aan dat er wordt gewerkt aan een fundamentele heroriëntatie asielbeleid en asielstelsel. Dit zal ingaan op de opvanglocaties, flexibiliteit met betrekking tot het aantal migranten dat asiel aanvraagt en integratie en participatie. Deze heroriëntatie zal invloed hebben op het opvangdomein en de planning van beleidswijzigingen en evaluaties.

Er worden middelen beschikbaar gesteld voor de versterking van de Provinciale regie tafels (PRT's) waar de onderwerpen asielopvang, Oekraïne opvang en huisvesting statushouders binnen de provinciale grenzen worden besproken. Ook maakt het kabinet middelen vrij om de komst van de spreidingswet voor te bereiden.

Wat betreft de opvang van ontheemden uit Oekraïne worden de bestaande regelingen en bijbehorende kostenposten doorgezet, zoals bijvoorbeeld:

- De bekostigingsregeling voor de gemeentelijke en particuliere opvang van Oekraïners
- De Regeling Medische Zorg en tolken zorg Oekraïne opvang
- Het Nationaal programma Oekraïense vluchtelingen

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten vragen al jaren om een duurzaam asiellandschap. De VNG roept het rijk op om de gemaakte afspraken in de Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen daadwerkelijk in de praktijk te brengen. Dat gaat om een menswaardige asielopvang, met voldoende opvangplekken verdeeld over Nederland die meebeweegt bij fluctuatie en waar nodig ook ingezet kan worden voor andere aandachtsgroepen en waarbij kleinschalige opvang een belangrijk onderdeel is. Hierbij is een integrale aanpak tussen opvang (asiel én Oekraïne), huisvesting, integratie en andere voorzieningen zoals zorg en onderwijs noodzakelijk.

Een integrale aanpak is inclusief alle migranten, denk hierbij ook aan arbeidsmigranten. Voor gemeenten is niet inzichtelijk waar arbeidsmigranten verblijven, of zelfs hoeveel arbeidsmigranten in de gemeente of regio verblijven. Dit is essentieel om goede lokale, regionale en bovenregionale afspraken te maken op bijvoorbeeld zorg of huisvesting.

Wij hebben voorstellen gedaan voor aanpassingen in de Spreidingswet. Deze wet is niet controversieel verklaard en wordt daarom de komende tijd in de Tweede Kamer behandeld. Uitwerking van lagere regelgeving en artikel 2 onderzoek worden weer opgepakt.

Wat betreft de voortzetting van bestaande regelingen voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne betekent dit voor gemeenten dat zij kunnen doorgaan met de opvang. De VNG blijft bij het rijk aandringen op een lange termijnplan.

Forensische geneeskunde

Wat wil het kabinet?

Het systeem van forensische geneeskunde krijgt een impuls. En wel voor het kunnen opleiden van voldoende forensisch artsen, voor de dienstverlening GGD aan Politie en voor het moderniseren van de Wet op de lijkbezorging. Hiervoor wordt het budget voor het totaalpakket aan taken voor de forensische geneeskunde verhoogd. In 2024 met € 9 miljoen, met een oploop naar € 12,6 miljoen vanaf 2027.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een goed werkend systeem van forensische geneeskunde is nodig om te komen tot een versterking van de keten, waaronder van kindermishandeling en huiselijk geweld. Dit raakt gemeenten. Zij zijn immers verantwoordelijk voor de aanpak van deze vormen van geweld in het kader van de Jeugdwet, respectievelijk Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015.

Vitale rechtsstaat en slagvaardige strafrechtketen

Wat wil het kabinet?

Het behoud van een sterke, democratische rechtsstaat is de eerste prioriteit. Daarom versterkt JenV de strafrechtketen, zet zij in op digitalisering en heeft zij alle aandacht voor burgers wat betreft hun toegang tot het recht en het voorkomen van slachtofferschap.

In 2024 zet JenV in op het op orde brengen van de capaciteit in de strafrechtketen, op het aanpakken van (logistieke) knelpunten daarin, op het terugdringen van zaak-voorraden en het verbeteren van doorlooptijden. Men werkt verder aan nieuwe wetsvoorstellen die met elkaar het nieuwe Wetboek van Strafvordering vormen. Betrokken organisaties werken de komende jaren door aan de in 2023 gestarte voorbereidingen.

De laatste voorbereidingen worden gedaan om het wetsvoorstel seksuele misdrijven in 2024 in werking te laten treden. Politie en OM leiden zedenrechercheurs en -officieren van justitie op. Dit wordt betaald vanuit middelen uit het coalitieakkoord en de Hermansgelden.

In 2024 evalueert JenV of het juridisch kader nog past bij nieuwe technologieën en digitale ontwikkelingen en of het nodig is dit aanvullend te reguleren of te verhelderen. Er komt een strategische visie op internationale gegevensstromen en gegevensuitwisseling. In 2024 is er een breed gedragen Nederlandse visie op het gegevensbeschermingsrecht.

JenV verbetert de ketensamenwerking rond re-integratie en zorgt dat Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), reclassering en gemeenten elkaar beter weten te vinden. Daarnaast wordt de kennis van mogelijkheden tot informatiedeling vergroot. Men werkt aan een Detentie Intelligence unit (OM, DJI, politie) voor gezamenlijke analyse en het uitwisselen van data met het oog op criminele activiteiten tijdens detentie.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten hebben een belangrijke rol in de aanpak van criminaliteit, dat is steeds meer een gegeven. Enige discussies binnen en buiten gemeenteland over de reikwijdte zullen wel blijven bestaan. De gemeente is de regisseur van het lokaal veiligheidsbeleid, helemaal nu dat het beleid meer is gericht op gebieden en kwetsbare groepen dan voorheen.

Naast deze regie zetten gemeenten hun arsenaal aan bestuurlijke maatregelen in tegen criminaliteit en overlast, zoals pandsluitingen vanuit de Gemeentewet en de Opiumwet. Deze, zeer effectieve en snelle maatregelen, mogen echter nooit volledig het strafrecht vervangen, beide stelsels moeten complementair zijn. De VNG maakt zich hard voor die balans en dus ook voor een slagvaardige strafrechtketen.

Ondermijning / ondermijnende criminaliteit

Wat wil het kabinet?

De aanpak van Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit is een van de topprioriteiten van het huidige kabinet. Het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) zet in op versterking van samenhang en samenwerking tussen partners en van initiatieven en samenwerkingsverbanden op regionaal, landelijk en internationaal niveau.

Het kabinet wil voorkomen dat kwetsbare jongeren terechtkomen of verder afglijden in criminaliteit. Hiervoor wordt een domein-overstijgende en gebiedsgerichte preventieve en adaptieve aanpak ontwikkeld. Drugsgebruik en beschikbaarheid van drugs wordt verder teruggedrongen. Samen met partners maakt JenV een strategische visie op drugsbeleid en zorgt zij dat nieuwe psychoactieve stoffen onder de Opiumwet vallen.

Het is belangrijk om criminele verdienmodellen te verstoren. JenV blijft inzetten op opsporen en vervolgen van criminele netwerken en het ontnemen van vermogen. Ook is het belangrijk manieren te ontwikkelen om criminele goederen een nieuwe (maatschappelijke) bestemming te vinden. De internationale samenwerking, waaronder in de havens van Rotterdam en Antwerpen, wordt versterkt. Waar het gaat over straffen treedt in 2024 het wetsvoorstel ondermijning II in werking. Daarnaast investeert JenV in uitvoeringskracht. De Dienst Landelijke Recherche breidt uit met specialisten die criminele netwerken ontmantelen en lessen uit de Italiaanse anti-maffia aanpak worden toegepast. JenV zorgt voor bescherming van personen, objecten en diensten met een rol in de democratische rechtsorde. JenV versterkt de weerbaarheid van lokaal bestuur en de aanpak van corruptie heeft haar aandacht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

We zijn blij met het continueren van reeds ingezette investeringen en aandacht. Gemeenten die deel uitmaken het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) kunnen van wal of verder met een domein-overstijgende preventieve en repressieve aanpak. Die is gericht op kwetsbare jongeren en jeugd in de meest kwetsbare wijken en gebieden onder de noemer 'preventie met gezag'.

De VNG zet zich in om zoveel (samenwerkende) gemeenten als mogelijk te laten profiteren van een dergelijke aanpak dan wel dat werkzame interventies en best practices voor alle gemeenten beschikbaar komen. Verder vragen wij JenV om naast drugscriminaliteit oog te hebben voor andere ondermijnende criminaliteitstypen zoals mensenhandel, georganiseerde grootschalige fraude met zorgbudgetten en vastgoedcriminaliteit.

De VNG staat ook pal achter de roep vanuit gemeenten en ketenpartners om een werkbaar juridisch regime voor gegevensuitwisseling. Het gaat om gegevens kunnen uitwisselen binnen en tussen gemeenten maar ook met externe partners binnen de overheid en daarbuiten. We gaan ervan uit dat de aangekondigde evaluatie van de AVG ook daarvoor de handvatten gaat geven. We moeten als overheid waken voor het creëren van een schijntegenstelling van het evident willen beschermen van persoonsgegevens en de inzet van bestuurlijke interventies om de veiligheid van inwoners te beschermen.

Tegengaan jeugdcriminaliteit

Wat wil het kabinet?

Door een brede domein-overstijgende wijkaanpak voorkomt JenV dat jongeren in criminaliteit afglijden of draaideurcriminelen worden. Middelen uit het coalitieakkoord worden ingezet op een domein-overstijgende en gebiedsgerichte preventieve aanpak van jeugdcriminaliteit: 'preventie met gezag'. Het doel is om leefbaarheid en veiligheid te bevorderen en justitiële functies in de wijk te versterken. Aanvullend daarop zet men in op het ondersteunen van (kleinere) gemeenten en gebieden waar de risico's voor jeugdcriminaliteit meer aanwezig zijn dan elders. Het besluit uit de voorjaarsnota voor € 50 miljoen extra structureel vanaf 2024 voor de jeugdbescherming is in deze begroting verwerkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten geven al langer aan jongeren en jeugd te willen beschermen en behoeden voor een verkeerd levenspad. Dit willen zij doen met vroegsignalering en vroeg ingrijpen maar ook door in te zetten op zorg en onderwijs. Dat JenV hierin ook investeert is zeer positief. De VNG zal erop letten dat de samenhang wordt vastgehouden en zal aanvullend aandacht vragen voor jongeren en jeugd met een licht verstandelijke beperking, zij zijn bovengemiddeld kwetsbaar als slachtoffer en dader.

Een slagvaardige politie; toegerust voor het werk van nu en in de toekomst

Wat wil het kabinet?

In 2024 werkt JenV verder aan een goed toegeruste politieorganisatie. Als gevolg van eerder genomen besluiten groeit het aantal medewerkers in de operationele formatie. Dit betreft onder andere formatie-uitbreiding van agenten in de wijk, de Afdeling Vreemdelingenpolitie, Identificatie en Mensenhandel (AVIM), zeden, Bewaken en Beveiligen en ondermijning. Veel aspiranten worden opgeleid, die nieuwe formatieplaatsen gaan bezetten. Men ziet een verbetering in de bezetting van operationele functies en doet er alles aan om deze trend in 2024 voort te zetten.

In de transitie van de Landelijke Eenheid is het streven vanaf 1 januari 2024 twee separate Landelijke Eenheden te vormen: de Landelijke Eenheid Opsporing en de Landelijke Eenheid Expertise en Ondersteuning. Men realiseert de eerste ambities, waaronder het versterken van de capaciteit van de Dienst Landelijke Recherche (€ 19 miljoen uit eerder toegekende ondermijningsgelden) en men blijft zich inspannen voor het verbeteren van werkcultuur en leiderschap.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Na de decennialange afbraak van de politie is de voortdurende aandacht voor een stabiele formatie en uitbreiding ervan broodnodig. De trend is doorbroken. De VNG zal met de netwerkpartners zich hard blijven maken dat de investeringen in de politie bestendig zijn. De operationele formatie moet reëel worden begroot, ook als de personeelstekorten wat afnemen en de begroting dan weer moet meegroeien. Ook is het voor gemeenten van belang aangesloten te zijn op de Landelijke Eenheid.

Aanpak mensenhandel en uitbuiting

Wat wil het kabinet?

Het kabinet houdt koers en continueert voor de periode 2024 – 2026 de inzet voor de aanpak tegen mensenhandel. Onder regie van het Ministerie van Justitie en Veiligheid is hiervoor het programma 'Samen tegen mensenhandel' herijkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zijn een belangrijke actor in het programma en mogen hierbij opnieuw op ondersteuning van het kabinet rekenen. De VNG verzoekt het kabinet hierbij wel meer tempo te maken met het oplossen van het knelpunt van gegevensdeling. De aangekondigde evaluatie van de AVG moeten we hiervoor ook echt willen benutten en aanwenden. Door het ontbreken van een wettelijke grondslag kunnen gemeenten nu nog steeds niet bijzondere persoonsgegevens delen en verwerken. Dit belemmert de effectiviteit van de bestuurlijke aanpak en heeft vaak ernstige gevolgen voor kwetsbare personen. Er is een tekort aan passende opvang voor reguliere slachtoffers voor mensenhandel. We vragen het kabinet hier met meer spoed naar te kijken dan de voorstelde planning van het herijkte programma Samen tegen mensenhandel.

Bewaken en beveiligen

Wat wil het kabinet?

Nieuwe dreigingen en analyses van het stelsel Bewaken en beveiligen maken een fundamentele vernieuwing van het stelsel noodzakelijk. Het nieuwe stelsel richt zich op personen die ernstig worden bedreigd door terrorisme, statelijke dreigingen, georganiseerde ondermijnende criminaliteit en geradicaliseerde eenlingen. In 2024 wordt verder gewerkt aan een toekomstbestendige inrichting van het stelsel. De focus ligt hierbij op:

1. Eenduidig en gecentraliseerd gezag bij de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV) onder verantwoordelijkheid van de minister;
2. Een nieuwe dreigingsanalyse functie voor het gezag met betere toegang tot en uitwisseling van informatie;
3. Een robuuste en slagkrachtige uitvoering op bewaken en beveiligen;
4. Een aangepast wettelijk kader;
5. Een onafhankelijk toezichthouder en onafhankelijk adviesorgaan.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Ook ambtsdragers en medewerkers van gemeenten moeten hun taken en werkzaamheden goed en veilig kunnen vervullen. Met de actualiteiten, zoals geschetst, staat de veiligheid onder druk. We zijn blij met de versterkingen van en wijzigingen in het stelsel. De VNG zal scherp blijven op de afbakening van wat centraal en decentraal geregeld wordt in de persoonsbeveiliging. Op beide domeinen (centraal en decentraal) moet kwaliteit worden geleverd. Verder moet het lokaal bestuur en gezag goed zijn aangesloten op de nieuwe governance van het stelsel.

Crisisbeheersing

Wat wil het Kabinet?

Recente crises onderstrepen het belang van een robuuste en toekomstbestendige inrichting van de crisisbeheersing en brandweerzorg in Europees en Caribisch Nederland. Het kabinet heeft de contouren opgesteld van één samenhangend landelijk dekkend stelsel. De meerjarige landelijke agenda crisisbeheersing bundelt en richt de gezamenlijke ambities en activiteiten van ministeries, veiligheidsregio's en andere betrokken publieke en private partners. In dat kader zetten we in 2024 aanzienlijke stappen. Voor het versterken van de crisisbeheersing maakt het kabinet via de Brede Doeluitkering Rampenbestrijding (BDuR) een budget beschikbaar, olopend tot structureel € 83 miljoen vanaf 2026.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten staan aan de lat voor een effectieve crisisbeheersing, daarin ondersteund door de veiligheidsregio's. Met de ervaringen van de afgelopen dan wel voortdurende crises is het van belang rollen en verantwoordelijkheden helder te krijgen.

De VNG zet zich als vereniging primair in op de onderdelen kennisdeling, belangenbehartiging en ondersteuning/dienstverlening bij de uitvoering van crisisbeheersing vanuit gemeentelijk perspectief. De gedachte daarbij is organiseren dichtbij gemeenten en laat de praktijkbehoefte leidend zijn.

DIGITALE VEILIGHEID

Een sterke digitale rechtsstaat

Wat wil het kabinet?

Europese en geopolitieke ontwikkelingen zijn uiterst belangrijk voor de opbouw en het behoud van een sterke digitale rechtsstaat. In 2024 verwacht het kabinet dat een aantal Europese verordeningen en richtlijnen op het gebied van digitalisering van kracht worden die van grote betekenis zijn voor ons rechtsbestel. Met name de eJustice Verordening, de AI Verordening en wijziging van de eIDAS Verordening zorgen voor verplichtingen voor organisaties binnen ons rechtsbestel.

Ook in 2024 evalueert het kabinet of het juridisch kader nog past bij nieuwe technologieën en digitale ontwikkelingen en of het nodig is aanvullend te reguleren of bestaande normen te verhelderen. JenV is betrokken bij onderhandelingen over nieuwe EU Tech laws, zoals de AI-verordening. Rechts- en gegevensbescherming nemen ze hierin mee als twee belangrijke pijlers van een democratische rechtsstaat. Daarnaast initieert het kabinet een strategische visie op internationale gegevensstromen en gegevensuitwisseling mét aandacht voor de invloed van toenemende globalisering op rechts- en gegevensbescherming.

In 2024 ligt er een breed gedragen Nederlandse visie op het gegevensbeschermingsrecht. Dit is nodig in aanloop naar de tweede evaluatie van de AVG. Daarbij heeft het kabinet speciaal aandacht voor effectief toezicht, rechten van minderjarigen en technologische ontwikkelingen. Door die visie klaar te hebben zijn Nederlandse standpunten effectief mee te nemen in de plannen van de dan nieuwe Europese Commissie.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De invoering van Europese verordeningen legt nieuwe verplichtingen op aan alle overheidsoverheidsorganisaties. Deze verordeningen zullen waarschijnlijk leiden tot aanpassingen in lokale beleidsvorming en uitvoering, vooral op het gebied van digitale dienstverlening en gegevensbescherming. In de ontwikkeling de Nederlandse visie op gegevensbeschermingsrecht, hebben gemeenten nauw contact met de Autoriteit Persoonsgegevens en het Rijk. Hierdoor kunnen gemeenten hun standpunten effectief integreren in bredere nationale en Europese discussies.

Cybersecurity, vitale belangen, statelijke dreigingen en economische veiligheid

Wat wil het kabinet?

Nederland is hoogontwikkeld, innovatief en sterk internationaal verbonden. Cybercriminaliteit, (digitale) spionage, ongewenste buitenlandse overnames en investeringen, inmenging, verstoring en sabotage bedreigen onze veiligheid, economie en samenleving. Dit kan ervoor zorgen dat burgers minder vertrouwen hebben in onze digitale infrastructuur en onze rechtsstaat. Die dreiging wordt versterkt door veranderende geopolitieke verhoudingen, technologische ontwikkelingen en de afhankelijkheid en verwevenheid van digitale systemen. Dit brengt grote risico's met zich mee. Niets doen kan tot grote schade leiden.

Met de Nederlandse cybersecuritystrategie streeft het kabinet naar een digitaal veilig Nederland. Daartoe investeert het kabinet in een beter zicht op dreiging en meer ICT-specialisten op de arbeidsmarkt. Het kabinet kiest voor een veilig digitaal ecosysteem waarin de verantwoordelijkheid voor veiligheid deels wordt verplaatst van de eindgebruiker naar de overheid en specifieke sectoren. De transitie naar deze vernieuwde nationale cybersecurityorganisatie is in 2026 afgerond. Op het gebied van cybersecurity blijft de digitale dreiging zich ontwikkelen en daarmee nemen ook de risico's toe. De weerbaarheid tegen digitale aanvallen kan worden vergroot zodat deze aanvallen sneller kunnen worden gedetecteerd en hersteld. Dit om zowel de continuïteit van de ICT-voorzieningen te kunnen verbeteren maar ook om de integriteit en de exclusiviteit van onze gegevens te borgen. Vanuit de motie-Hermans zijn incidentele middelen beschikbaar gesteld voor het verbeteren van cybersecurity bij de politie. Daarnaast zijn er vanuit het coalitieakkoord middelen ingezet ten behoeve van cybersecurity. Het budget wordt in 2024 aanvullend hierop opgehoogd met € 18,4 miljoen met een ophoop naar € 38,7 miljoen vanaf 2027.

Het kabinet steunt het uitgangspunt van 'open strategische autonomie' voor de EU en implementeert Europese richtlijnen die bijdragen aan de weerbaarheid van de vitale infrastructuur, van publieke en private organisaties. De JenV coördineert de implementatie, waaronder de inzet door andere departementen van de hiervoor beschikbare middelen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het kabinet wil uitvoeringsorganisaties eerder betrekken bij het maken van nieuw beleid, ruimte te geven aan de professionals in de uitvoering, en meer oog hebben voor de uitvoerbaarheid en gevolgen van wet- en regelgeving. Dat betekent voor gemeenten: grotere betrokkenheid bij en invloed op impactanalyses, uitvoeringstoetsen en wederkerige informatie- en kennisdeling.

Concreet betekent dit voor 2024 onder andere:

- Indiening en parlementaire behandeling van de wetsvoorstellen ter implementatie van de Network and Information Security directive (NIS2) richtlijn en de Critical Entities Resilience (CER) richtlijn, naast een Europese verplichting ook onderdeel van de in 2023 aangekondigde versterkte aanpak vitaal. Voor de implementatie van de NIS2 en CER is in 2024 € 5 miljoen beschikbaar en vanaf 2025 structureel € 8 miljoen. Of dat afdoende is hangt helemaal af van de precieze impact van de NIS2 op gemeenten, die nog in kaart gebracht wordt.

- Voortzetten van integratie van het Nationaal Cybersecurity Centre (NCSC), Digital Trust Centre (DTC) en Computer Security Incident Response Teams (CSIRT-DSP) is. Eind 2024 is dit operationeel; er is dan één nationale cybersecurityorganisatie voor alle organisaties in Nederland. In aanvulling hierop biedt de Informatiebeveiligingsdienst (hierna: IBD) als sectorale CSIRT binnen het stelsel maatwerk ondersteuning aan gemeenten en blijft het als centrale meldpunt voor gemeenten fungeren. De IBD kan daarbij steunen op een stevig pakket aan centraal gefaciliteerde diensten vanuit de nationale CSIRT. Het algemeen beeld is wel dat gemeenten stijging van uitgaven kunnen verwachten aangezien het rijk fors investeert op dit thema.
- Het ontwikkelen van een publiek-privaat platform voor wederkerige cybersecurity informatie- en kennisdeling.

Aanpak cybercrime

Wat wil het kabinet?

Het OM investeert in de aanpak van cybercrime en versterkt de opsporingscapaciteit in het digitale domein. In de Veiligheidsagenda staat een stapsgewijze verhoging van de opsporingsambitie bij cybercrime. BZK, JenV en EZK trekken samen op om cybercrime te voorkomen door potentiële slachtoffers bewust te maken van de gevaren. Het coalitieakkoord heeft een intensivering voor de aanpak van cybercrime mogelijk gemaakt. Het budget wordt in 2024 aanvullend hierop opgehoogd met € 18,4 miljoen met een ophoop naar € 38,7 miljoen vanaf 2027.

Vanaf 2024 is er voor de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) jaarlijks € 15 miljoen beschikbaar gesteld voor nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken. Deze nieuwe taken hebben betrekking op onder andere het voorkomen en beperken van de maatschappelijke schade die ontstaat door cyberincidenten. Het OM wordt versterkt om de kennis en capaciteit voor de aanpak van cybercrime op niveau te brengen, en de internationale en publiek-private samenwerking verder te ontwikkelen. Daarmee wordt invulling gegeven aan de motie-Groothuizen en Van Toorenburg van 26 november 2020. Naast opsporing, vervolging en verstoring van criminele activiteiten is de preventie van cybercrime een belangrijk onderdeel. Daarvoor is een campagneprogramma voor bewustwording voorzien. Het programma licht inwoners en organisaties voor over de risico's van cybercrime en mogelijke tegenmaatregelen die zij kunnen nemen. Het campagneprogramma wordt samen met de ministeries van EZK en BZK vormgegeven. Daarmee wordt deels invulling gegeven aan de motie-Ephraïm van 16 december 2021 en de motie-Hermans van 19 januari 2022

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het gaat hier om een verhoogde aandacht voor cybercriminaliteit en de inzet van criminele op phishing, online fraude en doxing. Ook voor gemeenten is het van belang dat inwoners bewuster worden van deze vorm van criminaliteit en hier weerbaar tegen worden. Voor gemeenten is een verstevigde samenwerking met politie en OM dan ook belangrijk en zijn duidelijke handelingsperspectief op signalering en monitoring noodzakelijk om inwoners hiertegen te beschermen.

4 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Schoolmaaltijden

Wat wil het kabinet?

Voor het voortzetten van het programma Schoolmaaltijden in 2024 stelt het kabinet eenmalig € 166 miljoen ter beschikking. Het programma wordt weer uitgevoerd door het Rode Kruis en het Jeugdeducatiefonds. De voortzetting is bedoeld voor scholen en leerlingen die in 2023 al deelnemen aan het programma. Scholen kunnen kiezen tussen een maaltijd op school of een boodschappenkaart voor thuis. Hierbij is het van belang dat de voortzetting direct vanaf 1 januari 2024 ingaat, zodat leerlingen die in 2023 een schoolmaaltijd krijgen dit ook vanaf 1 januari 2024 aangeboden krijgen, en continuïteit blijft bestaan voor de opgezette structuren van scholen en het programma.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Samen met maatschappelijke partners en het onderwijs werken gemeenten van oudsher, daar waar nodig, ook aan gratis verstrekking van ontbijt en/of maaltijden op school. Bijvoorbeeld via de aanpak (kinder)armoede of (in samenwerking met GGD'en) via de Gezonde School aanpak. In het programma Schoolmaaltijden hebben gemeenten geen directe rol. Lokale afstemming met onderwijs, maatschappelijke partners, Rode Kruis en jeugdeducatiefonds ligt echter voor de hand.

De VNG pleit voor meer een structurele aanpak hiervan in samenhang met andere lopende programma's zoals de Gezonde School, kinderarmoede-aanpak en het programma School en omgeving.

Nieuwkomersonderwijs

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil de wachtlijsten voor het nieuwkomersonderwijs wegwerken. In 2023 wordt daarom gestart met een toekomstverkenning naar een structureel kader voor nieuwkomersonderwijs. Het mbo wordt in deze verkenning meegenomen alsmede de doorstroming naar het regulier onderwijs en de positie van het openbaar onderwijs. De Tweede Kamer wordt in december 2023 per brief geïnformeerd over de eerste resultaten van deze verkenning met mogelijke scenario's en een tijdsplan.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is dit in eerste instantie relevant vanwege onderwijshuisvesting. Is er voldoende ruimte om altijd een vorm van nieuwkomersonderwijs aan te bieden, af te schalen en weer op te bouwen? Zowel wat betreft locaties als in de begroting. Daarnaast zal dit ook effect hebben op het leerlingenvervoer, de leerplicht en de voorschoolse educatie. Het nieuwkomersonderwijs vraagt samenwerking met buurgemeenten vanwege het regionale karakter van dit type onderwijs en het maken van afspraken wie waar verantwoordelijk voor is en met welke financiële bijdrage. Er zijn nog geen financiële regelingen voor gemeenten bekend.

Brugfunctionaris

Wat wil het kabinet?

Het kabinet investeert per 2024 structureel € 51,8 miljoen in het versterken van de verbinding tussen school, thuis en zorg en ondersteuning (in de wijk). De komende jaren wordt ervoor gezorgd dat de scholen die dit het hardst nodig hebben de middelen krijgen om een brugfunctionaris in te zetten. De subsidie Brugfunctionaris wordt opengesteld in het voorjaar van 2024. Deze subsidie biedt scholen de kans een brugfunctionaris aan te stellen en te leren welke vorm van inzet en ondersteuning werkt.

Vanuit de Gelijke Kansen Alliantie loop al een (kleinschalige) pilot. Op basis van de uitkomsten van deze pilot, wordt gekeken naar een geschikte wijze voor de structurele inzet van deze middelen. Het doel is de ondersteuning op school te versterken en de verbinding tussen school, kind en gezin verbeteren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In veel gemeenten wordt er al gewerkt met een brugfunctionaris of soortgelijke functie. De brugfunctionaris zet zich vanuit school in om de verbinding tussen school, thuis, zorg en ondersteuning te versterken. Niet op alle scholen wordt de naam brugfunctionaris gebruikt, soms wordt hetzelfde werk verricht door schoolmaatschappelijk werk of 'jeugdhulp op school.' De basis is een vertrouwd gezicht en laagdrempelige ondersteuning voor het gezin op en rond school bij opvoeding, armoede, schulden of gedragsproblemen.

Wij hebben er bij het ministerie van OCW op aangedrongen de regeling zoveel mogelijk te integreren met andere regelingen (bijvoorbeeld school en omgeving). Ook is overleg tussen gemeenten en school wenselijk over inrichting van de brugfunctie. Zodra er meer nieuws over de regeling informeren wij gemeenten hierover.

Huiselijk geweld en kindermishandeling

Wat wil het kabinet?

OCW is op verschillende manieren betrokken bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Zo heeft het kabinet een Nationaal Actieprogramma opgesteld in samenwerking met SZW en een regeringscommissaris aangesteld. Dit Nationaal Actieprogramma richt zich op het tegengaan van seksueel overschrijdend gedrag en seksueel geweld. Het programma kent diverse maatregelen in alle sectoren van de maatschappij die zich richten op preventie, wetgeving, omstanders, communicatie en werkgevers. Verder zijn met middelen van OCW de programma's Regenboogsteden en Veilige steden in 2023 voor een nieuwe periode van 4 jaar voortgezet.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De acties van OCW raken gemeenten indirect en direct. Zo kan een aantal actielijnen van het Nationaal actieprogramma seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag bijdragen aan een groter beroep op door gemeenten gefinancierde voorzieningen, zoals de hulpverlening en de centra voor seksueel geweld (CSG). Dit geldt in ieder geval voor de volgende actielijnen:

- Organisaties hebben processen voor preventie, signalering en opvolging op orde.
- Iedereen herkent seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en kan hierop reageren.
- Er is goede hulpverlening die makkelijk vindbaar is.

De programma's Regenboogsteden en Veilige steden raken gemeenten daarentegen meer direct. Zo ontvangen gemeenten een bijdrage via een decentralisatie-uitkering als zij actief zijn op het gebied van gender- en lhbtq+ gelijkheid. De betreffende gemeenten beslissen zelf hoe zij deze middelen besteden.

Cultuur

Wat wil het kabinet?

Het kabinet heeft in 2024 lopende verplichtingen in de vorm van vierjaarlijkse bekostiging van culturele instellingen en van de Rijksfondsen (2021-2024). In 2024 zal het kabinet besluiten over de culturele basisinfrastructuur 2025-2028.

In 2024 geeft het kabinet extra middelen aan prioriteiten uit het coalitieakkoord. Uit deze middelen zal in 2024 extra inzet plaatsvinden op de arbeidsmarktagenda (€ 24,3 miljoen voor de totale arbeidsmarktagenda, waarvan € 19,1 miljoen coalitieakkoordmiddelen). Hiermee worden via verschillende projecten betere arbeidsvoorwaarden, eerlijke beloning, persoonlijke ontwikkeling en een veilige werkomgeving met een duurzame beroepspraktijk gestimuleerd.

De grootste decentralisatie-uitkeringen en specifieke uitkeringen in 2024 zijn bestemd voor behoud van erfgoed in het aardbevingsgebied, versterking van de regionale culturele infrastructuur, cultuurparticipatie door jongeren en de Erfgoed Deal.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Met name stedelijke gemeenten co-financieren vierjaarlijks instellingen in de culturele basisinfrastructuur (BIS) of via de meerjarige subsidieregelingen van de Rijkscultuurfondsen. BIS is het landelijke subsidiestelsel voor culturele instellingen. Gemeenten gaan in 2024 weer in gesprek met het rijk rondom de aanvraagperiode voor culturele instellingen voor de BIS 2025-2028. De VNG is stelselpartner en ziet toe op naleving van interbestuurlijke afspraken met het rijk en provincies over de culturele BIS die start vanaf 2025.

Inzet van het rijk op de arbeidsmarktagenda biedt een gunstig perspectief voor de culturele sector. De door het kabinet aangekondigde implementatie van de 'Fair practice code' (fair pay) per 2025 staat echter op gespannen voet met de onzekere financiële toekomst van gemeenten. Gemeenten staan voor een nog grotere uitdaging met een grote diversiteit aan culturele instellingen die niet onder de culturele BIS vallen. Wij hebben het kabinet opgeroepen om gemeenten hierin te ondersteunen.

Archieven

Wat wil het kabinet?

Het kabinet moderniseert de Archiefwet zodat ook de digitale informatie goed bewaard blijft. Het wetsvoorstel, dat op 17 november 2021 aan de Tweede Kamer is aangeboden kan afhankelijk van de parlementaire behandeling aansluitend aan de Eerste Kamer worden gezonden.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Het wetsvoorstel verkort de overbrengingstermijn naar de archiefbewaarplaats van 20 naar 10 jaar. De ontwerpen voor een nieuw Archiefbesluit en -regeling met gedetailleerde eisen voor archivering komen dit najaar beschikbaar. De VNG zal in dit verband een uitvoeringstoets opstellen. De behandeling van het wetsvoorstel heeft vertraging opgelopen. De nieuwe Archiefwet zal naar verwachting niet eerder dan 2025 ingaan. Vanuit het VNG-project Grip op informatie worden gemeenten voorbereid op de implementatie. Van belang is onder meer de inrichting van een e-depotvoorziening.

OCW draagt bij aan de kosten van bewaring van rijksarchieven door de Regionale Historische Centra (RHC's), die in elke provinciehoofdstad met uitzondering van Zuid-Holland zijn gevestigd. Deze bijdrage wordt voortgezet ook nadat OCW uit de gemeenschappelijke regelingen voor de RHC's is uitgetreden (1 januari 2025).

Arbeidsmarkt - diversiteit

Wat wil het kabinet?

Ongelijkheid op de arbeidsmarkt bestrijden wordt genoemd in de Rijksbegroting 2024. Om discriminatie en ongelijkheid te bestrijden, creëert het kabinet een gelijk speelveld tussen mannen en vrouwen en stimuleert zij genderdiversiteit in (de top van) de private en (semi)publieke sector.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

De VNG zet zich in voor ongelijkheid op de arbeidsmarkt en stimuleert gemeenten het HR-beleid hierop in te richten. De gemeentelijke werkorganisatie zou een afspiegeling van de samenleving moeten zijn. Zo blijft een gemeente goed in contact met inwoners en wordt de binding van inwoners met de lokale democratie versterkt.

Arbeidsmarkt – Leven lang ontwikkelen

Wat wil het kabinet?

De Nederlandse arbeidsmarkt kent grote en groeiende arbeidsmarktkrapte. Veel vacatures op mbo- en hbo-niveau zijn lastig in te vullen. Kwalitatief goed onderwijs en een leven lang ontwikkelen speelt

een belangrijke rol in het bevorderen van de duurzame inzetbaarheid van de beroepsbevolking en het alloceren van talent over de verschillende essentieel sociaalmaatschappelijke en (regionaal) economische sectoren. Een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is daarvoor een belangrijke voorwaarde. Het Rijk wil inwoners in staat stellen om zich een leven lang te ontwikkelen door kansrijke opleidingsprogramma's te volgen. Daartoe continueren, faciliteren en financieren zij een aantal initiatieven die hieraan bijdragen.

Het versterken van de doorstroom van voortgezet onderwijs naar vervolgoopleidingen is daartoe één van de voorgenomen initiatieven. Daarnaast investeert het rijk extra middelen in hbo-opleidingen in de drie sociaalmaatschappelijke relevante sectoren (onderwijs, zorg en techniek) om de studenteninstroom hier te vergroten, uitval tegen te gaan en aansluiting met het werkveld te versterken. Ook wordt het regionaal investeringsfonds mbo gecontinueerd voor de periode 2024-2027, waarin middelen beschikbaar zijn voor het bevorderen van een goede aansluiting van het mbo op de arbeidsmarkt. Daarnaast wordt er vanuit het Nationaal Groeifonds geïnvesteerd in het mbo, specifiek op het collectief laagopgeleiden en laaggeletterden en ook het initiatief leeroverzicht/skills in het kader van leven lang ontwikkelen. De subsidieregeling praktijkleren, die bedoeld is om werkgevers te stimuleren om praktijk- en werkleerplaatsen aan te bieden, wordt tevens gecontinueerd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De arbeidsmarktcrisis wordt ook lokaal en regionaal gevoeld. Tegelijkertijd biedt de arbeidsmarktregio, en de samenwerkingsverbanden die hier bestaan tussen het lokale en regionale onderwijs en bedrijfsleven een goede basis om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te versterken. Een faciliterende, aanjagende en/of betrokken rol in het (door)ontwikkelen en/of bestendigen van initiatieven in het kader van voorgenomen plannen van het rijk, kan deze aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven bevorderen en sterk inbedden in de regionale behoefte. Tegelijkertijd blijft het knelpunt bestaan dat de financiering in het kader van een leven lang ontwikkelen, specifiek de om- en bijscholing, versnipperd is georganiseerd en incidenteel van aard is. Het aan elkaar verbinden van de diverse financieringsmogelijkheden op lokaal niveau kan hier een positief verschil maken. Desalniettemin blijft het gesprek hierover met het rijk een structureel aandachtspunt.

Onderwijshuisvesting

Wat wil het kabinet?

Op de begroting van OCW was in de voorjaarsnota al € 10 miljoen per jaar structureel beschikbaar gesteld voor de programmatische aanpak onderwijshuisvesting; deze is in de miljoenennota ook weer opgenomen. Binnen de programmatische aanpak wil het kabinet de totale scholenbouwopgave in beeld brengen. Ook wil het kabinet het verspreiden van kennis en kunde en het realiseren van samenwerkingskansen faciliteren. De wens is dat de totale opgave daarmee efficiënter en beter kan worden aangepakt. Dit doet het kabinet in overleg met de VNG, PO-raad en VO-raad.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten en de VNG denken mee in de uitwerking van de programmatische aanpak, waarbij de VNG ook telkens benadrukt dat het sneller, beter en efficiënter aanpakken van de totale vernieuwingsopgave alleen kan met extra geld voor onderwijshuisvesting.

Bibliotheken

Wat wil het kabinet

Zoals eind vorig jaar al bekend werd heeft het kabinet extra middelen vrijgemaakt om het stelsel van openbare bibliotheken te versterken. Voor gemeenten is een oplopende reeks beschikbaar van € 18,7 miljoen (2023) naar € 38,4 miljoen (2024) tot € 53,7 miljoen structureel in 2025 en verder. Het kabinet wil deze investering borgen door gemeenten een zorgplicht op te leggen met betrekking tot de toegankelijkheid en bereikbaarheid van een openbare bibliotheekvoorziening voor haar inwoners. De precieze invulling van die zorgplicht is nog onderwerp van bestuurlijk overleg.

Wat betekent dit voor gemeenten

Gemeenten konden voor 2023 en kunnen voor 2024 een Specifieke uitkering (SPUK) aanvragen om in hun gebied een reparatie aan het bibliotheeknetwerk te doen. De eerste ronde 2023 is fors overvraagd waardoor veel gemeenten een afwijzing kregen. Voor de tweede tranche is een groter bedrag beschikbaar.

Vanaf 2025 zullen alle gemeenten aan een (nog niet vastgestelde) zorgplicht moeten voldoen. Daarmee gaat de bibliotheek expliciet onder de wettelijke taken van gemeenten vallen. De middelen voor de SPUK zijn bedoeld om zoveel mogelijk gemeenten op het niveau van de zorgplicht te krijgen.

5 Infrastructuur en Waterstaat

GEZONDE, SCHONE EN VEILIGE LEEFOMGEVING

Afval

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet in op het verplichten van het gebruik van recyclelaar, het bevorderen van hergebruik, betere recyclebaarheid van producten, hoogwaardige recycling, het verbeteren van de reparatiebaarheid en het verlengen van de levensduur van producten. Bovendien wordt door een verhoging van de verbrandingsbelasting, het verbranden van (recyclebaar) huishoudelijk afval verder ontmoedigd.

Ook in 2024 wordt gewerkt aan het verbeteren van afvalscheiding. Het programma VANG (Van Afval Naar Grondstof) wordt verlengd, dat geldt ook voor een verkenning van de (on)mogelijkheden voor een landelijke standaardisering van afvalinzameling.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Doordat het duurder wordt om huishoudelijk afval te verbranden zullen gemeenten verder geprikkeld worden om afval te scheiden. Met de blijvende inzet op het kwalitatief goed scheiden van huishoudelijk afval én de verdere verbreding van het instrument producentenverantwoordelijkheid, is het belangrijk voor gemeenten om goede afspraken te maken met producenten. Naast de kosten gaat het dan ook om de invulling van lokaal passend afvalbeleid in combinatie met het toewerken naar uniformiteit in het aantal inzamelsystemen.

Circulaire economie

Wat wil het kabinet?

De ambitie van het kabinet is dat de Nederlandse economie in 2050 volledig circulair is. Om die ambitie waar te maken moeten we minder grondstoffen gebruiken, andere grondstoffen gebruiken, producten langer gebruiken en hoogwaardig hergebruiken. In 2024 werkt IenW dan ook verder aan de uitvoering van het Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE), dat op 3 februari 2023 aan de Kamer is aangeboden. Er wordt verkend hoe gestuurd kan worden op internationale grondstoffenketen en hoe dit invulling kan krijgen binnen het klimaatbeleid.

Per 2024 komt er extra geld beschikbaar voor het continueren van circulaire innovaties en de inzet gericht op circulair gedrag, en circulariteit in onderwijs en arbeidsmarkt, om zo de circulaire transitie verder te ondersteunen. Zowel producenten als consumenten moeten volgens het kabinet concrete stappen kunnen zetten om 'circulair te produceren en consumeren'. Om dit te bereiken worden de genoemde initiatieven in de samenleving ondersteund.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De verhoging van de middelen voor circulaire economie (€ 82 miljoen in 2024) kan een positieve impuls geven aan de transitie. Wij gaan met gemeenten in gesprek om te bezien hoe gemeenten hier mede gebruik van kunnen maken, tegen de achtergrond van de te verrichten activiteiten binnen het Nationaal Programma Circulaire Economie. Wel voorzien we dat er meer nodig zal zijn om te komen tot realisatie van de ambitieuze doelstellingen. Denk hierbij aan maatregelen op het gebied van externe (financiële) prikkels, die echt substantieel bijdragen aan de gewenste systeemverandering. Ook daar zullen we inzet op blijven plegen.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat wil het kabinet?

De aanbevelingen van de commissie-Van Aartsen en de rapporten van de Algemene Rekenkamer hebben geleid tot het interbestuurlijk programma versterking VTH-stelsel (IBP VTH). In het IBP VTH wordt in 2024 gewerkt aan het uitwerken en implementeren van de acties uit het programmaplan. Dit moet leiden tot de verdere versterking van het VTH-stelsel en het tegengaan van milieucriminaliteit. Daarnaast wordt in 2024 verder invulling gegeven aan de stelselverantwoordelijkheid van de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat en een visie op de toekomst van het VTH-stelsel opgesteld. In het programma-akkoord was € 18 miljoen per jaar opgenomen voor dit programma. Voor 2024 is dit bedrag opgehoogd naar € 20,5 miljoen en een verhoging in 2025 en 2026 naar respectievelijk € 21,9 miljoen en € 22,9 miljoen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het urgentiebesef voor een gezonde en veilige leefomgeving voor inwoners en ondernemers is groter dan ooit. Ontwikkelingen rondom stikstof, PFAS, energietransitie en ruimtegebruik, maar ook het beoordelen van omgevingsvergunningen vragen om een deskundige aanpak.

Het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) is een cruciale schakel bij het adviseren over en het beoordelen van ontwikkelingen in onze leefomgeving. Met de komst van de Omgevingswet wordt dit nog omvangrijker. Robuuste omgevingsdiensten zijn cruciaal voor het beschermen van onze inwoners en hun leefomgeving en het voorkomen van milieuschade. Gemeenten zijn samen met provincies eigenaar en opdrachtgever van de omgevingsdiensten.

In het IBP VTH zijn criteria voor robuustheid vastgesteld. De besturen van omgevingsdiensten die volgens deze criteria niet robuust zijn, moeten voor 1 april 2024 een 'plan van aanpak' maken en aangeven hoe zij aan de criteria gaan voldoen. Het IBP VTH loopt nu een jaar en begint de eerste resultaten op te leveren. In 2024 zullen deze moeten worden geïmplementeerd. Gelet op de looptijd van het programma tot 1 september 2024 worden de in het IBP VTH beoogde veranderingen in een aantal gevallen pas na afloop van het IBP geïmplementeerd. De mate waarin we dit kunnen borgen bepaalt hoe succesvol de uitvoering in de praktijk gaat zijn en daarmee daadwerkelijk het stelsel versterken. Gemeenten en de VNG nemen actief deel aan het programma en zijn medeverantwoordelijk voor het implementeren en borgen van de resultaten.

Omgevingsveiligheid

Wat wil het kabinet?

Op 1 januari 2024 gaat de Omgevingswet in. Een veilige en gezonde fysieke leefomgeving is hierin een van de maatschappelijke doelen. Uitgangspunt is dat overheden bij hun plannen zo vroeg mogelijk kijken naar veiligheid. Zo kunnen zij een ramp of crisis voorkomen of de gevolgen ervan beperken.

In de Omgevingswet is het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) opgenomen waarin staat dat er een Register Externe Veiligheidsrisico's (REV) moet komen. De minister van Infrastructuur en Waterstaat beheert dit register dat voor iedereen digitaal toegankelijk moet zijn (artikel 10.8 Bkl). Dit houdt in dat vanaf 2024 de informatie van circa 40 activiteiten vanuit ruim 400 bronhouders toegankelijk gemaakt moet worden in het REV.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Bij het vaststellen van een omgevingsplan, een projectbesluit of het verlenen van een omgevingsvergunning voor een activiteit met gevaarlijke stoffen moet het bevoegd gezag in deze aandachtsgebieden expliciet nadenken over de risico's en mogelijke effecten van een incident met gevaarlijke stoffen. Mede op basis van het risicoprofiel van de activiteit met gevaarlijke stoffen zal het bevoegd gezag overwegen of en welke maatregelen in het aandachtsgebied moeten worden genomen, om personen te beschermen en om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen.

Doordat het aandachtsgebied en de risicocontouren visueel worden gemaakt op kaarten, zullen adviseurs ruimtelijke ordening in hun plannen eerder rekening kunnen houden met de gevaren,

zoals een brand, explosie of giftige wolk. Deze inspanningen dienen gemeenten samen met hun uitvoerende omgevingsdiensten te leveren.

Vervoer gevaarlijke stoffen

Wat wil het kabinet?

In 2023 is de nationale regelgeving voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over weg, spoor en binnenwateren aangepast aan de internationaal overeengekomen wijzigingen, om de regels in de lijn te brengen met de laatste stand van wetenschap en techniek. Ook is in 2023 een nieuwe tweejaarlijkse cyclus van aanpassing van de regels voor vervoer van gevaarlijke stoffen begonnen. In 2024 vindt de definitieve inhoudelijke besluitvorming plaats over deze aanpassing van de regels. In het internationale overleg hierover zet Nederland in op het investeren in voortdurende verbetering van de veiligheid en harmonisatie van voorschriften. Hiermee sluit Nederland aan bij de Sustainable Development Goals zoals die zijn vastgesteld door de VN.

Wat betreft het beheersen van de risico's van het vervoer van gevaarlijke stoffen wordt sinds 2020 ingezet op een Robuust Basisnet. Veiligheid blijft hierin het uitgangspunt bij de mogelijke toename van het vervoer van gevaarlijke stoffen vanwege de energietransitie én bij de binnenstedelijke verdichting in de nabijheid van de infrastructuur. In 2023 wordt de beleidsvormende fase en de voorbereiding van de aanpassing van de regelgeving afgerond. Voor 2024 wordt gemikt op de parlementaire behandeling van de voorbereide aanpassing van de regelgeving. In het kader van de energietransitie past speciale aandacht voor de mogelijke inzet van ammoniak als energiedrager.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het rijk is op zoek naar een nieuwe balans tussen de bereikbaarheid van chemische clusters, ruimtelijke ontwikkeling en veiligheid. Uitgangspunt is dat basisnet-routes worden voorzien van robuuste beleidsmatig vastgestelde veiligheidszones (vaste afstanden) in plaats van de tot nu toe gehanteerde berekende veiligheidszones. De systematiek die moet leiden tot de beoogde balans tussen vervoer van gevaarlijke stoffen, ruimtelijke ontwikkeling en veiligheid is nog in ontwikkeling. De VNG volgt deze ontwikkelingen op de voet. Zodra hier mee duidelijkheid over is zullen wij u hierover informeren.

Milieu

Wat wil het kabinet?

Het kabinet streeft naar een schone, gezonde, en veilige leefomgeving. Voor 2030 zijn er tussendoelen gesteld, met het uiteindelijke doel om in 2050 geen vervuiling meer te hebben. Ze focussen zich op een gedegen implementatie van huidige regels rondom chemische stoffen en bereiden beheersmaatregelen voor specifieke stoffen voor. Hieronder valt ook een standpunt over het verwachte Europese PFAS-verbod in 2024.

Er wordt voortdurend beleid ontwikkeld om de emissie van zorgwekkende stoffen te verminderen, ondersteund door een nationale ZZS-emissiedatabase in 2024 die voor iedereen toegankelijk zal zijn. Met betrekking tot luchtkwaliteit, wil het kabinet de doelen van het Schone Lucht Akkoord halen en werkt het samen met lokale overheden voor betere luchtkwaliteit. Herzieningen van Europese richtlijnen in 2024 zullen waarschijnlijk strengere eisen stellen aan de luchtkwaliteit met als ambitie 50% gezondheidswinst in 2030 ten opzichte van 2016. Bovendien wordt er toegewerkt naar de lancering van het Nationaal Milieu Programma in 2024 als koersboek naar de veilige, gezonde en duurzame leefomgeving.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de transitie naar de veilige, gezonde en duurzame leefomgeving. De verhoogde focus op milieu zorgt ervoor dat deze kwesties prioriteit krijgen op nationaal niveau en dat gemeenten gesteund worden door de stelselverantwoordelijken in de uitvoering van hun complexe en uitdagende taken. Het Nationaal Milieu Programma kan gemeenten daarbij de hand reiken maar de complexiteit van de uitdagingen vereist intensieve en proactieve samenwerking op het gebied van beleid, uitvoering, kennisdeling en probleemanalyses.

Binnen de gemeente, tussen gemeente maar ook in samenwerking met alle andere overheden. De VNG faciliteert hierin.

Bodem en ondergrond

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil de spoedopgave bodemsanering afronden. Daarnaast wil zij het duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem, ondergrond en grondwater bevorderen. Daarvoor richt zij een programma bodem en ondergrond in. Het programma wordt in samenwerking met betrokken departementen en decentrale overheden ingevuld. Het programma bouwt voort op de structurerende keuzes uit Water en Bodem Sturend en het convenant en de bestuurlijke afspraken en samenwerkingsagenda Bodem en Ondergrond 2022-2030.

In 2023 is de Europese bodemrichtlijn gepubliceerd. Uitgangspunt van de richtlijn is dat de bodem dezelfde bescherming verdient als water en lucht. Schattingen geven aan dat 60-70% van de bodems in de EU niet vitaal zijn. De inzet van de Europese Unie is dat in 2050 alle bodemecosystemen weer vitaal zijn.

De komende jaren wordt aan de herijking van de bodemregelgeving gewerkt. De huidige bodemregelgeving is in 2008 voor het laatst grondig herzien. Gegeven maatschappelijke opgaven zoals de circulaire economie; juridische ontwikkelingen, zoals de Omgevingswet; (nieuwe) Europese richtlijnen, zoals de KRW en de Europese bodemrichtlijn, is het van belang om de regelgeving tegen het licht te houden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor de afronding van de spoedopgaven zijn voldoende middelen beschikbaar. Er zijn bestuurlijke afspraken over de monitoring van de kosten van de uitvoering van VTH-taken door gemeenten onder de Omgevingswet. Daarnaast is er budget om knelpunten in de uitvoering van de taken op te lossen. Hiermee zijn de gevolgen voor de gemeenten beperkt.

De ambities van de Europese Commissie en het kabinet ten aanzien van verbetering van de bodemkwaliteit zijn inhoudelijk gezien terecht. Hierdoor ontstaat een verbeteropgave terwijl bij het onderbrengen van de bevoegd gezag taak onder de Omgevingswet bij gemeenten uitgegaan is van een beheeropgave. Dat vraagt dat we in het gesprek met het kabinet alert moeten zijn over de verhouding middelen-en opgave als het gaat om de uitvoering van het ambitieuzere bodembeleid.

Voor de Kaderrichtlijn Water en de Europese Bodemrichtlijn zijn er uitdagingen in de uitvoering die mogelijk een vertragende werking hebben op uitvoering van de bouwopgave en de landbouw- en energietransitie. In 2024 vervolgen we het gesprek met het kabinet over hoe we deze uitdagingen in de uitvoering gezamenlijk kunnen aanpakken.

Water en bodem sturend

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil het beleidsdoel 'water en bodem sturend' verder uitwerken. Dat gebeurt onder meer in de vorm van een ruimtelijk afwegingskader voor klimaatadaptieve gebouwde omgeving. Het kabinet wil de inzichten over het klimaat van morgen toepassen op de ruimtelijke ordening van vandaag. 'Nederland moet dan ook met urgentie water en bodem sturend laten zijn bij alle planprocessen.'

Het ministerie werkt in 2024 aan een nadere uitwerking van gemaakte structurerende keuzes en helpt andere overheden bij het regionaal en lokaal toepassen ervan (bijvoorbeeld met afwegingskader voor klimaatadaptieve gebouwde omgeving). Het beleidskader Water en Bodem Sturend is ook geïntegreerd in gebiedsprocessen zoals NPLG en NOVEX-startpakketten. Voor Water en Bodem Sturend zijn geen specifieke extra middelen beschikbaar gesteld, financiering moet gehaald worden uit bestaande middelen zoals het KRW, deltaprogramma en transitiefonds.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is voor gemeenten noodzakelijk dat Water en Bodem Sturend uitgangspunt is in de ruimtelijke ordening. Zij zien zich anders geconfronteerd met fors hogere beheerkosten, toenemende wateroverlast, gebrek aan drinkwater en inwoners of ondernemers die funderingsschade niet kunnen betalen en/of hun panden niet meer verzekerd krijgen.

Het kan gebeuren dat essentiële plannen voor de energietransitie en gebiedsontwikkelingen herzien moeten worden vanwege water en bodem. Met medeoverheden werken we onder de interbestuurlijke uitvoeringsstrategie Water en Bodem Sturend samen aan onder meer het beschikbaar stellen van kaartmateriaal en het inrichten van een Taskforce bij lenW waar gemeenten terecht kunnen met vragen over Water en Bodem Sturend.

Veel gemeenten verkeren op dit moment in onzekerheid over de implicaties van Water en Bodem Sturend voor de woningbouwopgave. Ook vragen zij zich af welke kaders zij van het rijk en provincies kunnen verwachten en wat de financiële, juridische en fysieke gevolgen van die kaders kunnen zijn. De VNG zet zich in voor meer helderheid vanuit het rijk en publieke informatie over wat nog wel kan en wat niet meer. Daarbinnen zetten we ons in voor ruimte voor eigen afwegingen van gemeenten. Waar toch andere prioriteiten dan water- en bodemsysteem voorrang krijgen (bijvoorbeeld tóch bouwen in slappe bodem of in overstromingsgevoelig gebied vanwege de landelijke bouwopgave/woningdeals) missen we in de rijksbegroting budgetten voor de extra maatregelen, de beheerkosten en het dekken van verliezen op grondexploitaties.

Klimaatadaptatie

Wat wil het kabinet?

Klimaatverandering voltrekt zich in een hoger tempo dan voorzien en met duidelijk merkbare gevolgen. Daarom komt er een update van de Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS). Om Nederland beter aan te passen aan klimaatverandering is uitwerking van het beleidsdoel 'water en bodem sturend' van groot belang. Dit gebeurt onder meer in de vorm van een ruimtelijk afwegingskader voor klimaatadaptieve gebouwde omgeving, dat samen met BZK wordt ontwikkeld.

Daarnaast wordt gewerkt aan de juridische borging van de landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving. Dit is onderdeel van de Nationale Aanpak Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving van de ministeries van BZK, lenW en LNV. De landelijke maatlat zet naast gevolgbeperking door overstromingen, wateroverlast, hitte en droogte ook in op bodemdaling en biodiversiteit.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zetten zich in voor een klimaatrobuust Nederland. Wij vinden het belangrijk dat naast de inhoudelijke ambitie ook goed gekeken wordt naar het ondersteunen van gemeenten om de ambities klimaatadaptatie te realiseren. Inzicht in de kosten van klimaatadaptatie via een financiële verkenning is hierbij van essentieel belang. Bij een verkenning naar juridische borging van de maatlat vinden we dat gekeken moeten worden naar hoe dit gemeenten kan ondersteunen, waarbij we uit blijven gaan van 'decentraal wat kan, centraal wat moet'.

De Raad van State memoreert dat klimaatverandering, naast het thema vergrijzing, de komende decennia één van de grootste maatschappelijke opgave is en zal daarmee ook leiden tot structurele veranderingen in de overheidsfinanciën. Daarom is het noodzakelijk een klimaatinclusief begrotingsraamwerk te creëren, waar klimaatadaptatie en -mitigatie onderdeel van zijn. Meer inzicht in de (toekomstige) budgettaire gevolgen van klimaatverandering is nodig. In aanvulling hierop vinden wij dat het tegengaan van klimaatverandering een structurele financiële basis bij gemeenten zou moeten hebben.

MOBILITEIT

Mobiliteit algemeen

Wat wil het kabinet?

De begroting van IenW getuigt van weinig visie op mobiliteit. Een van de belangrijkste tekortkomingen is een visie op de mobiliteitstransitie. IenW focust vooral op beheer en onderhoud van de rijksinfrastructuur en verduurzaming/elektrificatie van personenmobiliteit en de logistieke sector. Daarmee ontbreekt een visie op het sturen van de vraag naar mobiliteit en wordt er geen aandacht besteed aan hoe de omslag gemaakt kan worden naar het energie-efficiënt en ruimte-efficiënt inrichten van ons mobiliteitssysteem. Ook worden geen extra middelen vrijgemaakt op het vlak van verkeersveiligheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Door een gebrek aan visie op de mobiliteitstransitie worden gemeenten niet geholpen bij complexe opgaven en transitie die spelen rondom ruimte, klimaat en energie. Mobiliteit is in al die transitie een belangrijke factor.

Prioriteit op onderhoud en renovatie infrastructuur

Wat wil het kabinet?

Het rijk maakt van het behoud van de bestaande rijksinfrastructuur (het hoofdwegennet) een prioriteit. De komende jaren wordt maximaal ingezet op behoud van wegen, vaarwegen en waterwerken. Met de aanvullende middelen uit het coalitieakkoord kan het vervanging- en renovatieprogramma groeien. De realisatie in de afgelopen jaren bedroeg ongeveer € 0,2 miljard en het budget neemt toe naar € 0,8 miljard per jaar. Er wordt niet gesproken over een vergelijkbare opgave bij gemeenten terwijl zij verantwoordelijk zijn voor de meerderheid van het wegennetwerk.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten komt er geen extra budget voor de instandhouding van het onderliggend wegennet, terwijl hier ook een grote opgave ligt. Daardoor staat de gemeentelijke begroting extra onder druk. Er is al sprake van achterstallig onderhoud bij veel gemeenten. Naast de borging van de veiligheid is het nodig om de infrastructuur voor te bereiden op de toekomst door deze klimaatadaptief in te richten.

Laadinfrastructuur

Wat wil het kabinet?

Eind 2023 wordt de samenwerkingsovereenkomst Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) herzien. Deze overeenkomst regelt tussen het rijk en de NAL-regio's de afspraken over de uitrol van de laadinfrastructuur in Nederland. Deze overeenkomst geldt van 1 januari 2024 tot en met 31 december 2030. Het kabinet trekt in 2024 bijna € 30 miljoen uit voor meer en slimmere laadpalen, zowel voor vrachtwagens als personenauto's. Deze middelen maken de verdere uitrol van laadinfrastructuur mogelijk. De bedoeling is dat er in totaal 1,7 miljoen laadpalen gerealiseerd worden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Alle gemeenten hebben te maken met de aanleg van een (publieke) laadinfrastructuur. Om dit maximaal te faciliteren stelt het rijk ook de komende periode middelen beschikbaar. De realisatie van de laadinfrastructuur wordt gecoördineerd door de NAL-regio's. De VNG dringt erop aan dat de betrokken partijen zich inspannen om gemeenten hierin te faciliteren en dat er ondersteuning komt voor knelpunten van gemeenten, zoals het ontbreken van personele capaciteit en expertise, de problemen die ontstaan rond netcongestie en problemen die spelen bij beheer, onderhoud en regulering van de laadinfrastructuur.

Schoon en emissieloos bouwen

Wat wil het kabinet?

Voor ondernemers die willen overstappen naar een schone bouwmachine of vrachtwagen wordt geld naar voren gehaald: € 27 miljoen voor elektrische vrachtwagens en € 6 miljoen voor schone bouwmachines. Ook wordt er een aanvullende investering gedaan in de laadinfrastructuur voor de bouw. Deze gelden worden ondergebracht bij het lopende programma Schoon en Emissieloos Bouwen. Het convenant Schoon en Emissieloos Bouwen wordt op 30 oktober formeel getekend door deelnemende partijen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten die zich aansluiten bij het convenant Schoon en Emissieloos bouwen verbinden zich aan hogere ambities op het gebied van emissieloze projecten. Om dit te realiseren wordt er voor het einde van het jaar een ondersteuningsprogramma gelanceerd en kunnen deelnemende gemeenten subsidie aanvragen voor schoon- en emissieloos bouw materieel in het eerste kwartaal van 2024.

Vergroening reisgedrag

Wat wil het kabinet?

Voor het programma Vergroening Reisgedrag is cumulatief € 114,7 miljoen overgeboekt. De totale begroting voor dit onderdeel blijft € 265 miljoen. Het gaat om uitgaven voor verschillende manieren om duurzaam reisvervoer en –gedrag te stimuleren zoals het opschalen van deelmobiliteit en het versterken van de fietsinfra. Hieronder valt ook de normering werkgebonden personenmobiliteit. Daarnaast is er een focus op recreatief reisgedrag. Dit programma wordt zo veel mogelijk ondergebracht in het programma Veilig, Slim en Duurzaam.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Naast de bestaande ontwikkelingen rondom de normering werkgebonden personenmobiliteit is er nog geen duidelijkheid over de verdere uitwerking van de plannen op dit thema. Het is daarom op dit moment niet duidelijk wat dit voornemen voor gemeenten gaat betekenen.

Digitalisering & data

Wat wil het kabinet?

In de begroting van IenW zijn een aantal posten ingeboekt rondom digitalisering en data. Het DMI-ecosysteem voor mobiliteitsvernieuwing en slimme, duurzame verstedelijking (voorheen DEMS) zet in op een digitale koppeling tussen mobiliteit, ruimte en verduurzaming om een basis te leggen voor slimme en duurzame verstedelijking in Nederland. Hiervoor is € 85 miljoen beschikbaar gesteld. Daarnaast wordt gewerkt aan de uitvoering van het Digitale Transport Strategie (€ 1 miljoen).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Met bovengenoemde investeringen wordt het belang van data en digitalisering in de mobiliteitstransitie erkend. Gemeenten kunnen hierdoor verdere stappen zetten met mobiliteit en datagedreven werken.

6 Economische Zaken en Klimaat

ECONOMIE

Mkb

Wat wil het kabinet?

Het kabinet werkt met een strategische agenda aan een blijvend sterk ondernemingsklimaat met de focus op bedrijfsactiviteiten die cruciaal zijn voor de transitie en de weerbaarheid van de economie. Zo werkt het kabinet aan een monitor ondernemingsklimaat en een impacttoets voor 'nationale koppen' in Europese regelgeving.

In mei 2023 is het nieuwe beleid voor startups en scale-ups bekendgemaakt. De ambitie is om de innovatiekracht van Nederland te versterken en het ondernemingsklimaat voor startups en scale-ups uit te bouwen tot de beste van Europa. Er zijn daarvoor een aantal speerpunten benoemd, waaronder:

- De continuering van organisatie Techleap.nl met inzet op kennisintensieve deeptech startups;
- De doorgroei van startups naar scale-ups;
- De beschikbaarheid van talent.

Om de toegang van het brede mkb tot overheidsdienstverlening te verbeteren, werkt het kabinet aan het actieprogramma mkb ondernemingsdienstverlening 2023-2025. In het actieprogramma ligt de focus op samenwerking tussen overheden en uitvoeringsorganisaties. Het kabinet werkt daarnaast nog verder aan de invulling van het programma en aan een vermindering van regeldruk voor ondernemers.

Daarnaast wordt de belastingdruk op het mkb verzwaaard. De mkb-winstvrijstelling gaat in 2024 omlaag van 14% naar 12,7% van de behaalde winst. Hierdoor gaat het mkb over een groter deel van de winst of inkomen belasting betalen. Daarnaast wordt de energie-investeringsaftrek (EIA) versoerd in termen van aftrekbaarheid. Daarmee wil het kabinet investeringen in energiebesparende bedrijfsmiddelen en duurzame energie stimuleren. Verder gaat de zelfstandigenaftrek naar beneden, deze daalt van € 5.030 naar € 3.750.

Er zijn voor ondernemers die inkomstenbelasting betalen ook gunstige belastingmaatregelen zoals het verhogen van de arbeidskorting. De vennootschapsbelasting blijft ongewijzigd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is belangrijk dat de strategische agenda gericht op een duurzame, innovatieve en digitaliserende economie wordt voortgezet. Het Missiegedreven innovatiebeleid van EZK focust zich daarbij op topsectoren. Met de ontwikkeling van het mkb-actieplan schuift de focus van het kabinet zich meer naar het brede mkb.

In het bijzonder is het mkb-actieplan zeer gewenst om tot een betere samenwerking te komen tussen gemeenten en andere publieke dienstverleners. Gemeenten zijn als meest nabije overheid vaak het eerste aanspreekpunt en hebben een belangrijke rol in regionale samenwerkingsverbanden tussen publieke en private organisaties.

Voor gemeenten is het van belang dat het mkb-actieplan zich ook vertaalt in voldoende uitvoeringskracht. Want gemeenten moeten in de samenwerkende regio's voldoende uitvoeringskracht hebben om het mkb beter en meer te bereiken. Ervaring leert dat voldoende loopvermogen en persoonlijk contact hiervoor belangrijke voorwaarden zijn. Het is daarnaast wenselijk dat het kabinet het regeldrukprogramma voortzet. Zo stijgt de productiviteit van het mkb.

De VNG maakt zich zorgen om de nieuwe lastenverzwaringen die het kabinet heeft aangekondigd, zoals het afbouwen van de mkb-winstvrijstelling, de energie-investeringsaftrek en de afbouw van de zelfstandigenaftrek. Doordat de vennootschapsbelasting ongemoeid blijft, raakt dit in het bijzonder het brede mkb en (zelfstandige) ondernemers in de winkelstraten en op bedrijventerreinen. Velen daarvan verkeren al in zwaar weer of staan voor grote uitdagingen op het gebied van inflatie, stijgende kosten en personeelskrapte. Juist in tijden waarin schulden moeten worden terugbetaald, is voldoende liquiditeit van belang om te kunnen investeren in toekomstbestendigheid. Het brede mkb zorgt voor banen en lokale welvaart voor de bevolking.

Regeldruk

Wat wil het kabinet?

Het kabinet werkt aan de verdere invulling van het programma vermindering regeldruk voor ondernemers. Het accent ligt hierbij de komende periode vooral op de totstandkoming van een reductieprogramma. In dat programma worden concrete maatregelen opgeschreven op basis van knelpunten. Deze knelpunten zijn opgehaald met het mkb indicatorbedrijvenonderzoek. In het onderzoek zijn een zestal sectoren doorgelicht op ervaren regeldruk. Onderdeel van het programma is de lancering van de regeldrukmonitor.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Regeldrukaanpak is van belang op zowel nationaal als landelijk niveau. Reductiemaatregelen dragen bij aan de productiviteit van het mkb. We zetten ook in op het aanpakken en verminderen van regeldruk vanuit gemeenten.

Aanbesteding

Wat wil het kabinet?

In 2021 is het Vervolgprogramma Beter Aanbesteden gestart. Dit programma is een samenwerking van EZK, VNO-NCW/MKB-Nederland, VNG en PIANOo. Doel van dit programma is om te zorgen dat de kennis van overheden en ondernemers over het aanbestedingsproces verbeterd en dat beide partijen eerder met elkaar in dialoog gaan. Het programma heeft een looptijd van vier jaar en loopt eind 2024 af.

De focus ligt op het verspreiden en toepassen van opgedane kennis in de praktijk. Er worden onder andere evenementen georganiseerd waar overheden en ondernemers samenkomen. Deze evenementen dragen ook bij aan het bevorderen van regionale initiatieven. EZK kijkt naar mogelijkheden om de succesfactoren van het programma na 2024 voort te zetten. De subsidieregeling Beter Aanbesteden blijft ook in 2024 van kracht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Inkoop en aanbesteding zijn belangrijk voor gemeenten om diverse maatschappelijke opgaven rondom de transitie te realiseren. Onderzoek laat zien dat er nog veel winst te boeken valt met het beter organiseren van de inkoopprocessen bij gemeenten. Door meer tussentijds contact met de markt, door meer kennis én door meer samen te werken. Op dat laatste gaan we als VNG vanaf 2024 extra inzetten in het kader van de propositie Inkoop en Aanbesteden.

Gemeenten kunnen ook in 2024 gebruikmaken van alle instrumenten en activiteiten van Beter Aanbesteden, waaronder contacten met de regiomanagers. En daarnaast zullen we met initiatieven komen om de onderlinge samenwerking op inkoop te stimuleren en faciliteren.

Human Capital en arbeidsmarkt

Wat wil het kabinet?

Het kabinet benadrukt dat de grote krapte op de arbeidsmarkt een grote uitgaging is bij alle opgaven van EZK. Naast dat de personeelstekorten een belemmering vormen voor de klimaat- en digitale transitie wordt inmiddels ook erkent dat deze in de brede economische zin een belemmering vormen voor duurzame groei en brede welvaart.

Het regionaal investeringsfonds MBO (2024-2027) wordt voortgezet. Net als het voortzetten van de opschaling van publiek-private samenwerkingen (PPS) in het beroepsonderwijs. Deze acties dragen bij aan de talentontwikkeling van huidige en toekomstige werknemers en het versterken van het innovatievermogen van bedrijven, met name in het mkb. De subsidieregeling voor praktijkleren blijft bestaan. Naast de voortgezette inzet middels het actieplan Groene en Digitale banen, is er dus ook een verbreding in de aandacht voor menselijk kapitaal.

Tot slot, EZK benoemt meermaals de samenwerking op te zoeken met SZW en OCW rondom thema's als arbeidsmarkt(krapte), arbeidsmarktmobiliteit en scholing van talent. Belangrijk aandachtspunt blijft of hier financiële middelen voor beschikbaar zijn. Zo wordt het Stimulering van de Arbeidsmarktpositie (STAP) budget afgeschaft vanaf 2024. Individuele scholing wordt nu als tijdelijke voorziening toegevoegd aan de Stimuleringsregeling leren en ontwikkelen (SLIM) subsidie.

Op het gebied van arbeidsmarktdienstverlening, wordt de komende periode verder gewerkt aan de hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur. De tijdelijke aanpak van de (crisis)dienstverlening door de Regionale Mobiliteitsteams wordt in 2024 verlengd ter overbrugging hiernaartoe.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De voorgenomen samenwerking met de ministeries SZW en OCW en het groeiend oog voor 'de regio' bieden wenkende perspectieven voor gemeenten en arbeidsmarktregio's. De bestaande infrastructuren van regionale arbeidsmarktdienstverlening en samenwerkende netwerken van onderwijs, bedrijfsleven, sociale partners, dienstverleners en gemeenten zijn een goede vindplek om in een vliegende vaart door te werken aan de (door)ontwikkeling en toewijzing van talent in de sectoren van nu en de toekomst.

Tegelijkertijd zien we dat – ondanks de urgentie van het vraagstuk en expliciet oog voor de regio – er geen structurele financiering voor deze opgaven beschikbaar komt. Daarnaast laat de hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur nog op zich wachten. De voortzetting van de regiodeals, evenals andere subsidieregelingen, kunnen een bijdrage leveren hieraan. Ook is het positief dat we als gemeenten gesprekspartner zijn in verschillende essentiële ontwikkelingen op het sociaaleconomische domein. Al kan dat nog wel structureler en robuuster.

De hoeveelheid en complexiteit van regelingen, de versnippering, het incidentele karakter van de financiën en de aanstaande uitwerking van de regionale infrastructuur is een belemmerende factor om als gemeenten en regio's meerjarig, strategisch en structureel gefinancierd sociaaleconomisch beleid te voeren. Terwijl er grote kansen liggen om vanuit de regionale economieën en arbeidsmarktdienstverlening een verschil te maken. Juist nu er meer oog komt voor de regio, ligt er een kans om met sociaaleconomische agenda's bij te dragen hieraan, mits de uitvoeringskracht en financiering hier voldoende in voorziet.

REGIONAAL ECONOMISCHE SAMENWERKING

Regiodeals

Wat wil het kabinet?

We investeren samen met de regio's, door middel van de regiodeals, in het versterken van brede welvaart die goed aansluit op het specifieke karakter van een regio. In 2024 wordt verdergegaan met de uitvoering van de al gesloten deals en stellen we een nieuwe mogelijkheid voor het sluiten van Regio deals open.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is goed dat de Regio deals worden doorontwikkeld en voortgezet. Wij zijn van mening dat de maatschappelijke impact van de deals flink aan kracht kan winnen door andere rijksprogramma's en fondsen te koppelen. We zien de regiodeals graag als opmaat naar een meer structurele, programmatische en interbestuurlijke samenwerking in de regio. Niet iedere gemeente is betrokken in een regiodeal, terwijl er wel overall regionaal wordt samengewerkt. Daarnaast wordt ruim een kwart van de uitgaven van alle gemeenten toegewezen en besteed via gemeentelijke samenwerkingsverbanden.

De VNG is voorstander van eenvoudige criteria om administratieve lasten zoveel mogelijk te beperken en ruimte te bieden aan regionale verschillen. Zo staat de regionale opgave, het DNA en het potentieel van de regio aan de basis van het voorstel. Van belang is dat het rijk, samen met de regio, ook ondersteunt door ontwikkelingen te verduurzamen en door bestaande kansrijke deals die aflopen en waar een verdere of doorontwikkeling gewenst is te faciliteren.

Ruimte voor werken

Wat wil het kabinet?

EZK werkt via verschillende nationale programma's op het gebied van energietransitie en economie en met het NOVEX-programma¹⁵ aan de ruimtedruk in Nederland, evenals via het programma Mooi Nederland en de Nota Ruimte aan de ruimtelijke ordening van Nederland. Samen met de regio en andere departementen geeft EZK uitvoering aan het nationaal programma werklocaties onder de Nationale Omgevingsvisie. Dit programma is gericht op het waarborgen van voldoende ruimte voor economie en het beter benutten en verduurzamen van bestaande werklocaties.

EZK werkt ook aan een Ruimtelijk Economische Visie voor Nederland. Daarmee krijgt het ministerie meer inzicht in de ruimtelijk-economische ontwikkelingen en het benodigde ruimtebeslag voor het bedrijfsleven. Die ruimte is nodig voor de groene, digitale en circulaire transitie, verduurzaming van de industrie en een open strategische autonomie van de EU. De visie wordt eind 2023 verwacht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De Ruimtelijke Economische Visie kan een bouwsteen zijn voor het maken van nationale keuzes over waar we welke economie en industrie willen huisvesten. Gemeenten zijn betrokken bij uitwerking van de ruimtelijk-economische verkenning. We bereiden een eigen inzet voor om lokaal/regionale input mee te geven.

We delen de zorgen over de (toekomstig) beschikbare ruimte voor bedrijven en ondernemingen en ook over de aantrekkelijkheid van het (regionaal) vestigingsklimaat. Daarbij vinden we het van groot belang dat dit proces aansluit op bestaande en in ontwikkeling zijnde ruimtelijke visies en programma's. We verzoeken de verantwoordelijke ministeries om zorg te dragen voor een interdepartementaal proces waarbij wordt samengewerkt met gemeenten en provincies.

Herstructurering winkelgebieden en binnensteden

Wat wil het kabinet?

De impulsregeling aanpak winkelgebieden loopt in 2024 door. Het kabinet investeert met deze impuls in totaal € 100 miljoen in het realiseren van toekomstbestendige winkelgebieden waarmee naar verwachting 40 projecten worden ondersteund. Voor 2024 wordt € 16 miljoen beschikbaar gesteld voor de vierde en daarmee laatste tranche.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De na-ijleffecten van de COVID en energiecrises, de oorlog in Oekraïne en inflatie zorgen voor een opstapeling van problematiek voor ondernemers die essentieel zijn voor de leefbaarheid en vitaliteit van onze dorpen en steden. De gevolgen van de crises laten macro-economisch een ander beeld zien dan lokaal en in de regio. Gemeenten maken zich zorgen om de leefbaarheid en vitaliteit die onder druk staat.

De impulsaanpak winkelgebieden kan een verschraving van het voorzieningenniveau slechts gedeeltelijk stoppen. Gemeenten zien dat het stoppen van ondernemers gevolgen heeft voor de andere ondernemers in de binnensteden en kernen. Het ontbreekt aan een gecoördineerde aanpak van het rijk.

KLIMAAT EN ENERGIE

Klimaat en Energie

Wat wil het kabinet?

Ondanks de demissionaire status wordt in 2024 € 11,8 miljard beschikbaar gesteld voor klimaat en energie vanuit het klimaatfonds. Voor gemeenten is onder andere belangrijk dat van 2023 tot en met 2028 € 500 miljoen euro wordt uitgetrokken voor het subsidiëren van collectieve warmtenetten, € 796.240 miljoen voor het Nationaal Isolatieprogramma en € 84 miljoen voor de toekomstbestendigheid van energienetwerken.

Op het gebied van mobiliteit trekt het kabinet met verschillende regelingen € 520,8 miljoen uit voor (slimme) laadinfrastructuur en € 114 miljoen voor een vergroening van reisgedrag om duurzaam reisvervoer en – gedrag te stimuleren. Daarbij is het opvallend dat de regionale mobiliteitsprogramma's (RMP's), als kapstok voor duurzaam mobiliteitsbeleid, nergens genoemd worden in de begroting.

Gezien de demissionaire status van het kabinet, is besloten om vooralsnog geen invulling te geven aan de drie openstaande lastenmaatregelen uit het klimaatpakket van het voorjaar. De besluitvorming hierover wordt aan de formatie overgelaten. Het gaat dan om Betalen naar Gebruik, de afbouw van fossiele subsidies en de taakstelling van 1,2 Mton CO₂-reductie via tariefaanpassingen van de energiebelasting.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Veel van bovenstaande maatregelen waren al bekend vanuit het extra klimaatpakket dat het kabinet in april vaststelde, maar moeten nog verder worden uitgewerkt. Een voorbeeld daarvan is de vergroening van het reisgedrag. Wat deze maatregel inhoudt en wat de eventuele rol daarbij is van gemeenten is nog onduidelijk. Het uitstellen van betalen naar gebruik betekent langere onduidelijkheid voor gemeenten, met name over de impact van een dergelijk systeem op verkeersstromen, het OV en deelmobiliteit.

Het kabinet stelt het verlagen van de fossiele subsidies uit en past vooralsnog energiebelastingen niet aan. Het resultaat is dat de betaalbaarheid van duurzame warmteoplossingen in de gebouwde omgeving niet verbetert. De beoogde samenhang van deze aanpassingen zou resulteren in een lagere energiebelasting van elektriciteit en een verhoogde energiebelasting voor aardgas voor kleingebruikers. Hierdoor zouden alternatieve warmteoplossingen aantrekkelijker worden. Uitstel van deze maatregelen betekent voor gemeenten dat de betaalbaarheid voor het alternatief voor aardgas in de gebouwde omgeving op een andere manier moet worden opgelost. Voor bedrijven die veel gebruiken, betekent het dat zij minder financiële prikkels hebben om te verduurzamen.

Aanpak netcongestie

Wat wil het kabinet?

Door nieuwe klimaatambities kent de overheid verhoogde uitvoeringslasten om netcongestie tegen te gaan. Er wordt € 84 miljoen uit het Klimaatfonds beschikbaar gesteld voor het versterken van de capaciteit bij provincies en regiogemeenten om het voorbereidingstraject van netverzwaringen en uitbreidingen te versnellen.

Ook worden er middelen vrijgemaakt voor de efficiëntere benutting van elektriciteitsnetten. Onderdeel van deze maatregelen is een bedrag van € 166 miljoen voor de financiering van de opstartfase van energyhubs, kennisontwikkeling, trainingsfaciliteiten en uitrol van innovatie. Deze middelen zijn bedoeld voor alle partijen in de keten en niet alleen voor overheden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De middelen voor versterking van de capaciteit van regiogemeenten ten behoeve van netverzwaringen en uitbreidingen worden onder meer besteed aan gemeentelijke regiocoördinatoren. Het is de bedoeling dat deze regiocoördinatoren per provincie de gemeenten zullen ondersteunen

in hun activiteiten. Om zo samen met provincie en netbeheerder te komen tot een Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Klimaat & Energie. De regiocoördinatoren zullen gemeenten onder meer ondersteunen in:

- Voorziene (politieke) besluitvorming;
- Het tijdig en zo volledig mogelijk aanleveren van benodigde verduurzamings- en ruimtelijke plannen;
- Het faciliteren van interne gemeentelijke processen;
- Het borgen van de samenwerking tussen gemeenten en provincie.

De middelen voor de energy-hubs worden voor een deel ingezet voor hub-regisseurs die bedrijventerreinen, gemeente en provincie ondersteunen in het faciliteren van de opstart van e-hubs en zorg dragen voor kennisontwikkeling en –deling.

Klimaatneutrale, circulaire en inclusieve economie

Wat wil het kabinet

EZK stimuleert de transitie naar een klimaatneutrale, circulaire en inclusieve economie door onder meer het bedrijfsleven te helpen verduurzamen, het stimuleren van transparante MVO-rapportage door bedrijven, samen met IenW in te zetten op maatschappelijk verantwoord inkopen en circulair ondernemen en versnelling van en toepassing van digitalisering in het mkb.

Wat betekent dit voor gemeenten

Gemeenten kopen jaarlijks voor meer dan € 44 miljard in. Door zoveel mogelijk maatschappelijk verantwoord in te kopen, kunnen ze ook de transitie naar een klimaatneutrale, circulaire en inclusieve economie bevorderen. En de Global Goals dichterbij brengen. In 2024 kijken we wat gemeenten nodig hebben om dit voor elkaar te krijgen.

DIGITALISERING

Creëren van de juiste randvoorwaarden voor goedwerkende digitale markten en diensten

Wat wil het kabinet?

De digitale economie kan leiden tot te sterke machtspositie en afhankelijkheid van grote platforms. In 2024 wordt daarom gewerkt aan een effectieve implementatie van regelgeving in Europees verband.

De Digital Markets Act (DMA) pakt de markt- en datamacht van grote tech- en platformbedrijven om te zorgen voor voldoende concurrentie en bescherming van gebruikers. Daarnaast wordt in 2024 de implementatie van de Digital Services Act (DSA) voorzien. Deze act gaat ervoor zorgen dat tussenpersonen, zoals platformbedrijven, verantwoord omgaan met content van hun eindgebruikers.

Ook wordt in Europees verband in 2024 verder gewerkt aan de lopende implementatie van de Data Governance Act (DGA) en de aanstaande Data Act. In deze Acts worden belangrijke stappen gezet om de data-economie beter te laten werken voor consumenten en ondernemers. EZK blijft in 2024 oog houden voor de macht van grote platforms en bekijkt of verdere (nationale) wet- of regelgeving in aanvulling op de bestaande regelgeving noodzakelijk is.

In 2024 worden op EU-niveau verdere stappen gezet met de totstandkoming van de Dataverordening en de AI-verordening. Deze verordeningen zijn belangrijk voor de regulering van de digitale economie. Nederland is op grond van het Europese verdrag verplicht ervoor te zorgen dat de wetgeving effectief wordt geïmplementeerd.

De Dataverordening moet ervoor zorgen dat het gebruik van data wordt bevorderd, burgers en bedrijven meer controle over hun data krijgen en te verzekeren dat de waarde uit data gelijkwaardiger wordt verdeeld over de partijen die deelnemen aan de data-economie.

De AI-verordening heeft als doel EU-burgers vertrouwen te geven in AI door te zorgen dat veilige AI-systemen de interne markt op komen met waarborgen voor de bescherming van fundamentele rechten. Om de specifieke risico's van AI-systemen te voorkomen en mitigeren, zijn proportionele en flexibele regels voorgesteld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Ook gemeenten hebben een afhankelijkheidsrelatie met grote technologiebedrijven. Zij hebben baat bij de implementatie van Europese regelgeving, onder meer omdat het hun onderhandelingspositie verstevigt. Gemeenten hebben er baat bij als bedrijven verantwoordelijk omgaan met online content. Het wordt mogelijk om bijvoorbeeld eerder in te grijpen bij de verspreiding van desinformatie en complottheorieën. Zo kunnen online aangejaagde ordeverstoringen worden voorkomen. Bovendien hebben gemeenten belang bij een goed functionerende data-economie, omdat zij ook gebruikers daarvan zijn.

Versterken cybersecurity

Wat wil het kabinet?

Cybersecurity is een essentiële randvoorwaarde voor de Nederlandse digitale economie en de samenleving. Op basis van het coalitieakkoord is in 2024 € 13 miljoen aanvullend beschikbaar voor de EZK-inzet op cybersecurity. EZK zet in 2024 in op de afronding van de Europese Cyber Resilience Act. Een wettelijke cybersecurity zorgplicht voor fabrikanten en leveranciers van producten met digitale elementen in de hele productlevenscyclus is daarbij voor EZK van belang.

Kennis over cybersecurity en innovatie wordt gestimuleerd door middel van het publiek-private samenwerkingsplatform dcypher en NEXIS. Beiden zijn ondergebracht bij Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO). NEXIS is het nationaal coördinatiecentrum dat hoort bij het netwerk van het Europees Cybersecurity Competence Center (ECCC). NEXIS zal in 2024 een subsidieregeling uitvoeren voor Nederlandse bedrijven ten behoeve van cybersecurity-innovaties uit het Digital Europe Programme. Om consumenten bewust te maken van digitale risico's en hen te stimuleren om beschermingsmaatregelen te nemen, zullen ook in 2024 publiekscampagnes zoals 'Doe je updates' worden uitgevoerd.

EZK bereidt de grote institutionele veranderingen op het gebied van cybersecurity voor. Het gaat daarbij om 1. de vorming van een nationaal, centraal aangestuurde Computer Security Incident Response Team (CSIRT); en 2 de vorming van een nationale toezichthouder bij NIS2 voor alle Nederlandse entiteiten (bedrijven, organisaties etc.).

1. In 2024 wordt onder andere de notificatiedienst van het Digital Trust Center verder uitgebouwd. De notificatiedienst waarschuwt bedrijven over ernstige dreigingen. Daarnaast zal het netwerk van samenwerkingsverbanden van bedrijven kwantitatief en kwalitatief worden versterkt. Het doel is dat elk bedrijf in zijn omgeving een aanspreekpunt heeft voor informatie en advies over veilig digitaal ondernemen. Voor digitale diensten zoals clouddiensten en online-marktplaatsen wordt de informatievoorziening van het Computer Security Incident Response Team (CSIRT-DSP) in 2024 verder bestendigd.

CSIRT is een gespecialiseerd team van professionals die snel kunnen handelen bij een beveiligingsincident met computers of netwerk. CSIRT geeft, naast het nemen van maatregelen, advies bij incidenten en zorgt voor het opsporen en analyseren van dreigingen. CSIRT gaat de informatievoorziening voor onder andere clouddiensten en online-marktplaatsen verder vormgeven en zal kennis- en innovatie calls die uit de Kennis- en Innovatie Agenda voortvloeien voor zijn rekening nemen.

Vanaf 2024 zijn er extra middelen toegekend voor de ondersteunende taken van CSIRT bij de Europese NIS2- en CER-richtlijnen en de Netwerkkode Cybersecurity Elektricitessector. Het Digital Trust Center, het Nationaal Cybersecurity Center en het CSIRT-DSP gaan uiterlijk in 2026 verder in één organisatie die alle organisaties in Nederland gaat bedienen.

2. Met de implementatie van de richtlijn over beveiliging van netwerk- en informatiesystemen (NIS2) verhoogt het kabinet de digitale weerbaarheid van een aantal onder EZK vallende sectoren, waaronder de digitale infrastructuur en energie.

Entiteiten moeten beveiligingsmaatregelen treffen (zorgplicht) en krijgen een meldplicht van incidenten. De Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (RDI) houdt toezicht op de naleving hiervan en een Computer Security Incident Response Team (CSIRT) biedt ondersteuning aan onder de richtlijn vallende entiteiten.

In 2024 wordt het toezicht op deze richtlijn verder vormgegeven. Naar verwachting zal het toezicht eind 2024 van start gaan. De RDI draagt onder meer zorg voor de toelating tot het frequentiespectrum en ziet toe op het juiste gebruik daarvan. De voornaamste uitvoeringstaken zijn voorlichting in het kader van het antennebeleid, juridische procedures en een bijdrage voor werkzaamheden in het kader van vergunningvrije toepassingen.

De toezichtstaken hebben betrekking op onder meer toezicht op ondergrondse netten (WIBON), Metrologiewet, Waarborgwet, bevoegd aftappen en dataretentie, en de Cybersecuritywet voor netwerkbeveiliging en informatiebeveiliging (NIB-richtlijn). Ook voert RDI het toezicht uit op vertrouwensdiensten die onder de Europese eIDAS-Verordening vallen. Op 28 juni 2021 is de Europese Verordening Cyber Security Act (CSA) geïmplementeerd, waarvoor RDI de taken als nationale autoriteit uitvoert. Vanaf 2024 zijn er extra middelen toegekend voor het toezicht op de Europese NIS2- en CER-richtlijnen en de Netwerkkode Cybersecurity Elektriciteitssector.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen mogelijk profiteren van verhoogde nationale inzet op cybersecurity, inclusief kennisdeling en ondersteuning. Daarnaast kunnen gemeenten nationale campagnes benutten om de bewustwording onder hun eigen personeel en onder de burgers te verhogen.

Afronding van de Europese Cyber Resilience Act, met focus op cybersecurity gedurende de gehele productlevenscyclus, betekent voor gemeenten dat zij hun inkoopbeleid moeten herzien en zorgen dat ze voldoen aan de nieuwe eisen.

De oprichting van een nationale toezichthouder voor NIS2 betekent voor gemeenten dat zij zullen moeten voldoen aan nieuwe regelgeving en toezicht van de nationale toezichthouder. Gemeenten moeten anticiperen op stijgende uitgaven op het gebied van cybersecurity, in lijn met de verhoogde nationale budgetten.

EZK sorteert voor op een centrale CERT/CSIRT, een nationale organisatie die uiterlijk in 2026 alle Nederlandse organisaties gaat bedienen. Hiervoor maakt EZK tot € 20 miljoen per jaar vrij in 2028. Deze ontwikkeling valt samen met een grote investering in het NCSC vanuit JenV, namelijk een stijging van € 7 miljoen naar € 45 miljoen. Het is aannemelijk dat deze nieuwe nationale organisatie taken zal overnemen van sectorale CERTs. Dit heeft voor gemeenten veel implicaties als het gaat om hun informatiepositie en de reeds opgetuigde *incident response* structuur.

Voor gemeenten betekent dit concreet dat de IBD een verandering zou kunnen krijgen in hun taakstelling. Als het rijk dergelijke investeringen doet op dit thema, dan moeten gemeenten ook serieus rekening houden met stijgingen in de uitgaven.

7 Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Nationaal Programma Landelijk Gebied en Stikstof

Wat wil het kabinet?

De uitdagingen waar Nederland voor staat zijn urgent en complex. Het kabinet wil daarom werken aan duurzame landbouw en voedsel, waardevolle natuur, de kwaliteit van onze leefomgeving en brede welvaart in het landelijk gebied.

Om de benodigde transitie van de landbouw te stimuleren heeft het kabinet besloten om € 175 miljoen uit het Transitiefonds vrij te maken. Dat is eerder al aangekondigd na het beëindigen van de gesprekken over het landbouwakkoord. Met het beschikbaar maken van deze middelen borgt het kabinet dat de transitie niet stilvalt. Het gaat dan om:

- Steun voor bedrijfsopvolging door jonge boeren;
- Ontwikkeling en ondersteuning van een marktprogramma voor de biologische sector gelet op de benodigde impuls
- Een versnelling van de start van het aanvalsplan landschapselementen;
- Een investering in een implementatieprogramma doelsturing.

Als onderdeel van het Nationaal Programma Landelijk Gebied hebben provincies samen met alle betrokkenen gebiedsprogramma's gemaakt. In deze gebiedsprogramma's worden de doelen en plannen per gebied uitgewerkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten worden, afhankelijk van de aanpak per provincie, in bepaalde mate betrokken bij de uitwerking van gebiedsprogramma's. Essentieel hiervoor is dat gemeenten een vergoeding krijgen voor de uitvoeringskosten in 2024. Ook is er een vergoeding nodig voor de al eerder gemaakte uitvoeringskosten ter voorbereiding op de participatie in de gebiedsprogramma's.

Bevoorschotting

Wat wil het kabinet?

Voor 2024 reserveert het kabinet € 30,7 miljoen om provincies, gemeenten en waterschappen te vergoeden voor de te maken uitvoeringskosten in verband met de ontwikkeling en uitvoering van de provinciale gebiedsprogramma's. De provincies ontvangen het gehele bedrag en hebben een financiële regierol, passend bij de verantwoordelijkheid als gebiedsregisseur.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De gemeenten maken nu al uitvoeringskosten in verband met de ontwikkeling en uitvoering van de provinciale gebiedsprogramma's en zullen daarvoor bij de provincies moeten aankloppen. Naar alle waarschijnlijkheid zal het beschikbaar gestelde bedrag dat uiteindelijk naar gemeenten gaat niet voldoende zijn om de uitvoeringskosten te dekken.

Het is voor de gemeenten belangrijk dat er snel afspraken worden gemaakt over bevoorschotting, verdeling en verantwoording.

Glastuinbouw

Wat wil het kabinet?

Voor de glastuinbouw investeert het kabinet enerzijds meer dan € 600 miljoen in de energietransitie. Het geld gaat onder meer naar het programma De Kas als Energiebron en naar subsidies voor warmtenetten. Anderzijds leidt de Wet Fiscale Maatregelen Glastuinbouw tot aanzienlijke lastenverhogingen voor glastuinbouwondernemers die kunnen oplopen tot ongeveer € 700 miljoen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Door de maatregelen van het kabinet wordt de noodzaak voor ruimtelijke herstructurering van de glastuinbouwgebieden groter. Gemeenten zijn een belangrijke partij om dit proces te faciliteren met beleid en middelen.

Programma Nationale Parken

Wat wil het kabinet?

Om te komen tot robuuste natuur en landschapsgebieden (met een sterke onthaalfunctie) werkt het kabinet aan de versterking en educatie van Nationale Parken in Nederland. Daarvoor komt er aanvullend € 5 miljoen bovenop de al eerder beschikbaar gestelde € 1,3 miljoen. Het Programma Nationale Parken ondersteunt de transitie van het landelijk gebied en helpt om integrale afwegingen rondom biodiversiteitsherstel en brede welvaart in te bedden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De aanvullende € 5 miljoen vanuit het rijk versterkt de instandhouding van Nationale Parken. Betrokken gemeenten stellen via de algemene middelen cofinanciering beschikbaar voor Nationale Parken, die niet vanuit het rijk worden vergoed. Met de vaak knellende gemeentelijke begroting zijn deze aanvullende middelen zeer welkom. Ten minste als deze de structurele cofinanciering vanuit gemeenten verlaagt.

In de rijksbegroting staat dat het rijk en de provincies in het najaar van 2023 over de gezamenlijke financiering besluiten. Gelijktijdig loopt het proces voor partnerafspraken. Tijdens deze gesprekken werken wij aan duidelijke partnerafspraken met gemeenten op de lange termijn wat betreft de financiële instandhouding van Nationale Parken.

Dierziekten en zoönose

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil in 2024 werken aan de uitvoering van het zoönosebeleid. Het gaat dan om de preventie en detectie van dierziekten en zoönose. Uit de € 14,6 miljoen die gereserveerd is voor diergezondheid en dierenwelzijn wordt onder andere ingezet op verbeterde monitoring, detectie en antibioticabeleid. Ook wordt er ingezet op de ondersteuning van dierenartsen en een verbeterde uitvoering van beleid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zijn bij zoönosebeleid mede aan zet als het gaat om het stimuleren van vaccinatie, het vergroten van veiligheid op bedrijven en het nemen van maatregelen op gebied van ruimtelijke ordening (RO). Onder de uitvoering van het zoönosebeleid valt het intensiveringsplan preventie vogelgriep, early warning, monitoring en bewaking van andere dierziekten. Door de uitvoering van dit beleid kunnen maatregelen voor de RO beter worden uitgevoerd. Ook zorgt het ervoor dat de kaders voor de RO wat betreft dierziekten en zoönose duidelijker zijn. Zo kunnen gemeenten dit gemakkelijker meenemen in het opstellen van bijvoorbeeld hun omgevingsplan of als onderdeel van (lopende) gebiedsprocessen.

Biodiversiteit

Wat wil het kabinet?

Het kabinet geeft aan zich onverminderd in te willen spannen om internationale afspraken wat betreft biodiversiteitsherstel na te komen. Deze afspraken worden elke twee jaar besproken in het kader van de VN Biodiversiteitsverdrag. Het kabinet wil zich bij deze tweejaarlijkse bijeenkomsten blijven inspannen voor ambitieuze internationale afspraken. De bedoeling is dat deze doelen voor 2030 worden behaald. Het kabinet wil dit bereiken door afspraken te maken over het versterken van biodiversiteit samen met medeoverheden en het bedrijfsleven.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In 2024 wordt het Nationaal Biodiversiteit Strategisch Actieplan (NBSAP) gepresenteerd. Dit NBSAP bevat de doelen uit het Global Biodiversity Framework (GBF). Het NBSAP geeft een vertaling naar Nederlands beleid. We zitten in een vroegtijdig stadium aan tafel om ervoor te zorgen dat de verschillende stromen vanuit het kabinet gemeenten niet overbelasten op financieel en beleidsmatig gebied. Daarnaast is het van belang dat gemeenten de handvatten krijgen om zich te verhouden en positioneren tot de biodiversiteitsopgave en wat dat betekent voor hun gebied. Voor het NBSAP zijn in de Rijksbegroting nog geen financiële middelen opgenomen.

Natuur

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet in op een sterke natuur en gezonde leefomgeving, passend binnen de grenzen van de fysieke leefomgeving. Daarbij moet er genoeg ruimte zijn voor woningen, natuur, landbouw en bedrijvigheid. Hiervoor zijn vanuit het rijk verschillende stromen opgezet, waaronder:

1. Het bereiken van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) doelstellingen binnen de beschermde Natura 2000 gebieden;
2. Het verbeteren van de natuurkwaliteit buiten de beschermde Natura 2000 gebieden;
3. De transitie naar een natuur inclusieve samenleving inzetten.

Deze stromen vallen onder programma's zoals Programma Natuur, Agenda Natuurinclusief, Basiskwaliteit Natuur en het programma Groen in en om de stad (in samenwerking met andere ministeries).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Bij het rijk ligt een grote verantwoordelijkheid om zich te houden aan internationaal gemaakte afspraken. Voor veel afspraken ligt de deadline daarvoor al in 2030 of 2035. De gewenste bijdrage vanuit gemeenten is groot en noodzakelijk om de afspraken te behalen. Gemeentelijke opgaven rondom data en monitoring, financiën, kennis en capaciteit worden daarmee steeds zichtbaarder. Vanaf 2024 wordt voor zowel de Agenda Natuurinclusief (vaststellen Agenda 2.0 en Investeringsagenda), Programma Basiskwaliteit Natuur, Programma Natuur (fase 2) en het Programma Groen in en om de stad de basis voor gemeenten versterkt.

Daarom werkt de VNG aan het tijdig betrekken van gemeenten bij deze programma's. Voor gemeenten is het van belang om zich te verdiepen in de natuur en biodiversiteit in hun gebied. En dit een plek te geven in omgevingsvisies en -plannen.

Stikstof en beëindigingsregelingen veehouderijen

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet met prioriteit in op het verminderen van stikstofuitstoot om de natuur te beschermen en te herstellen. De stikstofproblematiek heeft gevolgen voor het wel of niet doorgaan van projecten zoals woningbouw. Het kabinet ziet het risico dat Nederland door de stikstofproblematiek 'op slot' gaat. Om stikstofuitstoot te verminderen werkt het kabinet aan bronmaatregelen en meerdere beëindigingsregelingen voor veehouderijen.

Bij het bronmaatregelenpakket meldt het kabinet vertraging en tegenvallende resultaten. Het kabinet wil bijsturing en intensivering van deze maatregelen. De Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv) en de Lbv-plus (voor 'piekbelasters') staan momenteel open. Het kabinet

geeft aan dat 2024 het jaar van de uitvoering van deze beëindigingsregelingen wordt. Daarnaast werkt het kabinet aan de beëindigingsregeling Maatregel Gerichte Aankoop (2e tranche). Deze regeling moet later dit jaar nog gemeld worden bij de Europese Commissie. Daarnaast rondt het kabinet eind 2023 een haalbaarheidsstudie naar alternatieven voor de kritische depositiewaarde (KDW) af. En wil het kabinet PAS-melders zo snel mogelijk legaliseren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zijn gebaat bij snelle reductie van de stikstofdepositie op kwetsbare natuurgebieden. Hiermee kan de natuur zich herstellen en komt er ruimte in vergunningverlening voor de grote maatschappelijke opgaven. Denk aan de woningbouwopgave, de energietransitie en investeringen in infrastructuur.

Gemeenten hebben een belangrijke rol in de voorbereiding, uitvoering en handhaving van de beëindigingsregelingen voor veehouderijen (Lbv-plus, Lbv, MGA). Het gaat dan bijvoorbeeld om een bestemmingplanwijziging of een aanpassing of intrekking van vergunningen. Het is cruciaal dat gemeenten tijdig het gesprek aangaan met veehouders die interesse hebben om deel te nemen aan de beëindigingsregelingen.

8 Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Koopkrachtmaatregelen

Wat wil het kabinet?

Het demissionaire kabinet treft koopkrachtmaatregelen van € 2 miljard met speciale aandacht voor de lagere inkomens. Bij de aanpak voor armoede heeft het kabinet specifiek aandacht voor kinderen.

- Het kindgebonden budget gaat omhoog met maximaal € 750 voor het eerste kind, met maximaal € 883 voor het tweede en volgende kind en met € 400 voor kinderen tussen 12 en 17 jaar.
- Vanaf 2025 past het kabinet het toeslagpartnerbegrip aan. Hierdoor worden bijvoorbeeld grootouders die bij hun kind gaan wonen ivm mantelzorg niet meer gekort op hun toeslagen.
- Verder stijgen de uitkeringen volledig mee met het minimumloon, doordat de dubbele algemene heffingskorting in de bijstand in 2024 niet wordt afgebouwd.
- En ook komend jaar is er een gratis schoolontbijt op scholen met veel kinderen uit financieel kwetsbare huishoudens. Hiervoor komt € 165 miljoen vrij.
- De huurtoeslag gaat omhoog met maximaal € 416 en de arbeidskorting wordt verhoogd.
- Mensen die hun energierekening niet kunnen betalen, kunnen tot en met maart 2024 een beroep doen op het Tijdelijk Noodfonds Energie. Het kabinet heeft extra middelen (maximaal € 60 miljoen) gereserveerd om een bijdrage te doen aan het noodfonds.
- Verder wordt de verlaging van de jonggehandicaptenkorting geschrapt.
- Voor 2024 wordt in totaal € 50 miljoen via het Gemeentefonds aan gemeenten beschikbaar gesteld, zodat gemeenten kunnen inzetten op bijzondere bijstand en vroegsignalering van geldzorgen. Tevens blijft kabinet inzetten op financiële educatie in het onderwijs.
- Tegelijkertijd worden diverse kosten levensonderhoud duurder. De zorgverzekering wordt duurder. De incidentele verhoging van de zorgtoeslag vervalt in 2024. De maximale zorgtoeslag gaat daardoor volgend jaar omlaag. Het prijsplafond voor stroom en gas verdwijnt volgend jaar. De belasting op gas gaat omhoog en voor een huishouden met gemiddeld verbruik gaat hiermee de energierekening omhoog.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG vindt het van groot belang dat de bestaanszekerheid structureel geborgd wordt. Bestaansonzekerheid en financiële problemen liggen vaak aan de basis van meer en ernstige problemen. De Commissie Sociaal Minimum is in juni met adviezen gekomen en zal een tweede deel uitbrengen op 28 september. De Commissie Sociaal Minimum heeft alleen voor reparatie al gepleit voor een investering van € 6 miljard. De € 2 miljard voor koopkrachtreparatie is dus een stap in de goede richting maar voor structureel borgen van bestaanszekerheid op de lange termijn is er veel meer nodig.

In 2024 komt er geen nieuwe eenmalige energietoeslag. Gemeenten kunnen inwoners wel wijzen op en helpen met het Tijdelijk Noodfonds Energie als vangnet. Er zal een beroep gedaan worden op de maatwerkvoorzieningen en aanvullende inkomensondersteuning van gemeenten.

Voor 2024 wordt in totaal € 50 miljoen via het Gemeentefonds aan gemeenten beschikbaar gesteld, zodat gemeenten kunnen inzetten op bijzondere bijstand en vroegsignalering van geldzorgen. Wij hebben altijd gepleit voor middelen voor vroegsignalering aangezien het een wettelijke taak is van gemeenten. Een persoonlijke benadering is het meest effectief om mensen te bereiken. Dat kost capaciteit en middelen. Tegelijkertijd overschrijden de uitgaven van gemeenten aan bijzondere bijstand en ander minimeleid het beschikbare budget al jaren. De € 50 miljoen is eerder een reparatie dan 'extra' budget.

Aanpak problematische schulden

Wat wil het kabinet?

Vanwege substantiële maatschappelijke gevolgen van problematische schulden en hoe hier in Nederland mee wordt omgegaan, is het kabinet in 2022 gestart met aanpak geldzorgen, armoede en schulden. In aanvulling op dit programma start het kabinet een interbestuurlijk onderzoek met als doel om inzicht te krijgen in welke schulden en betalingsverplichtingen maatschappelijke waarde hebben, problematische schulden te voorkomen en sneller te signaleren en op te lossen.

Er is daarnaast aandacht voor het niet-gebruik van regelingen: inzet op proactieve dienstverlening.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De aanpak van problematische schulden is ook voor gemeenten een belangrijk onderwerp in het kader van het bevorderen van bestaanszekerheid.

Structurele oplossing voor alleenverdienende huishoudens

Wat wil het kabinet?

Het kabinet heeft op Prinsjesdag haar structurele en tussentijdse oplossing gepresenteerd voor de groep alleenverdienende huishoudens. De eenverdienersproblematiek speelt al geruime tijd en is in 2016 aangekaart door de Nationale Ombudsman. Door een onbedoelde en complexe samenloop van fiscaliteit, toeslagen en sociale zekerheid is er een groep alleenverdienende huishoudens die een lager besteedbaar inkomen heeft dan een paar in de bijstand.

De afgelopen maanden is samen met de VNG, Divosa, UWV, Dienst Toeslagen en de Belastingdienst intensief gezocht naar mogelijke oplossingen. De uitkomst hiervan is dat het kabinet zich committeert aan een structurele oplossing via de fiscaliteit. Omdat met deze structurele oplossing een beroep wordt gedaan op de reeds overbevroegde IV-capaciteit van de Belastingdienst is deze oplossing niet op korte termijn maakbaar. Een uitvoeringstoets van de Belastingdienst moet uitwijzen of de beoogde invoering per 2028 mogelijk is.

Het kabinet vindt het belangrijk om ook op korte termijn een oplossing te bieden. Daarom heeft het kabinet met gemeenten en de betrokken uitvoerders de mogelijkheid onderzocht om met een overbruggingsregeling de betreffende huishoudens in de jaren 2024-2027 tegemoet te komen. Een overbruggingsregeling bleek niet op korte termijn uitvoerbaar voor UWV of Dienst Toeslagen. Daarop hebben we aangegeven dat gemeenten uitvoering kunnen geven aan een tijdelijke oplossing mits aan een aantal belangrijke randvoorwaarden wordt voldaan. Ook dient een uitvoeringstoets door de ons een positief beeld te geven van de uitvoerbaarheid. Dat laatste is van belang omdat ook de gemeentelijke uitvoering onder druk staat.

Het kabinet heeft toegezegd te zullen voldoen aan de gestelde randvoorwaarden om te komen tot een uitvoerbare overbruggingsregeling. Deze zijn als volgt:

- Het kabinet voert per 2028 een fundamentele oplossing in;
- De tijdelijke overbruggingsregeling wordt uitvoerbaar ontworpen, onder meer door te werken met forfaitaire bedragen. Gemeenten worden actief betrokken bij de uitwerking van de tijdelijke overbruggingsregeling en worden in staat gesteld een uitvoeringstoets uit te brengen;
- Het rijk stelt een zo accuraat mogelijke lijst met huishoudens op en regelt een grondslag voor de benodigde gegevensdeling en -verwerking. Het rijk stelt zich op als eigenaar van deze lijst;
- Het rijk biedt gemeenten financiering voor de uitvoering van de tijdelijke overbruggingsregeling en de motie-Warmerdam c.s. Naar aanleiding van de motie gaat de overheid actief op zoek naar betreffende huishoudens om hen te wijzen op financiële ondersteuning in 2023 vanuit de individuele bijzondere bijstand;
- De ministeries van SZW en Financiën zetten met de VNG en uitvoerders (Belastingdienst, Inlichtingenbureau en UWV) een projectgroep op om bovengenoemde lijst zo accuraat mogelijk te maken voor de uitvoering van de tijdelijke regeling en de motie-Warmerdam c.s.

Voor de tussentijdse regeling voor de periode 2024-2027 is een wetswijziging nodig. Het kabinet reserveert voor deze tijdelijke regeling een bedrag van € 89 miljoen. Hierbij is ook rekening gehouden

met uitvoeringskosten. De tegemoetkoming die de huishoudens zullen ontvangen, telt niet mee bij het verzamelinkomen en heeft dus geen gevolgen voor de hoogte van te ontvangen toeslagen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Wij hebben altijd gepleit voor een structurele oplossing voor deze inwoners. We zijn positief dat het demissionaire kabinet deze structurele oplossing voor de eenverdienersproblematiek gaat uitwerken. Daarnaast pakken gemeenten ook hun verantwoordelijkheid.

Helaas is de structurele oplossing in de fiscaliteit niet op korte termijn maakbaar. In de tussentijd moet ook de bestaanszekerheid van deze groep inwoners worden geborgd. Met de structurele oplossing in het vooruitzicht, hebben wij aangegeven bij te kunnen dragen aan een tussentijdse oplossing onder de door ons gestelde randvoorwaarden en een uitvoeringstoets. In een Bestuurlijk Overleg VNG-SZW op 12 september 2023 hebben wij de randvoorwaarden benadrukt en demissionair minister Schouten heeft aangegeven dat het kabinet zich daaraan committeert om tot een uitvoerbare regeling te komen.

De komende maanden wordt de regelgeving voor de overbruggingsoplossing en de structurele oplossing samen met gemeenten en de betrokken uitvoerders nader uitgewerkt. De tussentijdse oplossing vraagt om een wijziging van de Participatiewet. De voorbereiding daarvan is inmiddels gestart. Wij zullen gemeenten nadrukkelijk betrekken bij de uitwerking van de regeling.

Gemeenten kunnen huishoudens die geraakt worden door de problematiek en zich melden nu ondersteunen via de individuele bijzondere bijstand. Gemeenten zijn over de mogelijkheden geïnformeerd met het SZW Gemeentenieuws van 19 april 2023. De gemeentelijke uitvoeringspraktijk staat echter onder druk. De afgelopen jaren is de gemeente overvraagd voor incidentele maatregelen en crises. Daarnaast vraagt de huidige ondersteuning via de bijzondere bijstand veel kennis, expertise en capaciteit van gemeenten, die niet altijd voorhanden is. Momenteel werkt Stimulansz in opdracht van het ministerie van SZW aan een handreiking voor gemeenten om hen hierbij te ondersteunen. Deze handreiking komt waarschijnlijk in oktober beschikbaar voor gemeenten. Daarnaast organiseert het LOSR in september een webinar voor sociaal raadslieden om hen te informeren over de ondersteuning voor huishoudens.

Een aantal gemeenten is actief aan de slag en benadert de betreffende huishoudens zelf, al dan niet met behulp van de inzet van sociaal raadslieden. Bij die gemeenten is zichtbaar dat een juiste ondersteuning veel tijdsinzet en inhoudelijke kennis van de verschillende domeinen vraagt. Andere gemeenten reageren vooral wanneer huishoudens zich melden bij de gemeente.

Op 6 juli 2023 is de motie-Warmerdam c.s. aangenomen in de Tweede Kamer. Deze motie roept het kabinet op om zich samen met gemeenten en sociaal raadslieden maximaal in te zetten om huishoudens actief te benaderen door deze groep een brief te sturen waarbij ze geattendeerd worden op hun mogelijke recht op individuele bijzondere bijstand. Het kabinet voert deze motie stapsgewijs uit. Gemeenten die nu al huishoudens actief willen benaderen zullen daarbij worden ondersteund, onder meer via de genoemde handreiking waaraan nu wordt gewerkt. Daarnaast kijkt het ministerie van SZW met het Inlichtingenbureau en UWV of deze gemeenten gericht ondersteund kunnen worden, bijvoorbeeld door aanvullende informatie te verstrekken om zo huishoudens in beeld te krijgen en actief te kunnen benaderen.

Parallel wordt aan VNG en UWV gevraagd een uitvoeringstoets te doen om in kaart te brengen wat nodig is om huishoudens op grotere schaal actief te benaderen. Dit geeft gemeenten en UWV de ruimte om de organisaties voor te bereiden op gerichte proactieve communicatie en een grotere toestroom aan aanvragen. Wanneer gemeenten hier klaar voor zijn, kunnen huishoudens op grotere schaal geattendeerd worden. Deze aanpak vereist wel een accurate lijst met betreffende huishoudens.

Participatiewet in balans

Wat wil het kabinet?

Het kabinet is begonnen met het programma Participatiewet in Balans om de balans te herstellen tussen vertrouwen, verplichtingen, ondersteuning en de menselijke maat in de uitvoering van de Participatiewet. Via drie sporen, in nauwe samenwerking met gemeenten en andere belanghebbenden, werd beoogd:

- Op korte termijn ruimte te creëren voor mensen binnen de huidige wet;
- Te werken aan een alomvattende herziening van de wet op de lange termijn;
- De professionaliteit van de uitvoerende professional te versterken.

In het najaar beraadt het kabinet zich over de voortzetting van de verschillende sporen van het programma Participatiewet in Balans.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit ruimte om de menselijke maat toe te passen en te werken vanuit vertrouwen richting de inwoners. Hierdoor kunnen gemeenten de balans tussen vertrouwen, verplichtingen, ondersteuning, en de menselijke maat terugkrijgen. Gemeenten zijn voorstander van vereenvoudiging op het inkomensdomein, omdat deze benadering ervoor zorgt dat inwoners niet aan de zijlijn blijven staan en passende ondersteuning krijgen op weg naar werk en deelname aan de maatschappij. Gemeenten benadrukken de behoefte aan een goed afgestemde Participatiewet die naadloos integreert met andere relevante wetten binnen het socialezekerheidsstelsel.

Programma vereenvoudiging inkomensondersteuning

Wat wil het kabinet?

In de Miljoenennota staat het kabinet stil bij de complexiteit van het stelsel van de sociale zekerheid. Inwoners zien door de bomen het bos niet meer, en dat heeft impact op bestaanszekerheid. Het versterken van de bestaanszekerheid vereist een samenhangende aanpak. Het ministerie van SZW start daarom het programma 'Vereenvoudiging Inkomensondersteuning voor Mensen' (VIM). Het ministerie van SZW doet dit programma samen met de Ministeries van Financiën, VWS, OCW en BZK, de betrokken publieke dienstverleners zoals UWV, Toeslagen, Belastingdienst, SVB en DUO, gemeenten en de mensen voor wie de inkomensondersteuning is bedoeld. Het doel is om vanuit het perspectief van mensen scenario's te ontwikkelen voor een eenvoudigere inkomensondersteuning voor de toekomst. Daarnaast gaat het programma werken aan oplossingen voor domeinoverstijgende knelpunten waar mensen nu tegenaan lopen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten dringen al tijden aan op het aanpakken van knelpunten rondom inkomensondersteuning. Met dit programma wordt er een start gemaakt om de inkomensproblematiek aan te pakken vanuit het perspectief van de inwoner en ook vanuit gemeenten. Binnen dit programma hopen wij de problematiek rondom toeslagen, inkomensverrekeningen etc. binnen de wetten op te lossen, zodat bestaanszekerheid beter geborgd wordt.

Werkagenda Voor een Inclusieve Arbeidsmarkt (VIA)

Wat wil het kabinet?

In 2023 is de werkagenda Voor een Inclusieve Arbeidsmarkt (VIA) uitgebreid met het plan van aanpak Statushouders aan het werk. Dit plan omvat een intensivering van maatregelen om de toeleiding van statushouders naar werk te verbeteren. Met dit plan van aanpak wordt ingezet op het verbeteren van arbeidsmarktkansen en arbeidsparticipatie van statushouders. Met middelen uit de envelop Arbeidsmarkt, Armoede en Schulden van het coalitieakkoord wordt tot en met 2026 de toeleiding naar werk voor statushouders gefaciliteerd. Dit gebeurt via startbanen, ondersteuning voor werkgevers en regionale verbinders in arbeidsmarktregio's en doelgroep-specifieke ondersteuning. Het plan van aanpak Statushouders aan het werk is een aanvulling op de werkagenda VIA, een samenwerking tussen rijk, gemeenten, sociale partners en maatschappelijke organisaties die streeft gelijkwaardige kansen op de arbeidsmarkt voor mensen met een migratieachtergrond.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Door de intensivering van de werkagenda en de beschikbare middelen voor het plan van aanpak Statushouders aan het werk is het voor gemeenten mogelijk om nog meer in te zetten op het ondersteunen van statushouders naar werk of participatie. Gemeenten kunnen hun best practices meer delen, zodat er geen nieuwe initiatieven opgezet hoeven te worden en gemeenten vanuit hun kracht werken. Binnen de werkagenda VIA is er ook speciale aandacht voor de aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie. Gemeenten zijn blij met deze aandacht. Zo kunnen ze een gezamenlijke aanpak uitwerken die werkbaar en uitvoerbaar is voor de gemeentelijke praktijk die zich richt op de bemiddeling van mensen met een migratieachtergrond uit de bijstand.

Beschut werk en Sociaal ontwikkelbedrijven

Wat wil het kabinet?

Gemeenten en sociaal ontwikkelbedrijven spelen een belangrijke rol in het begeleiden en mee laten doen van mensen met een arbeidsbeperking. Het kabinet werkt met sociaal ontwikkelbedrijven, sociale partners en gemeenten aan een toekomstbestendige inrichting van de infrastructuur van sociaal ontwikkelbedrijven. Hiervoor worden toekomstperspectieven uitgewerkt, die naar verwachting in het najaar van 2023 aan de Tweede Kamer worden gepresenteerd. Ook wordt met gemeenten gewerkt aan een meer divers aanbod van beschutte werkplekken, wordt ingezet op een versimpeling van het (UWV) proces rondom beschut werk en wordt gewerkt aan een andere verdeling van de beschutte werkplekken en financiële middelen per 2025.

Per 2024 worden structureel extra middelen beschikbaar gesteld voor de financiering van beschut werk. In 2024 gaat het om een extra investering van € 23,1 miljoen, oplopend naar € 64,7 miljoen in de structurele situatie. Door deze extra middelen ontvangen gemeenten structureel een aanvullend bedrag van € 2.157 per beschutte werkplek. Het kabinet wil hiermee beschut werk stimuleren en gemeenten stimuleren om de achterstanden op de doelstelling in te lopen.

Daarnaast heeft het kabinet voor 2024 € 63,9 miljoen op de SZW-begroting gereserveerd om gemeenten tegemoet te komen in de financiële uitdagingen die zij ervaren rondom de infrastructuur van sociaal ontwikkelbedrijven.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen deze middelen zien als erkenning voor de forse kosten ('financiële uitdagingen') die gemoeid zijn met het realiseren van beschutte werkplekken en de financiële positie van de sociaal ontwikkelbedrijven. Door na jaren extra middelen beschikbaar te stellen voor beschut werk, worden gemeenten in deze opgave tegemoetgekomen. Tegelijkertijd hebben meerdere onderzoeken laten zien dat de daadwerkelijke kosten hoger liggen en de verwachting is dat de kosten ook nog verder oplopen, bijvoorbeeld als een akkoord wordt bereikt rond de twee Cao's die in de sector van toepassing zijn. Zuiver financieel gezien blijft het voor veel gemeenten onaantrekkelijk om beschutte werkplekken te realiseren en om de doelstelling dus te behalen.

Regionale Mobiliteitsteams (RMT's)

Wat wil het kabinet?

Tijdens de coronacrisis is een publiek-private samenwerking opgezet om aanvullende arbeidsmarktdiensten te verlenen. Dit werd gerealiseerd door de oprichting van Regionale Mobiliteitsteams (RMT's) in alle 35 arbeidsmarktregio's. Echter, zoals vermeld in de Voorjaarsnota, zijn er aangekondigde bezuinigingen op de RMT's en is er vanaf 2024 geen budget meer voor toegewezen. Het kabinet heeft plannen om de hervorming van de regionale arbeidsmarktinfrastructuur verder uit te werken met daarbij oog voor uitvoering en uitvoerbaarheid. Verder benadrukt het kabinet dat de RMT's in 2023 en 2024 zullen blijven bestaan om de periode tot een eventuele nieuwe arbeidsmarktinfrastructuur te overbruggen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit onzekerheid. Deze succesvolle manier van samenwerken met UWV, sociale partners en het onderwijs kan na 2024 pas doorgezet worden na toekenning van de

gereserveerde middelen van de algemene post. Dat vraagt dus eerst een nadere uitwerking en politieke besluitvorming.

Onderwijsroute Inburgering

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil een tijdelijke voortzetting van de onderwijsroute van 2026 tot en met 2029. De onderwijsroute is vooral gericht op (jonge) statushouders die in Nederland een inburgeringsplicht hebben en is bedoeld ter voorbereiding op een mbo-, hbo- of academische opleiding. De onderwijsroute is in deze jaren vastgesteld op een prijs van € 17 duizend per inburgeraar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het kabinet geeft hiermee langdurig zekerheid voor deze leerroute, meebewegend met het aantal dat instroomt. Dat is ook de wens van gemeenten. Het biedt de kans om de (jonge) inburgeraars hierin te kunnen blijven ondersteunen, en om samen met onderwijsinstellingen de komende jaren ervaring op te doen met de onderwijsroute en voldoende kwalitatief aanbod te realiseren. Toch blijft in het geheel een uitvoerbare en betaalbare inburgeringswet nog aandacht vragen.

Actieprogramma seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld

Wat wil het kabinet?

Het kabinet heeft een actieprogramma gelanceerd tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Dit programma beoogt door middel van diverse maatregelen een cultuurverandering te realiseren. Daarnaast wordt de regeringscommissaris voor seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld ingezet om het maatschappelijke gesprek op gang te houden en het kabinet te adviseren over de totstandkoming en uitvoering van het actieprogramma. In het kader van dit actieprogramma werkt SZW in 2024 onder meer aan wet- en regelgeving over het verplichten van een klachtenprocedure en een gedragscode voor werkgevers.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De acties van SZW in het kader van het actieprogramma raken gemeenten indirect. De maatregelen van dit ministerie kunnen bijdragen aan een groter beroep op door gemeenten gefinancierde voorzieningen, zoals hulpverlening en de centra voor seksueel geweld (CSG).

De wijzigende wetgeving raakt gemeenten ook in hun rol als werkgever. De VNG blijft aangehaakt bij overleggen met betrekking tot deze nieuwe wetgeving, met name in de SER.

Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (commissie Roemer)

Wat wil het kabinet?

Het kabinet is voornemens de uitvoering voort te zetten van de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (commissie-Roemer). Er wordt actie ondernomen om misstanden met arbeidsmigranten aan te pakken, onder andere via betere regulering van de uitzendsector. Daarnaast is er aandacht voor de problematiek over de landgrenzen heen, bijvoorbeeld als arbeidsmigranten in Nederland werken en in het buitenland wonen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De koers om de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten op te volgen blijft gehandhaafd. Gemeenten spelen een belangrijke rol in het realiseren van deze aanbevelingen. Zo kunnen ze verder aan de slag met het realiseren van meer kwalitatief goede huisvesting van arbeidsmigranten en aandacht voor zorg en welzijn, informatievoorziening, registratie en naleving bij huisvesters.

Informatiebeveiliging en privacy

Wat wil het kabinet?

Het verbeteren van informatiebeveiliging en privacy heeft de aandacht bij het UWV en de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en de AVG zijn belangrijke wettelijke kaders voor informatiebeveiliging en privacy (IB&P).

Om (persoons)gegevens veilig te houden, werken UWV en SVB continu aan het op orde brengen en houden van de informatiebeveiliging en gegevensbescherming. UWV heeft het afgelopen jaar bijvoorbeeld maatregelen getroffen om de IB&P risico's van Sonar op te lossen en om andere risico's te verkleinen. Als gevolg van de omvang en complexiteit van het ICT-landschap is UWV voornemens ook de komende jaren nog een forse inspanning te leveren om volledig invulling te geven aan de BIO en AVG. De SVB is bezig met het meerjarig programma Digitale Veiligheid SVB. Hierbij neemt de SVB verdere stappen in zonerings- en segmentering van het SVB-netwerk en in een gecontroleerde toegang hiertoe.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De BIO wordt wettelijk verankerd in de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen (Wbni). Gemeenten moeten ervoor zorgen dat zij voldoen aan de BIO en AVG, wat kan leiden tot een revisie van hun huidige systemen en beleid. Dit kan betekenen dat er bij gemeenten investeringen nodig zijn in zowel technologie als expertise om ervoor te zorgen dat de ICT-infrastructuur voldoet aan de BIO/NIS2 en AVG-normen voor informatiebeveiliging.

Maatschappelijke effecten van ondermijning

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet in op het bieden van een alternatief aan jongeren voor criminaliteit met het doel ondermijning tegen te gaan.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit dat zij mogelijk moeten intensiveren in de ontwikkeling van programma's die gericht zijn op het bieden van alternatieven voor jongeren om hen weg te houden van het criminele pad. Er kan een verhoogde vraag zijn naar jeugd- en jongerenwerkers, toezicht en handhaving om deze initiatieven te begeleiden en uit te voeren en hierdoor ook een grotere vraag naar financiële middelen om deze programma's te ondersteunen.

Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid

Wat wil het kabinet?

De Ministeries van BZK, SZW en OCW hebben voor de jaren 2023 tot en met 2025 een interdepartementale specifieke uitkering (SPUK) ontwikkeld voor de 20 focusgebieden van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Hiermee worden de focusgebieden in staat gesteld om integrale activiteiten over meerdere beleidsdoelstellingen heen te formuleren en blijven de verantwoordingslasten voor gemeenten beperkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Deze SPUK bevat onder andere een investering in de preventie van armoede en schulden (€ 20 miljoen in totaal voor 2023 tot en met 2025) en een investering in de re-integratiedienstverlening aan inwoners van de 20 focusgebieden. Dit betreft € 11 miljoen in 2024, oplopend tot € 13 miljoen in 2028 (voor de investering voor de jaren 2026 tot en met 2028 wordt op een later moment de financieringsvorm bepaald). Doelstelling is om hiermee meer inwoners van deze 20 gebieden, waarin relatief veel bijstandsgerechtigden wonen, duurzaam aan het werk te helpen bij reguliere werkgevers of bij sociaal ontwikkelbedrijven.

Arbeidsmarkt(krapte) en tekorten

Wat wil het kabinet?

De situatie op de arbeidsmarkt heeft de volle aandacht van het rijk. Het kabinet is zich goed bewust van de urgentie van de problematiek; van tekort bij de leerkrachten, kinderopvang tot bedrijfsartsen. In de plannen van het kabinet worden verschillende aanpakken geschetst.

Het kabinet benadrukt dat de krappe arbeidsmarkt uitdagingen met zich meebrengt, maar ook kansen biedt om te investeren in mensen en het gesprek te voeren over maatschappelijk waardevol werk. Ook beseft het kabinet dat de personeelskrapte – met opgave in wonen, klimaat, energietransitie, zorg etc. – een brede en gecoördineerde aanpak vergt. Dat is goed terug te zien in de kamerbrief van SZW afgelopen voorjaar over de arbeidsmarkt(krapte) en het gerichte actieplan Groene Banen.

Quick fixes van de problematiek zijn er niet en daarom zal er nog meer in de maatschappelijke opgaven gestuurd gaan worden op samenwerking en verhoging van de efficiency van maatregelen en proces. Er kan dan gedacht worden aan de inzet op flexpools. Ook voor 2024 heeft het kabinet € 42 miljoen beschikbaar gesteld voor medeoverheden om extra personeel in te huren of om regionale samenwerkingsverbanden op te zetten voor capaciteit en expertise voor woningbouw- en herstructureringsprojecten en het opstellen van regionale/lokale integrale woonzorgvisies.

Wat betreft het generieke arbeidsmarktbeleid zien wij dat het kabinet het onverminderd van belang vindt om te werken aan kansgelijkheid en bestaanszekerheid voor iedereen. Met het arbeidsmarktpakket wil het kabinet die zekerheid van werkenden vergroten. Dat doet het kabinet door het stimuleren van duurzame arbeidsrelaties en het remmen van de flexibilisering. Daarmee sluit het kabinet aan bij de adviezen van onder andere de SER en de commissie-Borstlap. Ook wil het kabinet verder investeren in initiatieven rondom leven-lang-ontwikkelen. Het rijk onderzoekt de samenhang tussen instrumenten op het thema Leven Lang Ontwikkelen (LLO) en verwante instrumenten van andere thema's, zoals van werk naar werk, scholingsbudgetten en intersectorale mobiliteit.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten, in hun rol als werkgever, worden uiteraard ook geconfronteerd met de krapte op de arbeidsmarkt, en lang niet alleen op specialistische functies. De krapte is een structureel probleem en wordt versterkt door meer dan gemiddelde uitstroom van ervaren werknemers door pensionering. Het personeelstekort belemmert gemeenten het meest in het realiseren van de ambities in de sectoren ruimtelijke ordening, milieu, bouwen (en dus wonen), civiele techniek en automatisering/ICT. In algemene zin en langere termijn kan het de kwaliteit van dienstverlening/uitvoering ondergraven.

Het merendeel van de arbeidsmarktdossiers zijn niet controversieel verklaard. Dat is goed nieuws, want het betekent dat de afgesproken hervormingen op de arbeidsmarkt door kunnen gaan. Onderdeel van dit pakket is onder andere de balans tussen vast en flexibele contracten en de regulering van zzp.

Wij spreken de hoop uit dat het nieuwe kabinet bij de aanpak van de arbeidsmarktproblematiek vooral ook alert is op de uitvoerbaarheid van toekomstig beleid. Het is positief dat er nu een arbeidsmarktpakket ligt en er komende jaren wordt gewerkt aan de aanpak van krapte en de aanpak van schijnzelfstandigheid. Wij onderschrijven het belang van meer oog voor duurzame arbeidsrelaties. Ook wijzen we op de mogelijk ontwrichtende werking van zzp in organisaties, zowel wat betreft kosten als wat betreft de relatie met de collega's en evenwichtige verdeling van taken.

Met de andere decentrale overheidssectoren en de onderwijssectoren verenigd in de Stichting ZPW (Zelfstandige Publieke Werkgevers) oefent de VNG (als werkgever) invloed uit op de diverse (wetgevings)initiatieven. Zo is zeer recentelijk nog gereageerd op de internetconsultatie van het wetsvoorstel Wet verbetering zekerheid flexibele arbeidskrachten.

Met de propositie en de opzet van het VNG-brede programma Arbeidsmarkt(krapte) hebben wij de ambitie om komende jaren gemeenten te ondersteunen in passende inzichten, analyses en oplossingsrichtingen in het omgaan met de effecten van krapte. Zoals het kabinet zelf schetst; de

aanpak van krapte is geen quick fix. Van gemeenten zal het nog meer vragen om buiten de eigen gemeentegrenzen te opereren en ook op zoek te gaan naar andere manieren van organiseren van werk(processen).

Daarom heeft de VNG € 8 miljoen subsidie aangevraagd bij BZK voor het project Gemeentelijke stuur van de uitvoering. Dit project heeft betrekking op het toekomstbestendig maken van gemeentelijke dienstverlening door de aanpak van de arbeidsmarktproblematiek. Gemeenten kunnen meedoen aan pilots die vanuit het project een bijdrage kunnen ontvangen; driekwart van de middelen is daarvoor bestemd.

Verlofstelsel

Wat wil het kabinet?

In 2023 vindt een verkenning plaats van de vereenvoudigingsmogelijkheden in het verlofstelsel. De verkenning zit qua planning dicht op de periodieke evaluatie, die gepland is voor 2024. De verkenning vormt daarmee (op onderdelen) een goed startpunt voor de periodieke evaluatie. De focus van de periodieke evaluatie ligt op het onderzoeken van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het thema arbeid en zorg. En omvat dus naast het verlofstelsel ook de Wet flexibel werken. De Kamer is middels een brief geïnformeerd over de opzet van de periodieke rapportage.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het verlofstelsel is steeds complexer geworden. Voor medewerkers gelden er rechten via de wet en via de Cao. Wij vinden de verkenning en evaluatie positief. Met de andere decentrale overheidssectoren en onderwijssectoren verenigd in de Stichting ZPW (Zelfstandige Publieke Werkgevers) oefent de VNG (als werkgever) invloed uit op de diverse (wetgevings-)initiatieven.

Pensioen

Wat wil het kabinet?

Het kabinet verwijst in de Rijksbegroting 2024 voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid naar de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Op 1 juli 2023 is de Wet toekomst pensioenen in werking getreden. De komende jaren hebben sociale partners en pensioenuitvoerders de tijd om de pensioenregeling aan te passen aan de nieuwe regels. Door deze wijziging in het pensioenstelsel neemt het perspectief op een koopkrachtig pensioen toe, is het pensioenstelsel transparanter en sluit het beter aan bij ontwikkelingen in de maatschappij en de arbeidsmarkt. Het is van belang dat de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel zorgvuldig gebeurt. Daarom zal er een speciale regeringscommissaris het kabinet adviseren over de pensioentransitie vanuit het perspectief van uitvoerbaarheid.

Door de tijdelijke soepelere regels, vanwege de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, kunnen sinds 1 juli 2022 pensioenfondsen al pensioenen verhogen vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105%. Hiermee wordt een voorschot gegeven op het nieuwe pensioenstelsel. Pensioenfondsen die nu indexatie verlenen, moeten dit effect wel meewegen bij de overgang op het nieuwe pensioenstelsel.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Het ABP is het pensioenfonds waar de meeste werknemers in de gemeentelijke sector pensioen opbouwen. Hoe de pensioenregeling van ABP eruit ziet wordt bepaald door sociale partners in de Pensioenkamer, deze bestaat uit vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers binnen overheid en onderwijs. De VNG is lid van de Zelfstandige Publieke Werkgevers (ZPW). Een van de belangrijkste opgaven van de sociale partners in de Pensioenkamer is het vormgeven van een pensioenregeling die voldoet aan de regels van de Wtp. Zowel ABP als sociale partners werken er naartoe om per 1 januari 2027 over te kunnen stappen naar het nieuwe pensioenstelsel. Dit betekent dat sociale partner uiterlijk begin 2024 overeenstemming moeten bereiken over de ABP-pensioenregeling 2027.

Per 1 januari 2023 heeft ABP de pensioenen kunnen verhogen met 11,96%. Het percentage staat gelijk aan de kosten voor levensonderhoud in de referentieperiode van september 2021 tot september 2022. Dit was mogelijk met het oog op de versoepelde regels waarmee een voorschot wordt genomen op het nieuwe stelsel.

Niet iedereen in de gemeentelijke sector bouwt pensioen op bij ABP. Werknemers met een afstand tot de arbeidsmarkt waarvoor geen andere pensioenregeling van toepassing is bouwen pensioen op bij PWRI. De overstap naar het nieuwe pensioenstelsel is voor PWRI voorzien per 2025. Daarnaast is het pensioen voor wethouders geregeld in de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa). Momenteel wordt gekeken op welke wijze de Appa kan worden vormgegeven onder het nieuwe pensioenstelsel.

Verlenging maatregel vereenvoudigde claimbeoordeling 60+

Wat wil het kabinet?

Door de grote vraag naar sociaal medische beoordelingen en het tekort aan verzekeringsartsen moeten mensen te lang wachten op hun WIA-(her)beoordeling. Dit leidt tot onzekerheid over het recht op een uitkering en daarmee tot onzekerheid over het inkomen. Ook voor werkgevers betekent dit dat er te lang onduidelijkheid is over de financiële gevolgen van een mogelijke uitkering. Het kabinet wil met de verlenging van deze maatregel deze onzekerheid verminderen en komen tot structurele verbeteringen in het stelsel.

De Onafhankelijke Commissie Toekomst Arbeidsongeschiktheidsstelsel (Octas) werkt aan een probleemanalyse voor de lange termijn, met opties voor mogelijke herziening van het stelsel van ziekte en arbeidsongeschiktheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Deze maatregel houdt in dat mensen boven de 60 jaar die wachten op hun WIA-claimbeoordeling, tijdelijk worden beoordeeld door professionals anders dan de verzekeringsarts. Aangezien deze maatregel buitenwettelijk is, is het zo ontworpen dat het geen negatieve gevolgen mag hebben voor de werknemer. Dit betekent dat er tijdelijk meer en hogere WIA-uitkeringen (WGA 80-100) worden verstrekt.

Gezond en Veilig Werken nu en in de toekomst

Wat wil het kabinet?

Ook in 2024 is gezond en veilig werken een speerpunt. Mensen moeten zich veilig en zeker genoeg voelen over hun werk, nu en in de toekomst. Goed arbobeleid is cruciaal om dit doel te kunnen verwezenlijken. SZW is van plan te komen met een Arbovisie 2040 waarin de basis wordt gelegd voor gezonder en veiliger werken in Nederland. Op Europees niveau toont het kabinet ambitie door zich in te zetten om het doel van Vision Zero te halen. Hierbij wordt gestreefd naar het voorkomen van arbeidsongevallen en beroepsziekten én het bevorderen van fysieke en mentale gezondheid van werknemers. Als onderdeel daarvan wordt de intensieve aanpak van mentale klachten en burn-outklachten in 2024 gecontinueerd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG neemt namens de Zelfstandige Publieke Werkgevers (ZPW) actief deel aan de SER-commissie Arbovisie 2040 en heeft een inbreng op meerdere gremia voor sociale partners. Ook zijn wij aangehaakt bij de sociale dialoog met betrekking tot Europese wetgeving op dit gebied.

Banenaafspraak

Wat wil het kabinet?

Het kabinet schetst een nagenoeg ongewijzigd beleid rond de banenaafspraak en dat betekent dus ook dat banen door inkoop vooralsnog niet meegeteld mogen worden in de doelstelling om 25.000 banen bij de overheid te realiseren. In 2026 volgt een evaluatie van de Banenaafspraak.

Wat betekent dat voor gemeenten?

Overheidswerkgevers gezamenlijk halen minder makkelijk hun doelstelling waardoor de quotumregeling, of later de toeslag, van kracht zal blijven zijn. Gemeenten gezamenlijk halen wel hun doelstelling maar niet iedere individuele gemeente. Naar aanleiding van de evaluatie van de Wet Banenaafspraak in 2026 en de evaluatie van het Breed Offensief en de participatiewet in 2027 zal een

bijstelling volgen. Deze bijstelling kan effect hebben op gemeentelijk beleid ten aanzien van deze doelgroep en daarmee ook gemeenten in hun werkgeversrol raken.

Armoedebestrijding

Wat wil het kabinet?

Het kabinet treft ondanks zijn demissionaire status koopkrachtmaatregelen van € 2 miljard. Het kabinet heeft aandacht voor de ontwikkeling van de koopkracht van lagere inkomens. Het kabinet heeft bij de aanpak voor armoede specifiek aandacht voor kinderen.

Wat betekent dat voor gemeenten?

Gemeenten sluiten 2 cao's af voor mensen met een arbeidsbeperking, de Cao SW en de cao Aan de slag. Veel werknemers onder beide cao's zitten onder of net boven de grens van het bestaansminimum. Gemeenten kunnen preventief bijdragen aan het bestrijden van armoede wanneer het kabinet extra financiële middelen voor arbeidsvoorwaarden beschikbaar stelt aan gemeenten.

9 Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Hervormingsagenda jeugd

Wat wil het kabinet?

Het kabinet houdt vast aan de met gemeenten en sector afgesloten Hervormingsagenda Jeugd. Zo kan worden doorgewerkt aan het verbeteren van de hulp aan gezinnen en kinderen. Tevens heeft het kabinet de bijbehorende financiële afspraken in stand gehouden. Dit betekent dat de taakstelling van 2023 is bevroren in 2024 en 2025 en de extra bezuiniging van € 100 miljoen uit het coalitieakkoord voor 2024 ook is geschrapt. Het kabinet wil hiermee realiseren dat de diverse acties uit de Hervormingsagenda met volle kracht kunnen worden opgepakt. Belangrijke onderdelen zijn het verbeteren van de toegang, de afbouw van residentiële jeugdhulp, het inperken van de reikwijdte van de jeugdhulpplicht, het verbeteren van de kwaliteit van hulp en de specialistische jeugdhulp verplicht op regionale schaal volgens landelijke standaarden organiseren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Door dit besluit kunnen ook gemeenten met volle kracht aan de slag met de Hervormingsagenda Jeugd. Met name de afspraken over het versterken van de toegang, het organiseren van specialistische jeugdhulp op regionale schaal en de integrale lokale aanpak vanuit de pedagogische basis zijn belangrijke opdrachten voor gemeenten. Financieel betekent dit dat in 2024 (en 2025) het budget niet lager wordt. De taakstelling blijft € 374 miljoen. Pas vanaf 2026 staat de bezuiniging van € 1 miljard op de planning. Die wordt echter vooraf beoordeeld door een onafhankelijke deskundigencommissie. De commissie doet daarover in januari 2025 uitspraak. Hier vindt u meer informatie over de financiële afspraken en over de inhoudelijke agenda.

Jeugdbescherming

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil de werkdruk voor de jeugdbeschermingssector structureel verlagen door met gemeenten en de Gecertificeerde Instellingen (GI) afspraken te maken over een landelijk tarief.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Dit betekent voor gemeenten hogere uitgaven omdat zij de bekostiging voor de GI moeten verhogen naar het landelijk tarief. De dekking hiervan is voor gemeenten een belangrijk punt. Het kabinet heeft hiervoor bij de voorjaarsnota 2023 middelen vrijgemaakt. Deze middelen zitten in het totaalbudget van € 50 miljoen voor jeugdbescherming dat verdeeld gaat worden over drie doelen, te weten: werkdrukverlaging kwaliteitsverbetering en rechtsbescherming.

Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

Wat wil het kabinet?

VWS gaat in 2024 op verschillende manieren met de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling aan de slag. Zo wordt onder de noemer van een verbeterde aanpak van gender gerelateerd geweld ingezet op het voorkomen van geweld tegen vrouwen. Ook draagt dit departement in 2024 bij aan het Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en aan het programma Samen tegen mensenhandel. Verder voert VWS activiteiten uit in samenhang met de aanpak van huiselijk geweld. Tot slot werkt VWS in 2024 aan de doorontwikkeling van specifieke onderdelen om kindermishandeling te bestrijden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De begroting van VWS bevat dit jaar geen uitspraken over de rol van gemeenten bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De wijze waarop het ministerie op verschillende manieren met dit thema aan de slag gaat, maakt het voor gemeenten echter niet makkelijker om een coherente aanpak te voeren.

Houdbaarheid Wmo / Herinvoering inkomensafhankelijke eigen bijdrage Wmo per 2026

Wat wil het kabinet?

In de Voorjaarsnota 2023 heeft het kabinet besloten om het abonnementstarief in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 af te schaffen met ingang van 1 januari 2026. In plaats daarvan wordt een inkomensafhankelijke eigen bijdrage voor de WMO opnieuw geïntroduceerd. Deze geldt voor alle WMO-voorzieningen waarop op dit moment het abonnementstarief van toepassing is. Het wetsvoorstel wordt voorbereid in de jaren 2023 en 2024, en moet uiterlijk op 31 december 2025 worden gepubliceerd, zodat het op 1 januari 2026 van kracht kan worden. In het kader van het Integraal Zorgakkoord (IZA) heeft het rijk besloten gemeenten vanaf 2025 te "compenseren" voor de onverwacht hoge aanzuigende werking van het abonnementstarief in de Wmo 2015. Vanaf 2025 bedraagt deze compensatie € 110 miljoen.

Verschuiven maatschappelijke factoren hebben invloed op de WMO. Denk hierbij aan de vergrijzing, veranderingen op de arbeidsmarkt, het streven naar langer zelfstandig wonen en vooruitgang in de zorgtechnologie. Naast de inkomensafhankelijke bijdrage zijn er hoogstwaarschijnlijk meerdere maatregelen nodig om de WMO toekomstbestendig te houden. Daarom is er een houdbaarheidsonderzoek naar de WMO gestart. Het houdbaarheidsonderzoek heeft tot doel een volledig (rijk en gemeenten) en objectief beeld te schetsen van de nabij toekomst van de WMO onder ongewijzigd beleid. Tevens wordt in kaart gebracht welke keuzes we kunnen en uiteindelijk moeten maken om de WMO houdbaar te houden. Naar verwachting worden de beleidsopties in 2024 aangeboden aan het kabinet.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor 2024 zijn er geen compenserende maatregelen voor gemeenten. Het opnieuw in 2026 introduceren van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage betekent niet dat gemeenten meer inkomsten zullen genereren uit de eigen bijdragen of meer financiële ruimte krijgen door de lagere instroom en mogelijke uitstroom van cliënten. Nu het abonnementstarief per 2026 wordt afgeschaft zullen de kosten van de aanzuigende werking volgens VWS voor een belangrijk deel wegvallen. VWS wil daarom met ingang van 1 januari 2026 de volgende bedragen uit het gemeentefonds opnemen: € 165 miljoen (de geïndexeerde € 145 miljoen uit de cofinanciering van 2019) + € 60 miljoen (van de € 110 miljoen uit het IZA akkoord die structureel wordt toegevoegd) = € 225 miljoen per 2026. Gezien de twijfels over het beoogde effect in 2026 en erna, is afgesproken om de effecten hiervan te monitoren. Het is positief dat er onderzoek wordt gedaan naar de houdbaarheid van de Wmo.

Brede welvaart in relatie tot gezondheid

Wat wil het kabinet?

De Afdeling advisering van de Raad van State heeft in de miljoenennota 2023 geadviseerd een sociaaleconomische structuuranalyse te maken. In de Voorjaarsrapportage 2023 is dit advies herhaald. Ondanks dat het kabinet streeft naar het vergroten van brede welvaart in Nederland, schuift het beleidskeuzes door naar een volgend kabinet. Na een verdere ontwikkeling kan dit analyse-instrumentarium mogelijk als uitgangspunt dienen voor de behandeling van brede welvaart in de begrotingssystematiek op langere termijn.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Mooi dat er aandacht is voor brede welvaart en de wijze waarop thema's binnen brede welvaart met elkaar samenhangen. Gemeenten en VNG zijn al ver in hun denken hierover en adviseren een volgend kabinet graag.

De vraag is wat de consequenties zijn begrotingstechnisch van meer aandacht voor brede welvaart. Gaat er ook extra geïnvesteerd worden in brede welvaart, en zo ja, op welke manier en gaan gemeenten hier ook iets van merken?

Preventie

Wat wil het kabinet?

In relatie tot gezondheid en ondersteuning komt het woord "preventie" slechts eenmaal voor in de miljoenennota. Het kabinet benadrukt de cruciale rol van preventie bij het voorkomen van zorgkosten.

Wel verhoogt het kabinet in 2024 de belasting op frisdrank en de accijnzen op sigaretten en alcohol.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In de miljoenennota is er helaas nog steeds weinig aandacht voor het belang van preventie. Dit roept vragen op over de focus op Gezond en actief leven akkoord (GALA). Preventie omvat veel meer dan alleen het voorkomen van zorgkosten. Het is essentieel om de aandacht te verschuiven naar het vergroten van de kansen van inwoners op een gezond leven en daarmee het verkleinen van gezondheidsongelijkheden. We hopen dat een nieuw kabinet de noodzaak inziet om hier stevig in te investeren.

De beslissingen om de belasting op frisdrank en de accijnzen op sigaretten en alcohol te verhogen zijn afwegingen van het kabinet. Echter, voor gemeenten zou het interessanter zijn als er ook beleid wordt ontwikkeld over maatregelen die gezond eten toegankelijker maken en ongezond eten ontmoedigen.

E-health en digitalisering

Wat wil het kabinet?

Naast het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het programma Toekomstbestendige Arbeidsmarkt Zorg & welzijn (TAZ) stelt het kabinet verschillende subsidies en geldstromen beschikbaar voor digitalisering en gegevensuitwisseling in de zorg en E-health. Hierbij ligt de nadruk vooral op zorg.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten doen graag mee aan deze ontwikkelingen, zodat de vooruitgang hierop bijdraagt aan een bredere beweging. Hoewel de VNG betrokken is bij TAZ en IZA, zou er over het algemeen meer expliciete aandacht moeten zijn voor de rol van gemeenten en partners in het sociaal domein in deze ontwikkelingen.

Aanpak dakloosheid

Wat wil het kabinet?

Het kabinet heeft gekozen voor een langjarige intensivering van de aanpak van dakloosheid, waarbij het doel is om in 2030 dakloosheid uit te bannen. Naast het bedrag dat gemeenten al ontvingen voor dit doel is hiervoor € 65 miljoen vrijgemaakt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten onderschrijven de doelstelling van het kabinet en zetten zich daar graag voor in. De realiteit gebiedt te zeggen dat er belangrijke externe invloeden zijn die bepalen of de gezamenlijke missie om dakloosheid uit te bannen zal slagen. De opgave om extra woonruimte te creëren is bijvoorbeeld cruciaal, maar ook de economische ontwikkelingen zijn zeer bepalend. Net als de wil om de bestaanszekerheid van burgers te vergroten.

Gemeenten verwachten in elk geval zekerheid over de gekozen koers tot 2030, zodat zij ook langjarige verplichtingen kunnen aangaan. De toekenning van de extra middelen is op tot op heden echter nog steeds niet 100% zeker.

Beschermd Wonen en Beschermd Thuis

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil de transitie van Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis bevorderen. Daarvoor heeft zij begin 2023 het wetsvoorstel woonplaatsbeginsel naar de kamer gestuurd. De streefdatum voor de invoering van het wetsvoorstel is 1 januari 2025. Belangrijk om op te merken dat dit nog geen invloed heeft op de financiële middelen die de centrumgemeenten voor beschermd wonen krijgen in 2024.

Het kabinet wil echter de gebruikelijke volume-compensatie voor de integratie-uitkering Beschermd Wonen achterwege laten, wat neerkomt op een bedrag van € 45 miljoen. Deze beslissing is gemotiveerd door het argument van het Rijk dat er geen volumegroei is door de openstelling van de Wet langdurige zorg (Wlz).

Wat betekent dit voor gemeenten?

De invoering van een woonplaatsbeginsel voor beschermd wonen is gekoppeld aan invoering van de doordecentralisatie. Dit betekent dat gemeenten de middelen voor beschermd wonen ontvangen op grond van een nieuw objectief verdeelmodel. Gemeenten bereiden zich al geruime tijd voor op invoering vanaf 2025. Het kabinet roept gemeenten op deze voorbereidingen en transitie van beschermd wonen naar een beschermd thuis voort te zetten. Echter bemoeilijkt het kabinet dit doordat gemeenten in 2024 €45 miljoen mislopen voor Beschermd wonen en het bieden van ambulante ondersteuning thuis.

Zorg en ondersteuning voor mensen met ernstige psychische problematiek

Wat wil het kabinet?

Het kabinet streeft naar toekomstbestendige zorg en ondersteuning voor mensen met een ernstig psychische aandoening en een langdurige zorgbehoefte, zowel binnen de Wet langdurige zorg (Wlz) als de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De toegankelijkheid en betaalbaarheid van de Wlz staat onder druk. De uitgaven in de Wlz stijgen jaarlijks. Dit wordt mede veroorzaakt door de openstelling van de Wlz voor mensen met psychische problematiek. Voor gemeenten is de houdbaarheid van de Wmo een punt van zorg. Het kabinet erkent de noodzaak deze kwesties in samenhang te bekijken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het kabinet blijft inzetten op uitvoering van de bestuurlijke afspraken rondom de Wet langdurige zorg voor de geestelijke gezondheidszorg (Wlz Ggz), die in het voorjaar van 2023 is gemaakt. Gemeenten spelen een belangrijke rol in het realiseren van deze afspraken.

10 Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking

Nieuwe EU-mandaatsperiode

Wat wil het kabinet?

Het kabinet bereidt zich voor op een nieuwe mandaatsperiode in de Europese Unie: in 2024 treden een vernieuwd Europees Parlement en een nieuwe Europese Commissie aan. Nederland let daarbij vooral op de volgende drie thema's:

1. De Unie als geopolitieke speler;
2. Opwaartse sociale en economische convergentie, onder meer via de groene en digitale transitie;
3. Rechtsstatelijkheid en goed bestuur.

Het kabinet vraagt binnen deze drie thema's aandacht voor voldoende uitvoeringskracht bij de EU en lidstaten, om de ambitieuze doelen waar te maken. Het kabinet zal zich inzetten voor het opnemen van de Nederlandse beleidsprioriteiten in het werkprogramma van de Europese Commissie, het Europees Parlement en de strategische agenda van de Europese Raad.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Met een nieuwe mandaatsperiode in zicht, zullen de aankomende maanden een groot aantal Europese voorstellen worden behandeld. Dit heeft gevolgen voor gemeenten, omdat 75% van de uitvoering van deze wetgeving bij gemeenten terecht komt. Daarnaast kan het aantreden van een nieuwe Europese Commissie en Parlement ertoe leiden dat de prioriteiten binnen de EU gaan verschuiven, terwijl de implementatie van aangenomen wetgeving in Nederland doorgaat. VNG heeft afgesproken met het rijk om samen op te trekken bij de formulering en uitdragen van de Nederlandse beleidsprioriteiten.

Groene en digitale transitie

Wat wil het kabinet?

Het kabinet blijft in Brussel stevig inzetten op de groene en digitale transitie, en alle wetgevingsdossiers die daaraan raken. Met de Green Deal en het Fit-for-55-pakket zijn de afgelopen jaren grote stappen gezet om de EU op een pad richting klimaatneutraliteit in 2050 te zetten, die lijn wordt doorgezet. Het kabinet continueert ook het werk op de digitale Europese agenda, gericht op fundamentele waarden, kansen die digitalisering biedt voor bedrijven en burgers, cyberveiligheid, goed functionerende markten, digitale infrastructuur, digitale vaardigheden en essentiële digitale technologieën.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De komende jaren zullen voor gemeenten ook in het teken staan van de groene en digitale transitie. Ten eerste is dit de implementatie van de Europese Green Deal. De stapeling van ambities binnen de Green Deal moet worden waargemaakt in een dichtbevolkt land, waarin niet alles kan en gemeenten met hun inwoners en bedrijven dus keuzes moeten maken. Er is structureel meer tijd en ondersteuning nodig om deze opgaven integraal te implementeren. Ondertussen dienen zich nieuwe prioriteiten aan zoals klimaatadaptatie en droogte, waarop Europa meer zal gaan doen.

De transitie zullen veel investeringen en aanpassingsvermogen vergen van gemeenten. Ten tweede is er de *digital decade*, die een belangrijke rol vervult en nog verder ontwikkeld moet worden. Digitalisering helpt de economie, maar de behoefte aan technische innovaties moet begeleid worden door een sociale agenda: van om- en bijscholing van werknemers tot digitale geletterdheid van inwoners. De Europese vaardighedenagenda kan hier een rol in vervullen, evenals het Europees Sociale Fonds.

Mensenrechten en rechtsstaat

Wat wil het kabinet?

Het kabinet blijft zich, samen met gelijkgezinde lidstaten, hard maken voor de bescherming van de rechtsstaat in de EU. Het is hierbij van belang dat het gehele rechtsstaatinstrumentarium zo effectief mogelijk wordt ingezet om rechtsstaats-problematiek te voorkomen, te signaleren en waar nodig aan te pakken. Het kabinet noemt hierbij specifiek Polen en Hongarije. In de relatie met Turkije, een land met een belangrijke geopolitieke rol op het wereldtoneel, blijven mensenrechten en de rechtsstaat integraal onderdeel van gesprek, ook in de Raad van Europa.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Indien de inzet van het Nederlandse kabinet op gebied van de bescherming van de rechtsstaat in de EU leidt tot nationale wetgeving en beleid, heeft dit directe implicaties voor gemeenten. Gemeenten moeten deze wetten en beleidsmaatregelen namelijk naleven en erop toezien dat ze handelen in overeenstemming met de rechtsstaatprincipes.

Ook op diplomatiek vlak kunnen maatregelen van Nederland doorwerken op lokaal niveau – binnen het Congres van lokale en regionale overheden van de Raad van Europa, waarin gemeenten vertegenwoordigd zijn, maar ook in internationale gemeentelijke partnerschappen, stedenbanden of andere samenwerkingen, met bijvoorbeeld steden in Turkije, Polen en Hongarije.

Samenwerking en betrekkingen met landen en regio's

Wat wil het kabinet?

Met de Green Deal en het Fit-for-55 pakket zijn de afgelopen jaren grote stappen gezet om de EU op een pad richting klimaatneutraliteit in 2050 te zetten. Het kabinet continueert het werk op de digitale Europese agenda, gericht op fundamentele waarden, kansen die digitalisering biedt voor bedrijven en burgers, cyberveiligheid, goed functionerende markten, digitale infrastructuur, digitale vaardigheden en essentiële digitale technologieën.

Voor grote opgaves zoals energiezekerheid, defensie en veiligheid, klimaatverandering en digitalisering werkt Nederland ook internationaal samen. Internationale samenwerking is belangrijk voor het aangaan van veiligheidsvraagstukken die in toenemende mate ook internationaal van aard zijn, zoals cybercrime en klimaatverandering. Internationale samenwerking kan bijdragen aan de aanpak van grensoverschrijdende uitdagingen zoals in veiligheid en duurzaamheid, maar kan ook tot spanning leiden ten koste van bestaanszekerheid en vertrouwen. De internationale situatie vraagt om meer accent op (economische) veiligheid bij inkoop van onder meer cybersecurity, en het kunnen weren van producten en diensten uit onwelgevallige landen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een meer autonome Europese Unie kan de vrijheid van lidstaten en hun gemeenten beperken ten aanzien van de keuze van producten en diensten en meer eisen gaan stellen aan het voldoen aan standaarden.

BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Ontwikkelingssamenwerking

Wat wil het kabinet?

Zoals aangekondigd in de voorjaarsnota wordt er bezuinigd op het budget voor ontwikkelingssamenwerking. De kosten voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers in Nederland worden toegerekend aan het budget voor ontwikkelingssamenwerking. Hierdoor komen de bezuinigingen op het budget voor ontwikkelingssamenwerking uit op ongeveer 7%, ondanks de motie van de Tweede Kamer om de bezuinigingen ongedaan te maken. In totaal gaat het in de periode 2023-2026 om bezuinigingen die kunnen oplopen tot € 3,5 miljard. Er wordt bezuinigd op bijna alle beleidsprioriteiten, waaronder water, klimaat en veiligheid en rechtsstaat. De programma's voor noodhulp worden niet geraakt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG is teleurgesteld over de bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking. Grote maatschappelijke opgaven zoals klimaat en migratie zijn wereldwijd met elkaar verbonden, en daarom is het belangrijk om ook elders in de wereld te blijven investeren in grondoorzaken van conflict, het tegengaan van armoede, migratie en klimaat. Voor al deze opgaven is een sterk lokaal bestuur cruciaal. En het is belangrijk om niet nog verder achter te lopen op het behalen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Er zijn op dit moment geen aanwijzingen dat er wordt bezuinigd op het strategisch partnerschap tussen VNG International en het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit partnerschap richt zich op het versterken van lokaal bestuur en lokale weerbaarheid in het mondiale zuiden. Nederlandse gemeenten kunnen met kennis en expertise bijdragen aan het programma. Dit kan zowel ad-hoc als met een structurele bijdrage. Het programma richt zich op vier thematische prioriteiten, namelijk veiligheid en rechtsstaat, migratie, lokale belastingen en water. Het wordt uitgevoerd in tien landen: Burundi, Mali, Palestijnse Gebieden, Somalië, Zuid-Soedan, Oeganda, Irak, Mozambique en Kenia. Ook wordt vanuit dit programma een bijdrage geleverd aan wederopbouw van twee regio's in Oekraïne.

Migratie en opvang in de regio

Wat wil het kabinet?

Het kabinet blijft zich inzetten op het beperken van irreguliere migratie en opvang in de regio. Hiervoor zal het kabinet steun aan Libanon, Jordanië, Irak, Egypte, Ethiopië, Kenia, Oeganda en Soedan intensiveren, zij het minder snel dan voorzien. Het reguliere budget voor migratiesamenwerking wordt vanaf 2023 structureel van € 34 miljoen naar € 59 miljoen per jaar verhoogd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG werkt onder het partnerschap met Buitenlandse Zaken in Kenia, Oeganda, Libanon en Irak aan de opvang van vluchtelingen in de regio. Bijvoorbeeld bij het omvormen van vluchtelingenkampen naar gemeenten en om de dienstverlening in stedelijk gebied met veel vluchtelingen te verbeteren. Experts uit Nederlandse gemeenten helpen hierbij.

Duurzame ontwikkelingsdoelen (Global Goals)

Wat wil het kabinet?

De doelstellingen van het ministerie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) dragen bij aan duurzame ontwikkeling en zijn zoveel mogelijk gekoppeld aan de Sustainable Development Goals (SDGs) van de VN. De doelen zijn ook voor Nederland van toepassing. Het CBS monitort jaarlijks hoe Nederland ervoor staat op het gebied van brede welvaart en de SDGs.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Lokale overheden spelen een belangrijke rol bij het behalen van de SDGs, omdat veel van de (sub)doelen op lokaal niveau worden gecoördineerd of uitgevoerd. Ook Nederland heeft zich gecommitteerd aan de SDGs. Nederlandse gemeenten kunnen op lokaal niveau op verschillende manieren aan de slag met de SDGs en zich aansluiten bij het VNG-netwerk Gemeenten4GlobalGoals.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93
info@vng.nl

september 2023

[vng.nl](https://www.vng.nl)